

0.1694

2307

ΧΡΗΣΤΟΥ Μ. ΕΝΙΣΛΕΙΔΟΥ
Πτυχιούχου Θεολογίας—Καθηγητοῦ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ'—καὶ νῦν Δ'—
τάξεως τῶν Γυμνασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῶν
λοιπῶν Σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

ΑΝΤΙΤΥΠΑ 1.000

ΕΚΔΟΤΗΣ Α. Ι. ΡΑΛΛΗΣ & ΣΙΑ-ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6-ΑΘΗΝΑΙ-1939

*Αριθ. } πρωτ. 1702
διεκ. 1217

Αθήνησι 18 Αυγούστου 1932

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πρός τὸν π. Χρῆστον Ἐνισκείδην

Καθηγητὴν τῶν Θρησκευτικῶν

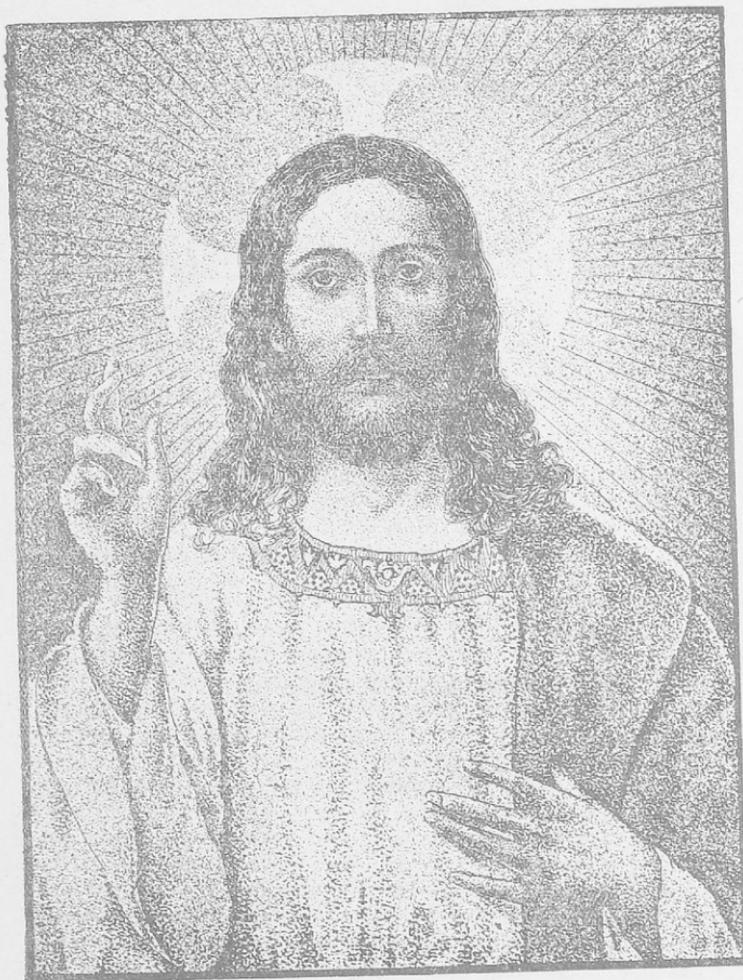
Αρβότες ὥπ' ὅψιν τὴν ἀπὸ 20 Ἰουλίου ἐ. ἐ. αἴτησιν ὑμῶν,
δι' ἣς ὑπερβάλλετε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ πρός ἔγκρισιν τὴν ὑφ' ὑμῶν
πονηθεῖσαν Ἐκκλησιαστικὴν Ἰστορίαν πρός χρῆσιν τῶν μα-
θητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν γυμνασίων, γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι,
διεξελθοντες ἡμεῖς τὸ πόριμα ὑμῶν τοῦτο, εὑρομενοὶ ἄξια διορ-
θώσεως τὰ ἐν τῷ συνημμένῳ σημειώματι καταγραφόμενα σημεῖα,
ὅτι δέ, πλὴν τούτων, οὐδὲν ἔτερον περιέχει τὸ βιβλίον ὑμῶν,
ἀπῆδον πρός τα δόγματα καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν τῆς Ὁρ-
θοδόξου Ἐκκλησίας.

† Ὁ Αθηνῶν ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Πρόεδρος
Ο Ἀρχιγραμματεὺς
Ἄρχιμ. Γερμανὸς Ρουμπάνης

Πᾶν ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ ΧΡ. ΔΕΜΙΡΗ - Γ. ΓΚΟΛΕΤΗ ΧΑΛΚΟΚΩΝΔΥΛΗ 3 - ΑΘΗΝΑΙ

230X

‘Ο ιδρυτής τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

«Ζωγράφοι μὲν σανίσι καὶ τοίχοις τὰς παλαιὰς ἐγγράφοντες ἱστορίας, τέρψιν μὲν τοῖς δρῶσι προσφέρουσι, τῶν δὲ γεγραμένων τὴν μνήμην ἐπὶ πλεῖστον ἀνθοῦσαν φυλάττουσιν.

Λογογράφοι δὲ ἀντὶ μὲν σανίδων τοῖς βίβλοις, ἀντὶ δὲ χρωμάτων τοῖς τῶν λόγων ἄνθεσι κεχρημένοι, διαρκεστέραν καὶ μονιμωτέραν τῶν πεπραγμένων ποιοῦσι τὴν μνήμην· δὲ γὰρ χρόνος λωβᾶται τῶν ζωγράφων τὴν τέχνην».

(Θεοδώρητος)

Ε Ι Σ Α Γ Ω Γ Η

*Εννοια—Ορισμὸς—Διαιρέσις τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ιστορίας.

*Η Ἐκκλησιαστικὴ Ἰστορία εἶναι ἡ Ἰστορία τῆς Ἐκκλησίας.

*Η λέξις ἐκκλησία ἔχει δύο σημασίας α') φιλολογικήν καὶ β') θρησκευτικήν. *Η ἐκκλησία φιλολογικῶς παράγεται ἀπό τὸ ρῆμα ἐκ-καλῶ καὶ σημαίνει πρόσκλησιν ἔξω τῶν τειχῶν τῆς πόλεως. Εἰς τὴν σημασίαν αὐτὴν λέγεται ἐκκλησία τοῦ δῆμου, ἐκκλησία τῶν Ἀθηναίων κλπ.

Θρησκευτικῶς δὲ ἡ λέξις σημαίνει:

α') τὴν συνάθροισιν τῶν Χριστιανῶν.

β') τὸ τόπον τῆς συναθροίσεως τούτων.

γ') τὸ σύνολον τῶν εἰς Χριστὸν ὡς τὸν Σωτῆρά των πιστεύοντων, καὶ

δ') τὸν παγκόσμιον ὄργανισμόν, μὲν ἀρχηγὸν μὲν τὸν Χριστόν, ἔχοντα μέλη δὲ πάντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας. Αὕτη ὁνομάζεται Χριστιανικὴ Ἐκκλησία, ἥτοι Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ· εἶναι δὲ ὄργανισμός θρησκευτικός καὶ ἡθικός, σκοπὸν ἔχων τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν ἀγιασμὸν τοῦ ἀνθρώπου.

*Οθεν ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία εἶναι κοινωνία ἀνθρώπων, ἡ ὅποια ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίαν, ζῇ ἔκτοτε ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὄργανισμός καὶ ἔξωτερικῶς ἀναπτύσσεται σύμφωνα μὲν τούς νόμους τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἔχει Ἰστορίαν, ἥτις ὁνομάζεται εἴτε Ἐκκλησιαστικὴ Ἰστορία, εἴτε Ἰστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Αὕτην προτίθεται νὰ διδάξῃ καὶ τὸ παρὸν βιβλίον.

‘Η Ἐκκλησιαστικὴ δὲ Ἰστορία ἔχει σκοπὸν νὰ ἐκθέσῃ
ὅλον τὸν βίου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἀπό τῆς ἰδρύ-
σεώς της μέχρι σήμερον, ἢτοι τὴν ἴδρυσιν, ἐξάπλωσιν
καὶ αὔξησιν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν διατύπωσιν καὶ τὸν καθο-
ρισμὸν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν
διαμόρφωσιν τῆς θείας λατρείας, τῆς διοικήσεως καὶ τῶν
ἡθῶν, καθὼς καὶ τὴν φιλολογίαν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης.
Ἐνεκα τούτου διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα μέρη. Τὸ πρῶ-
τον μέρος, ὅπου ἔκτιθεται ἡ Ἰστορία τῆς ἡνωμένης μιᾶς
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ τὸ δεύτερον, ἔιθα ἡ Ἰστορία
τῆς διῃρημένης εἰς πολλὰς Ἐκκλησίας μιᾶς τοῦ Χριστοῦ
Ἐκκλησίας. Ἐκαστον δὲ τῶν μερῶν τούτων ὑποδιαιρεῖ-
ται εἰς μικρότερα τμῆματα, ὅπως θὰ ἴδωμεν.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΕΝΝΕΑ ΠΡΩΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΝΩΜΕΝΗΣ ΜΙΑΣ ΤΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

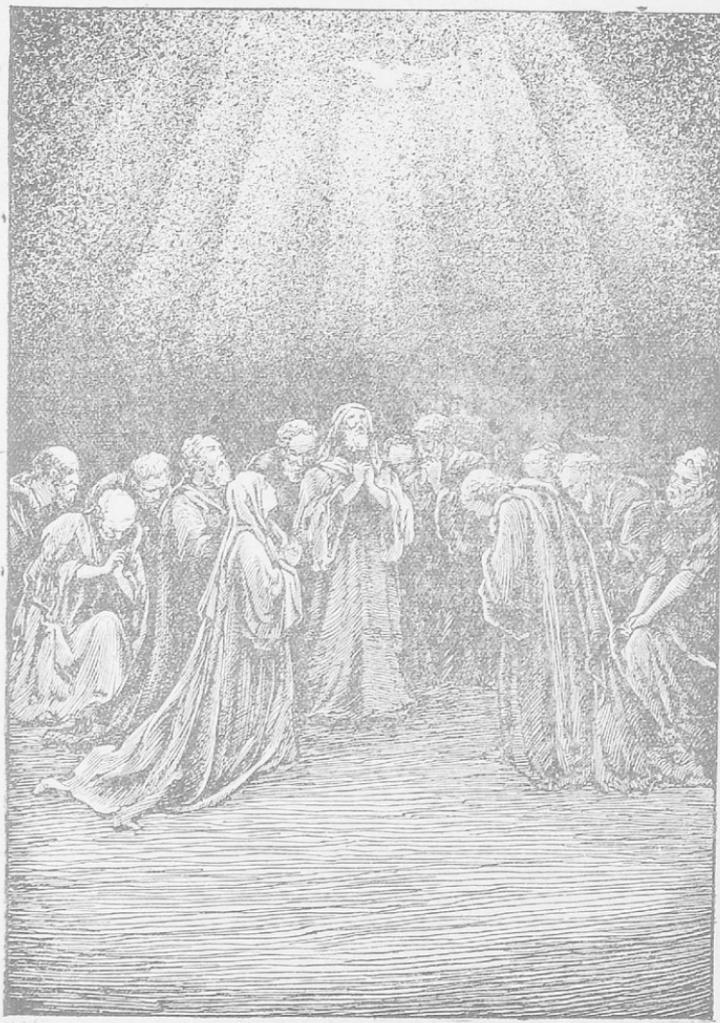
Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α) Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΗΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

"Ιδρυσις τῆς Ἐκκλησίας.

‘Η Χριστιανική Ἐκκλησία ίδρυθη τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 33 μ. Χ., ἥτοι πεντήκοντα ἡμέρας ἀπό τῆς ἐκ νεκρῶν τριημέρου ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οἱ ἔνδεκα μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, διὰ τοῦτο κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ Ἱεροῦ Ιερουσαλήμ τοῦ Ἰσκαριώτου καὶ «συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἔνδεκα ἀποστόλων», ἡ Μαρία, ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλοι μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι, εὑρίσκοντο συνηθροισμένοι εἰς τὸν Ἱερουσαλήμ οἶκον, ἐκεῖ δὲ ἐπερίμεναν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρόγymατι περὶ τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωΐας ἡκούσθη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἥχος διευθυνόμενος εἰς τὸν οἶκον, δπου ἦσαν οἱ μαθηταί. Τό "Αγιον Πνεύμα κατῆλθε καὶ ὡς εἶδος πυρίνων γλωσσῶν ἐκάθησε ἐφ' ἔνα ἔκαστον τῶν μαθητῶν καὶ ἐπληρώθησαν ἅπαντες Πνεύματος Ἀγίου καὶ ἤρχισαν νὰ λαλοῦν εἰς ξένας γλώσσας τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, δπως τὸ Πνεῦμα ἐφώτιζεν αὐτοὺς νὰ δμιλοῦν.

Ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος—Πεντηκοστὴ 33 Μ. Χ.

Οι κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἐντόπιοι καὶ ξένοι οἱ ἔλθοντες εἰς τὴν ἑορτήν, ὅταν ἥκουσαν τὸν ἥχον ἔτρεξαν καὶ μεγάλην ἔκπληξιν εἶδον τοὺς μαθητὰς νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν εἰς ξένας γλώσσας· τινὲς δὲ καὶ περιέπαιζον αὐτούς, λέγοντες ὅτι εἶναι μεθυσμένοι.

Τότε ὁ Πέτρος ὡμίλησε πρός αὐτούς καὶ τοὺς ἔξηγησε τί εἶναι αὐτό, τὸ ὅποιον βλέπουν καὶ ἀκούουν. Εἶναι ἐκεῖνο εἶπε, νὸ δόποιον ἐπροφήτευσεν ὁ προφήτης Ἰωῆλ. Τὸ Ἀγιον Πνεῦμα κατῆλθε καὶ ἐφότισε τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ. Αὐτός ὁ Χριστός, εἶπε, τὸν ὅποιον σεῖς μὲν ἐσταυρώσατε, ὁ Θεός δὲ ἀνέστησεν, αὐτός μᾶς ἔστειλε τὸ Πνεῦμα, τὸ ὅποιον βλέπετε καὶ ἀκούετε.

Ο λόγος τοῦ Πέτρου ἔκαμε τοὺς ἀκροατάς του νὰ μετανοήσουν καὶ κατά σύστασιν αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην περὶ τὰς τρεῖς χιλιάδας Ἰουδαίοι καὶ ἔγιναν Χριστιανοί. Τοιουτούρως ίδρυθη ἡ *Χριστιανικὴ Ἐκκλησία*.

Ἀπολυτίκιον. «Ἐύλογητός εῖ, Χριστέ, ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἀλιεῖς ἀναδειξας, καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγιον καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγηνεύσας, Φιλάνθρωπε, δόξα σοι».

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Οι πρῶτοι χριστιανοί ἀπετέλεσαν μίαν *κοινότητητα* τέτε· εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ἡ δόπια ἔλαβε τὸ ὄνομα *Ἐκκλησία*. Αὐτῆς ἡγούμενοι, κυβερνήται δηλαδή, ἦσαν οἱ Ἀπόστολοι καὶ μάλιστα οἱ τρεῖς, Πέτρος, Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στύλοι εἶναι, μέλη δὲ πάντες οἱ μετανοήσαντες καὶ βαπτισθέντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὄνομαζόμενοι *μαθηταί*, καὶ μεταξύ των *ἀδελφοί*.

Οι πάντες ἥκουσαν μὲν μεγάλον σεβασμὸν τὰ κηρύγματα τῶν Ἀποστόλων, προσηγόριζοντο εἰς τὸν Θεόν, συχνάζοντες εἰς τὸν Ναόν τῶν Ἱεροσολύμων κατά τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς, τὸ ἐσπέρας, καὶ τελοῦντες τὸ μυστήριον τῆς Θείας

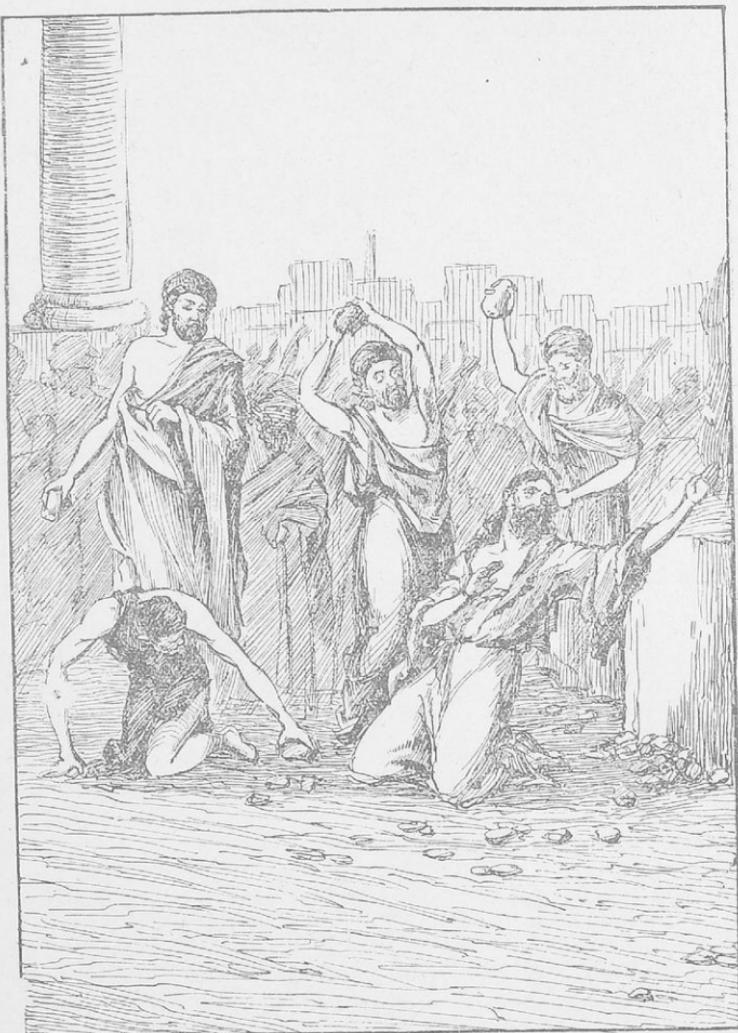
Εύχαριστίας εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἶκους μετελάμβανον ἔξ
αὐτοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος «τοῦτο
ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν».

Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἀπόστολοι ἡσχολοῦντο εἰς τὸ κήρυγμα
τῆς νέας πίστεως καὶ τὴν φιλανθρωπίαν μεταξὺ τῶν Χρι-
στιανῶν. Ὁ Πέτρος δὲ καὶ ὁ Ἰωάννης τακτικὰ ἀνερχόμενοι
εἰς τὸν Ναὸν προσηγόριζαν. Ἐκεῖ ὁ Πέτρος ἐθεράπευσέ
ποτε ἄνδρα χωλόν, καὶ εἶδεν αὐτὸν ὁ λαός περιπα-
τοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐπίστευ-
σαν ἔξ αὐτῶν τότε καὶ ἀνῆλθεν ὁ ὀριθμὸς τῶν πρώτων
Χριστιανῶν εἰς πέντε χιλιάδας. «Ἐνεκα τούτου ὅμως οἱ δύο
οὗτοι Ἀπόστολοι, Πέτρος καὶ Ἰωάννης, ἐρρίφθησαν εἰς
τὰς φυλακάς ύπό τοῦ Συνεδρίου, ἀπὸ ὅπου ἤγγελος Κυ-
ρίου ἤλευθέρωσεν αὐτούς.

Οἱ ἑπτὰ διάκονοι. Ὁ πρῶτος διώγμός.

Οἱ Χριστιανοὶ ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν ἐπληθύνοντο,
ἔνεκα τούτου δὲ ἦτο δύσκολον πλέον εἰς τοὺς Ἀποστό-
λους νὰ ἀσχολῶνται εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ μάλιστα
εἰς τὴν διακονίαν τῶν τραπεζῶν. Διότι οἱ πρῶτοι Χριστια-
νοὶ μετά τὴν μετάληψιν τοῦ Σώματος καὶ Αἵματος τοῦ Χρι-
στοῦ ἐκάθηντο εἰς κοινὰ δεῖπνα κατὰ εὔκτηρίους οἴκους,
τὰ ὅποια ἐλέγοντο ἀγάπαι, καὶ τοῦτο διότι ἡ ἀγάπη ἦτο δ
κύριος σύνδεσμος αὐτῶν. Τότε κατὰ σύστασιν τῶν Ἀπο-
στόλων ἐξελέγησαν ἑπτὰ ἄνδρες πλήρεις πίστεως καὶ Πνεύ-
ματος Ἀγίου, οἱ ὅποιοι ὡνυμάσθησαν διάκονοι, διότι ὡς
ἥργον εἶχον τὴν διατροφὴν τῶν πτωχῶν καὶ τὴν φροντίδα
τῶν κοινῶν δείπνων, δηλαδὴ τὴν διακονίαν τῶν τραπεζῶν.
Οὓτοι ἐστάθησαν ἐνώπιον τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι «προ-
σευχάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας». Οἱ δὲ Ἀπόστολοι
περιωρίσθησαν εἰς τὸ κύριον ἥργον αὐτῶν, τὸ κήρυγμα καὶ
τὴν προσευχὴν.

Μεταξὺ τῶν ἑπτὰ τούτων διακόνων διεκρίνετο διὰ
τὴν πίστιν καὶ τὸν ζῆλον του ὁ Στέφανος, «ποιῶν

‘Ο λιθοβολισμὸς τοῦ Στεφάνου
(Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἀμαρτίαν ταύτην)

τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῷ λαῷ». Τοῦτον ἔδιωξαν οἱ Ἰδουδαῖοι. Ἀπολογούμενος δὲ ἐμπροσθεν τοῦ Ἀρχιερέως καὶ ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπεν, «ἴδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανούς ἀνεῳγμένους καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ». Τότε οἱ Ἰουδαῖοι ὡρμησαν ἐναντίον του καὶ ἀφ' οὗ τὸν ἔφερον ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν ἐλιθοβόλησαν αὐτόν. Ο δὲ Στέφανος ἀποθνήσκων εἶπε· «Κύριε, συγχώρησε αὐτούς».

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔγινε μέγας διωγμός κατὰ τῶν Χριστιανῶν μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ διεσπάρησαν τότε εἰς τὰς κώμας τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς Σαμαρείας, πλὴν τῶν Ἀποστόλων. Ἀπὸ ἑκεῖ οἱ Χριστιανοὶ διεσπάρησαν εἰς τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Κύπρον καὶ τὴν Ἀντιόχειαν, ὅπου τό πρῶτον οἱ μαθηταὶ τῆς νέας θρησκείας ὠνομάσθησαν *Χριστιανοί*, ὀνομασία, ἡ ὁποία ἔκτοτε ἐπεκράτησε καὶ φανερώνει τοὺς δπαδούς τῆς Θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ κατῆλθον κατόπιν καὶ ἐδίδαξαν οἱ Ἀπόστολοι Φίλιππος, Πέτρος καὶ Ἰωάννης, διδάσκοντες τὸν λόγον μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὸ πρῶτον, κατόπιν δὲ καὶ εἰς τοὺς ἔθνικούς. Εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἴδρυθησαν τότε *κατά τόπους ἐκκλησίαι*. Τοιούτοιρόπως δὲ Στεφάνου διωγμός ἔγινεν ἡ αἰτία νὰ κηρυχθῇ τὸ *Εὐαγγέλιον* καὶ ἑκτός τῆς Ἱερουσαλήμ.

Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον φοβερὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν ἐφάνη νεανίας τις ὀνομαζόμενος *Σαῦλος*.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος.

Ο Ἀπόστολος Παῦλος πρὶν γίνη Χριστιανὸς ὠνομάζετο Σαῦλος καὶ Σαούλ. Κατήγετο ἀπό τὴν Ταρσόν τῆς Κιλικίας, ἀνῆκεν εἰς ἐπιφανῆ οἰκογένειαν, ἥτο Ἐβραῖος ἀλλὰ Ρωμαῖος πολίτης καὶ εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ διὰ νὰ σπουδάσῃ τὸν Νόμον. Διδάσκαλός του ἐνταῦθα ἦτο ὁ μέγας νομοδιδάσκαλος Γαμαλιὴλ, κάτοχος τῆς Ἐβραϊκῆς καὶ Ἑλληνικῆς παιδείας. Οὗτος εἰς τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ σχολήν του κατὰ μὲν τὴν πρωῖταν ἐδι-

Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ κορυφαῖοι τῶν Ἀποστόλων

δασκε τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν κατὰ δὲ τὸ ἀπόγευμα τὴν Ἐβραϊκὴν καὶ τὸν Νόμον.

Ο Σαῦλος κατά τὸν πρῶτον διωγμὸν τὸν ἐπὶ Στεφάνου ἐφάνη σφοδρὸς διώκτης τῶν Χριστιανῶν. Πνέων δὲ μένεα κατὰ τούτων, διότι τοὺς ἔθεώρει ώς αἱρετικοὺς τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας, καὶ λαβὼν συστατικὰς ἐπιστολὰς ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα, ἤρχετο εἰς τὴν Δαμασκὸν τῆς Συρίας, διὰ νὰ συλλάβῃ καὶ δεμένους ὁδηγήσῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ δσους Χριστιανούς εὔρει ἐκεῖ, ἄνδρας καὶ γυναῖκας. “Οταν δμως ἐπλησίασεν εἰς τὴν πόλιν, αἴφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ ούρανοῦ καὶ ἀφ’ οὗ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, ἥκουσε φωνήν, ἡ ὁποία ἔλεγε: Σαούλ, Σαούλ, διατί μὲ διώκεις; Καὶ εἶπε Ποῖος εἰσαι, Κύριε; Ὁ δὲ Κύριος εἶπε: Ἔγώ εἰμαι ὁ Ἰησοῦς, τὸν ὅποιον σὺ διώκεις. Ἀλλὰ σήκω καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν καὶ θὰ σου ὑποδειχθῇ ἐκεῖ τί πρέπει νὰ πράξῃς.

Οἱ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτὸν ἔμειναν ἔκπληκτοι, διότι ἥκουσαν μὲ τὴν φωνήν, δὲν ἔβλεπον δμως κανένα. Ἐσηκώθη δὲ ὁ Σαῦλος καὶ ὁδηγούμενος εἰσῆλθεν εἰς τὴν Δαμασκόν, ὅπου ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας μὴ βλέπων, καὶ δὲν ἔφαγεν οὔτε ἔπιε κατ’ αὐτάς.

Τὴν τρίτην ἡμέραν παρουσιάσθη εἰς τὸν Σαῦλον Χριστιανός τις ὀνομαζόμενος Ἄνανίας. Οὗτος ἔθεσε τὰς χεῖρας του εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Σαύλου καὶ ἀμέσως οὕτος ἀνέβλεψεν. Ἀπὸ τότε ὁ Σαῦλος ἔγινεν ὁ θερμότερος ὑπερασπιστὴς καὶ κήρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὀνομάσθη **Παῦλος** καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον τοῦ Ἀποστόλου. Εἶναι ὁ Ἀπόστολος **Παῦλος**.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Παύλου.

Οἱ Ἐβραῖοι τῆς Δαμασκοῦ κατεδίωξαν τὸν Παῦλον· οὗτος δὲ ἐπανήλθεν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ τὴν Ταρσόν. Εἰς τὴν Ταρσὸν συνηντήθη μὲ τὸν *Βαρνάβαν*, λευτῆν, χριστιανὸν ἐκ

Κύπρου, μὲ τὸν ὁποῖον ἥλθαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας διὰ νὰ κηρύξουν τὸν Χριστόν.

Κατὰ τὸ ἔτος 45 ὁ Παῦλος ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Βαρνάβα τὴν πρώτην αὐτοῦ περιοδείαν μέχρι τοῦ 51. Ἐπεσκέφθη τὴν Κύπρον καὶ τὰ νότια τῆς Μ. Ἀσίας μέρη, κηρύττων πανταχοῦ τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν πρῶτον μὲν εἰς τοὺς Ἑβραίους, εἶτα δὲ εἰς τοὺς ἑθνικούς, τοὺς εἰδωλολάτρας, καὶ ιδρύων Χριστιανικάς Ἑκκλησίας. Οἱ Ἑβραῖοι ὅμως παντοῦ τὸν καταδιώκουν καὶ ζητοῦν νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργον του.

Τὸ 52 ὁ Παῦλος ἀνέλαβε τὴν δευτέραν ὁδοιπορίαν ἐπεσκέφθη τὴν ύπόλοιπον Μικράν Ἀσίαν καὶ ἀπὸ τὴν Τρωάδα διεπεραιώθη εἰς τὴν Ἐλλάδα. Ἐνταῦθα ἐδίδαξε τὸν Χριστὸν εἰς τοὺς Φιλιππησίους, τοὺς Θεσσαλονικεῖς, τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Κορινθίους ιδρύων καὶ ἐδῶ Ἑκκλησίας. Κατόπιν ὁ Παῦλος ἀνέλαβε τὴν τρίτην αὐτοῦ ὁδοιπορίαν, ἐπεσκέφθη δὲ ἐκ νέου τὰς αὐτὰς σχεδὸν πόλεις μέχρι τῆς Κορίνθου. Ἀπὸ τῆς Κορίνθου διὰ μέσου τῆς Ἐφέσου ἥλθεν εἰς τὴν Ἰόππην καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ.

Ἐνταῦθα κατὰ σύστασιν τῶν Ἀποστόλων προσῆλθεν εἰς τὸν Ναὸν νὰ ἔξαγνισθῇ. Ἄλλα ὁ Ἰουδαϊκὸς λαός, ὁ ὁποῖος ἔθεώρει τὸν Παῦλον ἔξωμότην καὶ ἀρνητὴν τῆς θρησκείας του, τὸν συνέλαβε καὶ ἤθέλησε νὰ τὸν θανατώσῃ ἐπρόφθασεν ὅμως ὁ Ρωμαῖος φρούραρχος τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τὸν ἔσωσεν. Αὔτὸς τὸν ἀπέστειλεν εἰς Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης, ὅπου ὁ Παῦλος ἔμεινεν εἰς τὴν φυλακὴν ἐπὶ δύο ἔτη. Ἀπὸ ἐκεῖ τῇ αἰτήσει του ἀπεστάλη εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ δικασθῇ ἀπὸ τὸν Ἰδιον τὸν Αὐτοκράτορα, ὅπως εἶχε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ, ὃς Ρωμαῖος Πολίτης.

Εἰς τὴν Ρώμην ὁ Παῦλος ἔμεινεν εἰς τὴν φυλακὴν περὶ τὰ δύο ἔτη, ἔχων τὴν ἐλευθερίαν νὰ διδάσκῃ τὸν Χριστόν. Μετὰ ὅμως ἥθωράθη καὶ ἀνέλαβε τὴν τετάρτην αὐτοῦ ὁδοιπορίαν. Τότε ἐπεσκέφθη ἐκ νέου τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀσίας,

Μακεδονίας καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ Ἰδρυσεν ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἡπειρον, τὴν Κρήτην καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἐπὶ τοῦ Νέρωνος ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου συνηγ-
τήθη μὲ τὸν Ἀπόστολον Πέτρον. Τότε συνέβη ὁ πρῶτος
κατὰ τῶν Χριστιανῶν ύπὸ τῆς Ρώμης διωγμός, μαζὶ δὲ μὲ
τὸν Πέτρον εὗρε θάνατον μαρτυρικόν ἐκεῖ τὸν Ἰούνιον τοῦ
ἔτους 67 μ. Χ.

Οὐ Ἀπόστολος Παῦλος ἐπειδὴ ἐκήρυξε τὸν Χριστιανι-
σμὸν εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας ὡνομάσθη Ἀπόστολος τῶν
εθνῶν.

Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι.

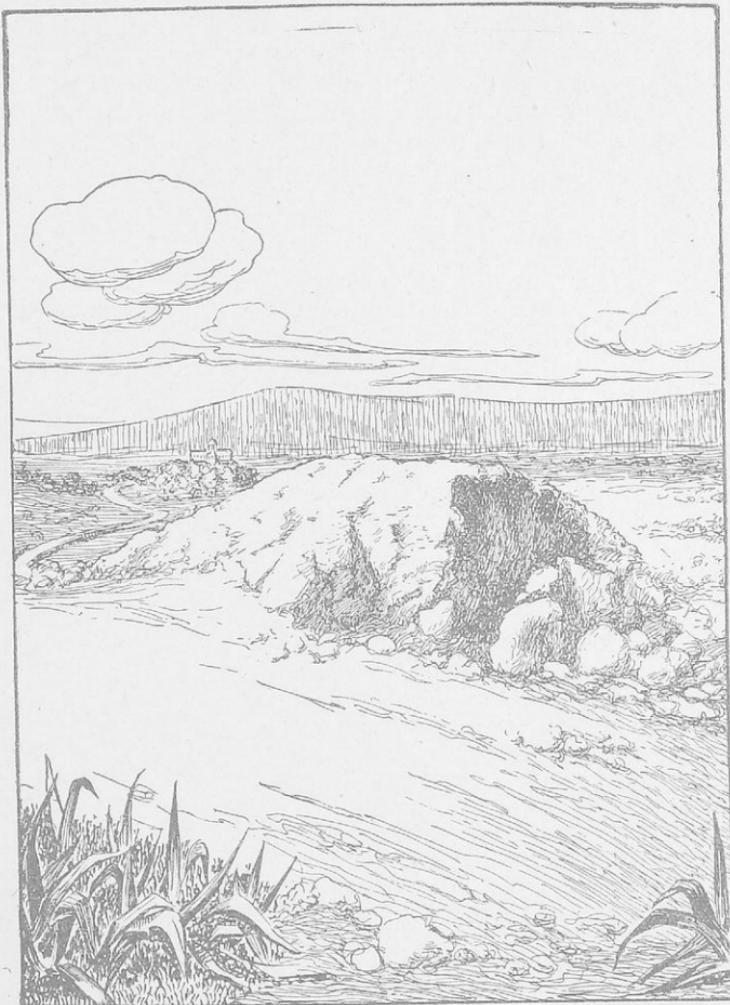
Οἵ ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐκήρυξαν τὸν Χριστιανισμὸν καὶ
ἐγιναν ἰδρυται ἐκκλησιῶν ἀνὰ τὸν κόσμον ὅλον.

Οὐ Ἀπόστολος Πέτρος ἔδρασε κυρίως εἰς τὴν Ἱερου-
σαλήμ καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του
ἦλθεν εἰς Ρώμην, ὅπου ἀπέθανε θάνατον σταυρικόν. Οὗτος
ώνομάσθη, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Παῦλον, Ἀπόστολος τῆς
περιτομῆς, ὡς κηρύξας τὸν Χριστὸν κυρίως εἰς τοὺς Ἑ-
βραίους.

Οὐ Ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον εἰς
διαφόρους χώρας, τὴν Σκυθίαν, τὸν Πόντον, τὴν Θράκην
καὶ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰς Πάτρας τῆς Ἀχαΐας κατὰ τὴν
Παράδοσιν ἀπέθανε θάνατον σταυρικόν καὶ αὐτός. Διὰ τοῦτο
ἡ πόλις τῶν Πατρῶν, τιμᾷ τοῦτον σήμερον ὡς πολιού-
χόν της.

Ιάκωβος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ
ἐθανατώθη εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὸν διωγμόν, τὸν
ὅποιον ἔκαμεν ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀντίπιπας ὁ βασιλεὺς τῶν
Ἰουδαίων, τὸ ἔτος 44. Τότε πάντες οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι
ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἔμεινε δὲ μόνον ὁ Ἰάκωβος
ὁ λεγόμενος Ἀδελφόθεος, ὡς ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας
Ιερουσαλύμων.

Οὐ Ιωάννης δὲ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του ἦλθεν εἰς τὴν Ἡ-
φεσιον, ὅπου ἔζησε μέχρι τέλους του βίου του. Κατὰ τὰ
τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, εἰς βαθὺ πλέον γῆρας φθάσας
δὲν ἤδύνατο οὔτε νὰ ὀμιλῇ, οὔτε νὰ βαδίζῃ, διὰ τοῦτο ἐφέ-

"Ο "Λρειος Πάγος ἀπὸ τὸ ὄψις τοῦ ὁποίου ὁ Παῦλος
ἐκήρυξε τὸν Χριστὸν ἐν Ἀθήναις.

ρετο εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ κραββάτου καὶ ἡ μόνη του του καὶ ἡ μόνη του διδαχὴ ἦτο τεκνία, ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Ὁ Ἰωάννης εἶναι ὁ Ἀπόστολος τῆς ἀγάπης.

Ο Φίλιππος ἐκήρυξε, κατὰ τὴν Παράδοσιν, εἰς τὴν Φρυγίαν. Ὁ Βαρθολομαῖος εἰς τὸς Ἰνδίας. Ὁ Θωμᾶς εἰς τὴν Παρθίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁ Ματθαῖος εἰς τὴν Αἴθιοπίαν.

Μὲ τὰς ἐνεργείας δὲ αὐτῶν ιδρύθησαν πανταχοῦ Χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, οὗτως ὥστε λήγοντος τοῦ πρώτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος ὁ Χριστιανισμός ἔχει πλέον διαδοθῆ εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

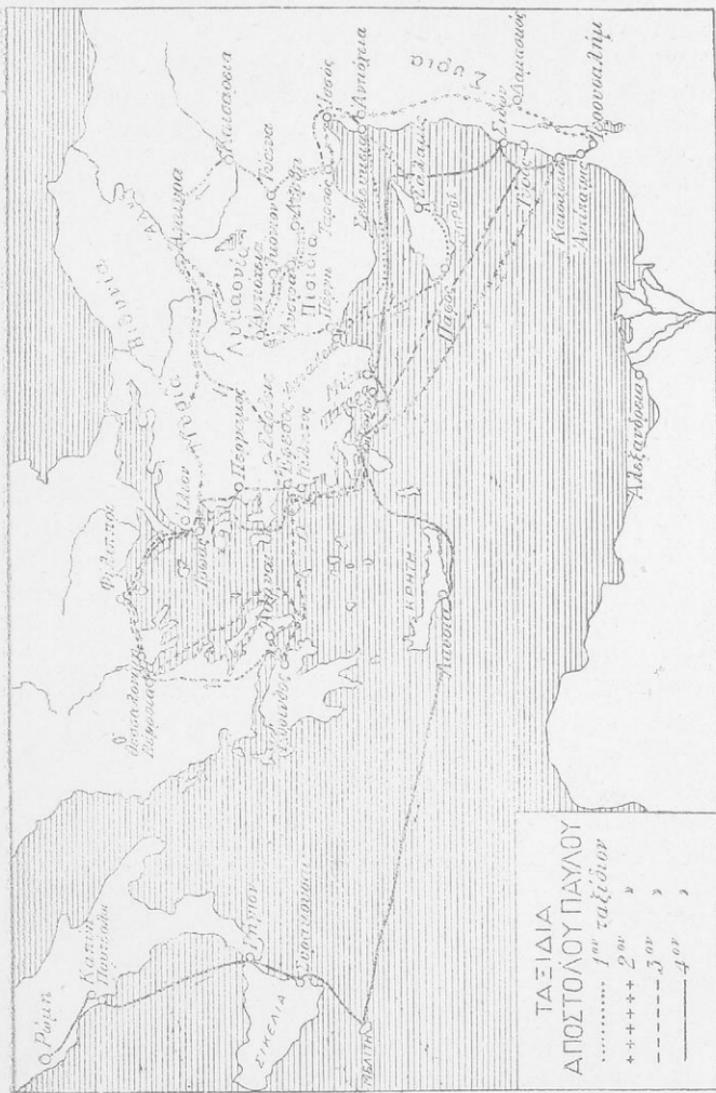
Ο Χριστιανικὸς Πολιτισμός.

Ο Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ Θρησκεία, ἡ ὅποια μετέβαλε τὴν ὄψin τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τοῦ κόσμου τῆς εἰδωλολατρείας. Ἡ ἐμφάνισίς του ἐπὶ τῆς γῆς ἔγινεν ἡ αιτία τῆς δισιρέσεως τῆς Ἰστορίας εἰς τοὺς πρὸ καὶ τοὺς μετὰ Χριστὸν χρόνους. Τό ἀτομον, ἡ οἰκογένεια, ἡ πολιτεία, τὸ πᾶν ὑπέκυψαν εἰς τὴν ἐπίρειαν αὐτοῦ.

Οἱ παλαιοὶ θεοὶ εἶχον ἐνσπείρει μόνον τὸν φόβον. Καὶ αὐτὸς ὁ Θεός τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἦτο Θεός φοβερός. Ὁ Θεός ὅμως, τὸν ὅποιον λατρεύουν οἱ Χριστιανοί, ὁ μόγος ἀληθινὸς Θεός, εἶναι Θεός τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀπείρου συμπαθείας. Οὗτος χάριν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐξ ἀγάπης πρὸς αὐτὸν ἐθυσίασε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ τὸν μονογενῆ. Ἡ πίστις εἰς τὸ ἔργον τοῦτο παρέχει εἰς τὸν ἀνθρωπὸν τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εἰς τὸν ἐνταῦθα καὶ τὸν πέραν τοῦ τάφου κόσμον. Διὰ τοῦτο ἐκηρύχθη, ὅτι οἱ ἀνθρωποι εἶναι τέκνα τοῦ Θεοῦ, μεταξύ των δὲ ἀδελφοί.

Απὸ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀνθρώπων προέκυψε κατὰ πρῶτον ἡ ἴσοτης μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ δουλεία, ἡ ὅποια εἶχε νομιμοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τῶν φιλοσόφων, κατηργήθη, κύριος δὲ καὶ διούλος ἐκηρύχθησαν ἀδελφοί. Ἡ ἐλεημοσύνη κατόπιν δὲν ἦτο μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἀπλῇ προστασία τῶν δυστυχῶν εἰς τὴν

Α' : Αποστολικαὶ ὁδουπορίᾳ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

νέαν Θρησκείαν ἀνεκηρύχθη ὡς ἀρειὴ καὶ ὡς καθῆκον πρὸς τὸν πλησίον. Ὁ Χριστιανισμὸς ἐκήρυξε τὴν αὐταπάρνησιν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην ὡς τὸ πρῶτον τῶν καθηκόντων. Εὔγένεια, πειθώ καὶ παράδειγμα ἥσαν τὰ μόνα ὅπλα τῶν πρώτων Χριστιανῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἐπάλαισαν κατὰ τῆς βίας τῆς εἰδωλολατρείας.

Ἡ λατρεία δὲν ἦτο τόσον ἀπλὴ ὅσον καὶ ἡ διδασκαλία. Ἡ σωτηρία δὲν ἦτο ἔξηρτημένη ἀπὸ τοὺς τύπους τῶν Θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ μάλιστα τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς τελείας πίστεως καὶ τῆς καθαρᾶς καρδίας τῶν Χριστιανῶν. Θερμὴ προσευχή, ἔξομολόγησις τῶν ἀμαρτημάτων, κοινωνία μετὰ τοῦ ὑψίστου Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ, ἥσαν τὰ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ Χριστιανοὶ ἐζήτουν νὰ πλησιάσουν τὴν θεότητα καὶ νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ Χριστοῦ.

Αὕται ἥσαν αἱ ἀρχαὶ τῆς Νέας Θρησκείας, αἱ ὁποῖαι, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἔσχον τοιαύτην ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὡστε μετέβαλον τὴν ὅψιν αὐτοῦ, ἐξ αὐτοῦ δὲ προήλθεν ὁ νεώτερος πολιτισμός, ὁ *Χριστιανικὸς Πολιτισμός*.

Κατ’ ἀρχὰς ἡ πειλήθη ἡ νέα Θρησκεία νὰ μείνῃ εἰς τοὺς τύπους τῆς παλαιότερης, τῆς Ἐβραϊκῆς, διότε θὰ ἔχανε τὴν γοητείαν τῆς ὄλην καὶ τὴν ἐπίδρασιν, ἂν μὴ ἡ ἐνυπάρχουσα θεία δύναμις προελάμβανε τοιοῦτον κίνδυνον· μεγάλως δὲ εἰργάσθη εἰς τοῦτο κατὰ τὰς βουλὰς τῆς Θείας Προνοίας ὁ Παύλος. Τό βαθὺ δηλ. πνεύμα τοῦ ρηξικελεύθου 'Αποστόλου τῶν ἔθνων, ἔσωσε ταύτην ἀπὸ τὸν κίνδυνον καὶ ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐπεδόθη ἀκάθεκτος εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὴν ἀναγέννησιν αὐτοῦ εἰς τὸν νεώτερον, τὸν Χριστιανικόν. Ἡ συνελθοῦσα τὸ ἔτος 50 ἐν Ἱεροσολύμοις πρώτη *Σύνοδος* τῆς Ἐκκλησίας ἡ σχολήθη μὲ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεώς της μετὰ τοῦ Ἐθνικισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τὰ πορίσματά της κατέγραψε εἰς τὴν πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῆς Ἀντιοχείας, Συρίας καὶ Κιλικίας ἐπιστολήν.

«Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῖς κατά τὴν Ἀντιόχειαν, Συρίᾳν καὶ Κιλικίᾳν ἀδελφοῖς τοῖς ἔξ ἐθνῶν, χαίρειν»

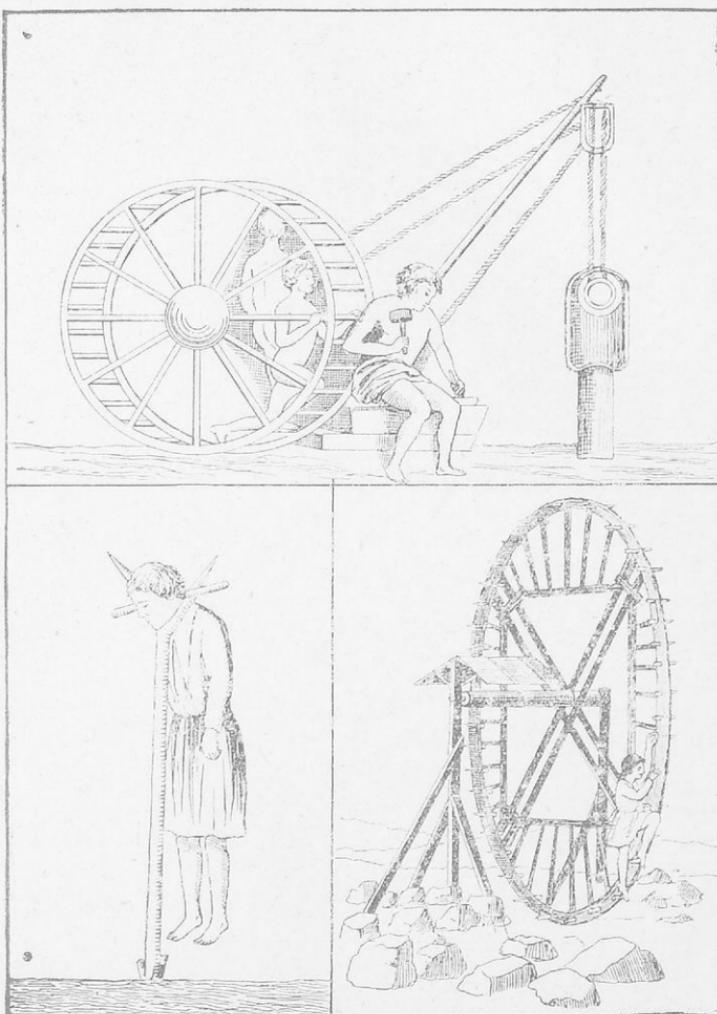
Ἐπειδὴ ἡκούσαμεν ὅτι τινὲς ἔξ ἡμῶν ἔξελθόντες ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις δόμιθυμαδόν, ἐκλεξαμένοις ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς... καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά, ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλήν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ὅπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἴματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας· ἔξ ὅν διατηροῦντες ἔσαυτοὺς εὖ πράξητε.

»Ἐρρωσθε». (Πράξεων κεφ. ΙΕ', 24—29).

Ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τὸ ἔργον τῶν Ἀποστόλων ἔξηκολούθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ὅπως δὲ Βαρνάβας, Κλήμης δὲ Ρώμης, δὲ Ἰγνάτιος δὲ Θεοφόρος, δὲ Παπίας, Διονύσιος δὲ Ἀρεοπαγίτης καὶ ἄλλοι, γενικῶς δὲ οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Οὕτως ὥστε ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου δὲ Χριστιανισμὸς ἔξηπλώθη εἰς ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμον. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ Γ' αἰώνος δὲ Χριστιανισμὸς ἔχει διαθοδῆ εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολὴν—Μ. Ἀσίαν, Περσίαν, Ἀρμενίαν, Ἀραβίαν—εἰς ὅλην τὴν Ἀφρικὴν—Αἴγυπτον, Καρχηδόνα, Νουμιδίαν, Μαυριτανίαν—, εἰς ὅλην τὴν Εύρωπην—Ἐλλάδα, Ἰταλίαν, Ἰλλυρίαν, Ἰβηρίαν Γαλατίαν, Βρετανίαν, Γερμανίαν.—Ἐπὶ μεγάλου Κωνσταντίνου τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἦσαν Χριστιανοί.

Ἡ τοιαύτη καταπληκτικὴ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ὀφείλεται πρὸ παντὸς εἰς τὴν θείαν δύναμιν αὐτοῦ, ἡ ὁποία καμε τούς κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου νὰ εἶναι πλήρεις ζή-

Βασανιστήρια τῶν Χριστιανῶν νά ἀρνηθοῦν τὸν Χριστὸν

λου καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ ἔργον· κατόπιν δὲ ἔδιδε τὴν δύναμιν εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ ύφίστανται τὰς προσβολὰς ὅλας καὶ τοὺς διωγμούς τῶν ἀντιθέτων καὶ νὰ διάγωσι βίον ἡθικώτατον μέσα εἰς τὴν γενικήν διαφθοράν, ἥποια ἐπεκράτει τότε εἰς τὸν κόσμον.

Ἐπειτα ὑπῆρξαν καὶ εὐμενεῖς τινες περιστάσεις εἰς τὴν ἔξαπλωσιν τῆς νέας Θρησκείας. Τοιαῦται ἥσαν ἰδίως· α') ἡ ἔνωσις ὅλου σχεδὸν τοῦ κόσμου εἰς ἐν Κράτος, τὸ Ρωμαϊκόν· καὶ β') ἡ γενικὴ καθ' ὅλον τὸν κόσμον διάδοσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τοιουτοτρόπως ἡ ἐπικοινωνία τότε ἦτο εὔκολος καὶ διὰ τῆς συγκοινωνίας καὶ διὰ τῆς γλώσσης.

Ἡ ἀντίδρασις τῶν Χριστιανῶν.

Ο Χριστιανισμὸς κατὰ τὴν διάδοσίν του εῦρε καὶ πολλὰς καὶ μεγάλας ἀντιδράσεις. Αὗται προέρχονται α) ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ β) ἀπὸ τοὺς ἔθνικούς. Καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ προσεπάθησαν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ δυσφημήσουν τὸν Χριστιανισμόν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ διώξουν αὐτόν.

Οἱ Ἰουδαῖοι, καίτοι τὸ κράτος αὐτῶν συνετρίβη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων καὶ δις ἡ μητρόπολίς των, ἡ ἀγία Ἱερουσαλήμ, κατεστράφη ἐκ θεμελίων, ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσαν νὰ διαβάλλουν τοὺς Χριστιανούς καὶ νὰ διώκουν αὐτούς. Τὸν πρῶτον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, τὸν Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόθεον, τὸ ἔτος 62 ἐλιθοβόλησαν. Τὸν κατόπιν ἐπίσκοπον Συμεὼν ἐπίσης ἔθανάτωσαν καὶ συνετέλεσαν εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Πολυκάρπου. Μὴ δυνάμενοι δὲ κατόπιν νὰ ἀντιδράσουν ἀμέσως, ἥρχισαν νὰ συκοφαντοῦν τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν, διότι ἔθεώρουν αὐτήν ως ἀνίερον Ἰουδαϊσμόν, ἐσκανδαλίζοντο δὲ ἀκούοντες τὸ κήρυγμα τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ Μεσσίου.

Οἱ ἔθνικοὶ προσέβαλον τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἔδιωξαν αὐτόν. Ή προσβολὴ ἔγινεν ἀπὸ τοὺς φικοσόφους κυρίως· ἡ δὲ διώξις ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους. Οἱ φιλόσοφοι, θεωροῦντες τὸ κήρυγμα τοῦ Ἐσταυρωμένου Θεοῦ ως μωρίαν, ἔχαρακτήριζον τοὺς Χριστιανούς ως μωρούς, ἀθέους, ἡλιολάτρας, ανηθίκους καὶ κακούς ἀνθρώπους. Ο Τάκι-

τος, ὁ Μᾶρκος Αύρήλιος, ὁ Λουκιανὸς καὶ ἄλλοι εἰς τό συγγράματά των ἔσκωψαν τὸν Χριστιανισμόν.

Καὶ ὁ λαὸς δέ, βλέπων τοὺς Χριστιανοὺς νὰ μὴ ἔχουν ναούς, ἐθεώρει αὐτοὺς ἀθέους. Ὄμοίως, μὴ συχνάζοντας εἰς τὰ θέατρα καὶ ἵπποδρόμια, τοὺς ἐθεώρει μισανθρόπους, συνερχομένους δὲ εἰς μυστικὴν προσευχὴν τοὺς ἐθεώρει συνωμότας καὶ ἀναρχικούς. Τέλος ἀκούων ὅτι ἔκει τρώγουν τὸ σῶμα καὶ πίνουν τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ τοὺς ἐθεώρει ὡς ἐγκληματίας καὶ ἐναγεῖς. Διὰ τοῦτο, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς θεομηνίας, τοὺς Χριστιανοὺς ἐθεώρουν ὅλοι ὡς ύπαιτίους τούτων. Ἐπειτα καὶ οἱ ἐκ τῶν ναῶν ἀποζῶντες Ἱερεῖς, τεχνίται, διάκονοι, Ἱερόδουλοι κλπ., ἐπειδὴ ἐζημιώνοντο ἐκ τῆς διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, κοτεδίωξαν αὐτόν.

Αλλὰ τοὺς σφοδροτέρους κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμούς ἤγειρεν αὐτὸ τὸ ἐπίσημον Ρωμαϊκὸν κράτος καὶ οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες. Διότι οἱ Χριστιανοί κυρίως ἤρνοῦντο νὰ θεοποιήσουν αὐτοὺς, διὸ ἐθεωροῦντο ὡς ἐπαναστάται καὶ ἀναρχικοί.

Οἱ διωγμοί.

Θὰ φανῇ βέβαια παράδοξον τὸ ὅτι τόσον εὐγενῆ διδάγματα εἶχον συναντήσει τοσαύτας δυσχερείσς εἰς τὴν κοινωνίαν, ἡ ὅποια ἐτίμα τοὺς φίλοσόφους. Πολὺ δύμας παραδοξότερον φαίνεται ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἥδυνήθη νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τῶν φοβερῶν δυνάμεων, αἵτινες συνησπίσθησαν πρός καταπόλεμησίν του. Οἱ Αὐτοκράτορες καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἄρχοντες ἤνείχοντο πᾶσαν θρησκείαν, προεγραφον δύμας τὴν Χριστιανικήν. Οἱ Χριστιανοί εἶχον κηρυχθῆ ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἔχθροι τῆς πολιτείας, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κράτους, ὅχι διότι οὗτοι ἤσαν πράγματι τοιοῦτοι, ἀλλὰ διότι δὲν μετεῖχον εἰς τὴν λατρείαν τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας καὶ δὲν ἐλάτρευον ὡς θεὸν τὸν Αὐτοκράτορα.

Ἐνεκα τούτου κατηγγέλλοντο ὑπὸ ἴδιωτῶν, ἐσύροντο πρὸ τῶν ἀρχῶν, κατεδικάζοντο εἰς θάνατον μαρτυρικὸν καὶ ἐρρίπτοντο εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ὡς βορὰ τῶν ἀγρίων

θηρίων, πρός άγριαν χαράν τῶν θεατῶν, οἱ ὅποῖοι ἐνόμιζον τοιουτορόπως ὅτι προσφέρουν λατρείαν εἰς τοὺς θεούς των. Οἱ διωγμοὶ οὖτοι εἶναι πολλοὶ τὸν ἀριθμόν. Ἐκ τούτων οἱ σπουδαιότεροι εἶναι δέκα καὶ ἑκ τούτων πάλιν οἱ σφοδρότεροι τρεῖς· ὁ ἐπὶ Νέρωνος, ὁ ἐπὶ Δεκίου

Ο ΝΕΡΩΝ

Οἱ Χριστιανοὶ τὸν ὡνόμασαν Ἀντίχριστον.

καὶ ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ. Διήρκεσαν μὲν μέχρι τοῦ ἔτους 312, μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὅποίου ὁ Χριστιανισμὸς εὗρε τὸν προστάτην του. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τῶν 300 ἑτῶν χιλιάδες ὅλαι Χριστιανῶν εὗρον θάνατον μαρτυρικόν.

Τὰ βασανιστήρια, εἰς τὰ ὅποια ὑπεβάλλοντο οὖτοι διὰ νὰ ἀρνηθοῦν τὸν Χριστόν, ἥσαν ποικίλα καὶ φοβερά.

Αναγινώσκων τις ταῦτα εἰς τοὺς διαφόροδες βίους τῶν Μαρτύρων τῆς Ἐκκλησίας μας φρίτει καὶ καταλαμβάνεται ἀπὸ αἷσθημα θαυμασμοῦ διὰ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐγκαρτέρησιν τῶν ἀνθρώπων τούτων εἰς τὴν Πίστιν. Ὁ σταυρός, ἡ πυρά, αἱ μάστιγες, ὁ ἀκρωτηριασμός, τὸ καῖον ἔλαιον, οἱ σκόλοπες, οἱ λογχισμοί, οἱ τὰς σάρκας τέμνοντες ὅνυχες, αἱ φυλακίσεις, αἱ νηστεῖαι αἱ στερήσεις κλπ., ἥσαν τὰ συνηθέστερα τῶν βασανιστηρίων.

Κατὰ τοὺς διωγμούς τούτους ἀπέθανον θάνατον μαρτυρικὸν καὶ οἱ ἔξῆς μεγάλοι Χριστιανοὶ ἄγιοι πάντες σχεδόν οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ μαθηταὶ τούτων, ὅπως ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παύλος, ὁ Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος, ὁ Ἰουστῖνος, ὁ Συμύρνης Ποιλύκαρπος, ὁ Κυπριανός, ὁ Δημήτριος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὁ ἄγιος Γεώργιος, ἡ Περπέτουα καὶ ἡ Φελίτσιτας καὶ πλήθος ἄλλων μαρτύρων τῆς Πίστεως, τοὺς ὅποιους ἡ Ἐκκλησία κατέταξε μεταξὺ τῶν ἀγίων τῆς.

Κατὰ τοὺς διωγμούς τέλος τούτους οἱ Χριστιανοὶ ἐμπνεόμενοι ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεόν ἔδειξαν ὑπεράνθρωπον θάρρος· τοῦτο ἐπροξένησε κατάπληξιν καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς διώκτας καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βασανιστὰς καὶ τοὺς δημίους ἀκόμη· καὶ μάλιστα πολλοὶ ἐκ τούτων ἐκήρυττον ἑαυτοὺς Χριστιανούς καὶ συναπέθησκον καὶ αὐτοὶ ὡς μάρτυρες ἔνεκα τούτου. Ὁ παλαιὸς ὅμως κόσμος παρ’ ὅλην τὴν βίαν ταύτην δὲν κατώρθωσε νὰ καταβάλλῃ τὸν Χριστιανισμόν. Τοιομιτρόπως ἡ νέα Θρησκεία, καίτοι ἐδιώχθη καὶ ἐσυκοφαντήθη ἐπὶ τόσους αἰώνας, κατώρθωσε νὰ νικήσῃ εἰς τὸ τέλος καὶ διὰ τοῦ αἴματος τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς καὶ τῶν ὀπαδῶν της στερεωθεῖσα ἐθριάμβευσε καθ’ ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ ἀπείχθη θεία ὄντως Θρησκεία.

Ο Μέγας Κωνσταντῖνος.

Ο Μέγας Κωνσταντῖνος ἦτο υἱὸς τῆς Χριστιανῆς Ἐλένης καὶ Κωνστανίου τοῦ Χλωροῦ, ὁ ὅποῖς ἦτο Καῖσαρ τῆς Γαλατίας, Ἰσπανίας καὶ Βρεττανίας. Ὁ πατήρ του ὅπως καὶ αὐτὸς κατ’ ἀρχάς, ἦτο εἰδωλολάτρης, ηύνδουν ὅμως καὶ οἱ δύο τὸν Χριστιανισμόν. Μετὰ τὸν θά-

Ο Μέγας Κωνστανταντίνος.

νατον τοῦ πατρός του ἔγινεν αὐτὸς Καῖσαρ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, εἶτα δὲ τὰ στρατεύματά του τὸν ἀνεκήρυξαν Αύτοκράτορα τῆς Ρώμης. Συγχρόνως ὅμως ὁ λαός τῆς Ρώμης ἀνεκήρυξε αὐτοκράτορα τὸν Μαξέντιον. Διὰ Διὰ τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος τὸ 312 ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τοῦτον καὶ μὲ τὸν γαμβρόν του Λικίνιον ἐμοιράσθησαν τὸ Ρωμαϊκὸν Κράτος.

Κατὰ τὸν πόλεμον μετὰ τοῦ Μαξεντίου μέλλων ὁ Κωνσταντῖνος νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τούτου, ἐδίστασεν ἔλαβεν ὅμως θάρρος ἀπὸ τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, τὸ ὅποιον εἶδεν, εἰς τὸν οὐρανὸν μὲ τὰς λέξεις ἐν τούτῳ νίκᾳ, καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χριστόν, ὅστις παρουσιάσθη εἰς τὸν ὄποντον του καὶ τὸν προέτρεψε νὰ κατασκευάσῃ Λάβαρον μὲ τὸ χριστιανικὸν μονόγραμμα ἐπ’ αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁ Κωνσταντῖνος ἀνέθεσε τὰς

ἐλτίδας του εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν δύναμίν του ἐστήριξεν εἰς τοὺς πολυπληθεῖς χριστιανούς στρατιώτας του καὶ ἐνίκησε. Ἐπειδὴ δὲ μέχρι τοῦδε δὲν εἶχον καταπάσει οἱ κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοί, ὁ Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ Λικινίου ἔζέδωκαν τὸ περίφημον *Διατάγμα τῶν Μεδιολάνων*, διὰ τοῦ ὅποιου ἐτέθη τέρμα εἰς τοὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμούς καὶ ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἀνεκηρύχθη θρησκεία ἐλευθέρα μέσα εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος.

Τοῦ Διατάγματος τούτου διετηρήθη τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα.

«Ἡμεῖς, Κωνσταντῖνος καὶ Λικίνιος, Αὔγουστοι..., ἀπεφασίσαμεν νὰ χορηγήσωμεν εἰς τοὺς Χριστιανούς καὶ εἰς ὅλους τοὺς ὅλους τὴν ἐλευ-

Τὸ μονόγραμμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποιον ὁ Κωνσταντῖνος ἔθεσεν εἰς τὰ λάβαρα τοῦ στρατοῦ του.

θερίαν νὰ ἔξασκοῦν τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν προτιμοῦν, ἵνα δὲ Θεός, δὲ ὁποῖος ἐδρεύει ἐν τῷ οὐρανῷ, εἶναι Ἱλεως καὶ εὔμενῆς καὶ εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς πάντας ὅσοι ζοῦν εἰς τὴν ἐπικράτειαν ἡμῶν. Ἐφάνη εἰς ἡμᾶς ἄριστον καὶ λογικώτατον σύστημα νὰ μὴ ἀρνηθῶμεν εἰς οὐδένα ἐκ τῶν ὑπηκόων μας, εἴτε εἶναι χριστιανός, εἴτε ἀνήκει εἰς ἄλλο θρήσκευμα, τὸ δικαίωμα νὰ ἀκολουθῇ τὴν θρησκείαν τῆς ἀρεσκείας του. Τοιουτοτρόπως ἡ 'Ψύστη Θεότης, τὴν ὁποίαν ἔκαστος ἔξη ἡμῶν θὰ τιμᾷ ἔκτοτε ἐλευθέρως, θὰ δυνηθῇ νὰ χωρηγήσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν εὔνοιάν της. Εἶναι ἄξιον τοῦ αἰῶνος, καθ' ὃν ζῶμεν, ἀρμόζει εἰς τὴν γαλήνην, τὴν ὁποίαν ἀπολαύει ἡ Αὐτοκρατορία, ἡ ἐλευθερία νὰ εἶναι πλήρης διὰ πάντας τοὺς ὑπηκόους μας νὰ λατρεύουν τὸν Θεόν τῆς ἐκλογῆς των καὶ οὐδεμία θρησκεία νὰ στερήται τῶν ὀφειλομένων πρὸς αὐτὴν τιμῶν».

'Ο Λικίνιος δύμας δὲν ἐτήρησε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἀνατολήν, δῆπου εύρισκετο, ἥρχισε νὰ διεγείρῃ τὸν Ἔθνισμὸν κατά τοῦ Χριστιανισμοῦ. 'Ενεκα τούτου ἔγινε πόλεμος μεταξύ των. 'Ο Κωνσταντῖνος ἐνίκησε καὶ ἔγινε αὐτοκράτωρ ὅλου τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους. 'Ο θρίαμβος αὐτὸς τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο θρίαμβος τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. 'Από τότε ὁ Χριστιανισμὸς θριαμβεύει, ἐν ᾧ ὁ Ἔθνισμός καταδιώκεται καὶ φθίνει.

'Η τελικὴ μάχη Κωνσταντίνου καὶ Λικίνιου ἐδόθη εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν τὸ 323. 'Ο Λικίνιος προσεφώνησε τὸν στρατὸν του καλῶν αὐτὸν νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῶν θεῶν τῆς Αὐτοκρατορίας. 'Ο Κωνσταντῖνος ἐστήριξε τὰς ἔλπιδας του ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν. Οὕτω ἡ μάχη ἦτο ἀγών μεταξὺ δύο θρησκειῶν, μεταξὺ τῶν δύο ἀντιθέτων κοινωνιῶν, μεταξὺ τοῦ ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ κόσμου² καὶ τοῦ νέου τοῦ ἀνακαινιζομένου διὰ τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ. 'Ο Κωνσταντῖνος ἐνίκησε καὶ δι' αὐτοῦ ὁ Σταυρός. 'Ο Χριστιανισμὸς πλέον ἀπέβη ἡ ἐπίσημος θρησκεία καὶ ὁ Κωνστα-

τίνος χωρίς νὰ τὸ ἐννοῇ ὡργάνωσε καὶ ἀνέμειξε αὐτὴν μετά τοῦ Κράτους.

Προστατευτικὰ μέτρα ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν.

Ο Μέγας Κωνσταντῖνος ὡς Ρωμαῖος Αὔγουστος διετήρησε τὸν τίτλον τοῦ *Μεγίστου Ἀρχιερέως* τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἀνέβαλε τὸ βάπτισμα αὐτοῦ μέχρι τέλους τοῦ βίου του. Οὐχ ἥττον δῆμος κατ' οὐσίαν ἦτο Χριστιανὸς καὶ διὰ τῶν πράξεών του ἔθεώρει τὸν Χριστιανισμὸν ὡς τὴν ἐπίσημον θρησκείαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους.

Διὰ σειρᾶς μέτρων, τὰ δόποια ἔλαβεν ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, ἐπροστάτευσε ποικιλοτρόπως τὴν Νέαν Θρησκείαν καὶ τοιουτοτρόπως ἀπροκαλύπτεις ὡμοιόγει αὐτὴν ὡς τὴν ἐπικρατοῦσαν.

Τὸ ἔτος 313 ἐκτὸς τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων ἔξεδωκε καὶ ἔτερον, διὰ τοῦ ὅποίου ἐπέτρεψε τὴν μετάβασιν ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Κατόπιν διὰ διαταγμάτων κατήργησε τὸν διὰ σταυρὸῦ θάνατον ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, ἔθέσπισε τὴν ἔορτὴν τῆς Κυριακῆς, ὡς ἡμέρας ἀργίας, καθ' ἣν ἀνέστη ἐκ νεκρῶν ὁ Κύριος, ἔπαισε τὰς θηριομαχίας, ἤλευθέρωσε τὰ ἀνδράποδα, ἐπέτρεψε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν διούλων, ἀπέδωκεν εἰς τὰς Χριστιανικὰς Ἐκκλησίας τὰ ἀφαιρεθέντα κατὰ τοὺς διωγμούς, ἔδεχθη εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ ὀξιώματα Χριστιανούς, παρέσχε τὸ δίκαιον εἰς τὰς Ἐκκλησίας νὰ δέχωνται κληρονομίας, ἐπλούτισεν αὐτάς μὲν δωρεάς, ἵδρυσε πολλαχοῦ καὶ μάλιστα διὰ τῆς μητρός του ἀγίας Ἐλένης, ναοὺς καὶ τέλος χάριν τῶν σκοπῶν τούτων καὶ ἄλλων ἵδιως στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν μετέφερε τὴν ἔδραν τῆς πρωτευούσης ἀπό τῆς Ρώμης εἰς τὸ *Βυζάντιον*, τὸ ὅποιον πρὸς τιμήν του κατόπιν μετωνομάσθη *Κωνσταντινούπολις*.

Τὸν Ἐθνισμὸν δῆμος δὲν κατεδίωξεν ἀλλὰ ἡνέχθη αὐτὸν, ὅπως λέγεται καὶ εἰς τὸ διάταγμα τῶν Μεδιολάνων. Μόνον διάσημα κέντρα διαφθορᾶς ἔκλεισεν, οἷα ἥσαν ὁ ναός τῆς Ἀφροδίτης τοῦ Λιβανίου, ὁ ἐν Ἡλιούπολει τῆς Φοινίκης, ὁ τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰς τὴν Κιλικίαν κλπ.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του μετέβη εἰς τὴν Νικομήδειαν τῆς Βιθυνίας, ὅπου κατετάχθη εἰς τὴν τάξιν τῶν κατηχουμένων, εἴτα δὲ ἐδέχθη τὸ βάπτισμα ἀπέθανε τὴν 21ην Μαΐου τοῦ ἔτους 337, εἰς ἡλικίαν 65 ἑταν. Ἡ Γερουσία τῆς Ρώμης κατέταξεν αὐτὸν εἰς τοὺς θεούς· ἡ δὲ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία αὐτὸν καὶ τὴν μητέρα του Ἐλένην ἐτίμησεν ὡς ἴσαποστόλους καὶ συγκατηρίθμησε μετὰ τῶν ἀγίων της. Κατόπιν οἱ εἰδωλολάτραι ἐπεσώρευσαν ὅβρεις κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ κατηγόρησαν αὐτὸν ὡς ἐγκληματίαν διὰ τὸν δῆθεν φόνον τοῦ Μαρκιανοῦ, καὶ τοῦ Κρίσπου καὶ τῆς Φαύστης, γεγονότα διὰ τὰ ὅποῖα ἔχει λόγους νὰ ἀμφιβάλλῃ ἡ Ἰστορία. Πάντες δὲ οἱ ιστορικοὶ ὄμολογοιν τὴν κοσμοϊστορικὴν σημασίαν τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τινες παραδέχονται δtti οὗτος ὑπῆρξε τὸ ὅργανον τῆς Θείας Προνοίας πρὸς πραγμάτωσιν τῶν κοσμοϊστορικῶν αὐτῆς βουλῶν. Ο Κωνσταντίνος ὀνομάσθη ὑπὸ τῆς Ἰστορίας *Μέγας*.

Β) ΑΠΟ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

Οἱ διάδοχοὶ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου.

Καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐπροστάτευσαν τὸν Χριστιανισμόν, μετὰ ὀλιγωτέρας δημοσίευσεως καὶ περιστέψεως αὐτοῖς διότι προστατεύοντες τὸν Χριστιανισμὸν κατεδιωξαν τὸν Ἐθνισμὸν καὶ μάλιστα μετὰ σφόδρότητος. Ἰδίως ὁ Κωνστάντιος ἐκηρύχθη σφοδρὸς πολέμιος τοῦ Ἐθνισμοῦ ἀπαγορεύσας τὰς θυσίας ἐπὶ ποινῇ θανάτου καὶ ἐπιτρέψας τὴν εἰδωλολατρείαν μόνον εἰς τοὺς ἀγρούς.

Ἄλλὰ ὁ θρίαμβος οὗτος τοῦ Χριστιανισμοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συντελεσθῇ χωρὶς τὴν ὀργὴν καὶ τὴν ἐξέγερσιν τοῦ Ἐθνισμοῦ. Διὰ τοῦτο, δτε εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνῆλθεν ὁ Ἰουλιανός, φίλος καὶ προστάτης τοῦ Ἐθνισμοῦ, σφοδρὰ ἐξεδηλώθη ἡ ἀντίδρασις. Ἡ παλαιὰ θρησκεία ἐφάνη τότε ἐπικρατοῦσα, αἱ θυσίαι ἀνενεῳθῆσαν, ὅλη δὲ ἡ Κωνσταντινούπολις ἔγινεν ἔνα πάνθεον ἀναριθμήτων εἰδώλων, βωμῶν καὶ ναῶν τῆς εἰδωλολατρεί-

Ιουλιανός ὁ Παραβάτης

ας. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰουλιανὸς ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς Παραβάτης, διότι παρέβη τὸ βάπτισμα καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ Ἰουλιανός, ἐγνώριζεν ὅτι ἡ νέα θρησκεία ὀφείλει τὸν θρίαμβον τῆς εἰς τὴν ἀνωτέραν ἥθικήν καὶ δογματικήν διδασκαλίαν της, εἰς τὴν καθαρότητα τῶν ἥθων, εἰς τὰς ὀρετάς τόῦ κλήρου, εἰς τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν φιλοσοφικήν συγκρότησιν πολλῶν Χριστιανῶν. Διὰ τοῦτο ἀπηγόρευσεν εἰς τοὺς Χριστιανούς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων. Ἐναντίον αὐτοῦ τότε ἔγραψαν ὁ Μέγας Βασίλειος καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος.

Ἡ προσπάθεια ὅμως αὕτη τοῦ Ἰουλιανοῦ ἦτο ματαία. Ἡ Ἐθνικὴ θρησκεία μαζὶ μὲ τοὺς ἀρχαίους θεούς εἶχον ἀποθάνει διὰ παντός. Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ χρησμὸς τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν πρὸς αὐτόν, ὅταν οὗτος ἐπεχείρησε τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ μαντείου τούτου.

«Εἴπατε τῷ βασιλεῖ, χαμαὶ πέσε δαιδαλος αὐλά, οὐκέτι Φοίβος ἔχει καλύβην, οὐ μάντιδα δάφνην, οὐ παγάν λαλέουσαν ἀπέσβετο καὶ λάλον ὅδωρ».

Διὰ τοῦτο μαζὶ μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐσβέσθη καὶ ἡ προσπάθεια αὕτη τοῦ Ἐθνισμοῦ, ὁ δὲ Χριστιανισμὸς ἔχώρησεν ἀκάθετος. εἰς τὴν τελικὴν ἐπικράτησιν του. Ὁ Ἰουλιανὸς ἀπέθανε τὸ ἔτος 363 πολεμῶν κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀποθνήσκων ὡμολόγησε τὴν δύναμιν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἀνεφώνησε «Νενίκηκάς με, Ναζωραῖ!».

Ἀπὸ τοὺς ὄλλους αὐτοκράτορας τῆς Κων(στα)πόλεως τὸν Ἐθνισμὸν ἐδίωξε περισσότερον Θεοδόσιος ὁ Μέγας περὶ τὰ τέλη τοῦ Δ' αἰώνος. Οὗτος ἀπηγόρευσε τὰς θυσίας καὶ τὴν εἰσόδον εἰς τοὺς εἰδωλολατρικούς ναούς καὶ ἐξέδωκε θέσπισμα ἐπιτάσσων τὴν νέαν θρησκείαν εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους του. Ἐνεκα τούτου οἱ ἔθνικοι ναοὶ ἔμειναν χωρὶς ιερεῖς, στρατιωτικὰ δὲ ἀποσπάσματα ἐνήργουν τὴν ἔξαφάνισιν παντὸς ἔχοντος τῆς εἰδωλολατρείας. Εἰς τὴν κατεδάφισιν τῶν εἰδωλολατρικῶν ιερῶν ἀνεμίχθη καὶ ὁ χριστια-

νικός λαός, τότε δὲ δυστυχώς καὶ παρά τὰς διαμαρτυρίας σοφῶν χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν υπεντελέσθη ἡ καταστροφὴ σπουδαίων ἔργων τῆς τέχνης. ‘Ο λαός μάλιστα τῆς Ἀλεξανδρείας φανατισμένος ἀπό τὴν νέαν θρησκείαν ἐθανάτωσε τὴν περίφημον Νεοπλατωνικήν φιλόσοφον Ὑπατίαν, γεγονός τὸ δόποιον ἥγειρε τὴν ἀποδοκιμασίαν τῶν γνησίων χριστιανῶν – ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β’.

‘Ο ἐθνικός ρήτωρ Διεβάνιος καὶ ἄλλοι ἔγραψαν τότε ἀπολογίας καὶ ἐζήτησαν τὴν κατάπαυσιν τοῦ διωγμοῦ, ὅπως ἄλλοτε οἱ Χριστιανοὶ Ἀπολογηταί.

Τὸ τελευταῖον πλῆγμα κατὰ τοῦ Ἐθνισμοῦ ἔδωκεν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός. ‘Ο Ἐθνισμὸς ἀπολέσας τὰ καταφύγιά του, τοὺς ναούς, ὑπεθάλπετο τότε εἰς τὰς διαφόρους φιλοσοφικὰς σχολὰς καὶ ἄλλων μερῶν, ἀλλὰ κυρίως τῶν Ἀθηνῶν. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰουστινιανὸς διέταξε «μηδένα διδάσκειν φιλοσοφίαν, μηδὲ νόμισμα ἔξηγεῖσθαι». Διελύθησαν τότε αἱ σχολαί, οἱ δὲ ἐν σύταξι διδάσκοντες ἐτράπησαν πρὸς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εὑρον ἀσυλον εἰς τὴν Περσίαν.

Τοιουτοτρόπως κατελύθη ἡ εἰδωλολατρεία εἰς ὅλον τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος. Λήγοντος δὲ τοῦ Θ’ αἰῶνος, εἰδωλολάτραι ἐν Ἑλλάδι ἦσαν μόνον οἱ δρεσίβιοι Μανιᾶται, δοσημέραι τείνοντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Ἡ ἐπήρεια τοῦ Χριστιανισμοῦ.

‘Ο Χριστιανισμὸς ἔξήσκησε μεγάλην ἐπήρειαν εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν πολιτείαν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου περὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τὰ καθήκοντα, τὰ ὄποια ὀρίζει διὰ τὰ μέλη αὐτῆς, ἐνίσχυσαν τὴν οἰκογένειαν, ἡ δοποία εἶχε διαλυθῆ ἀπὸ τὸν Ἐθνισμόν. ‘Ο γάμος, ὁ δόποιος ἄγει εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς οἰκογενείας, ἐκηρύχθη Ἱερὸς ἡθικὸς δεσμός, φέρων μυστηριώδη χαρακτήρα· ἡ ἀγνότης τοῦ ἀνδρός κατ’ αὐτὸν ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος, ὅπως καὶ ἡ τῆς γυναικός.

Προσέτι πάντες οἱ ὄροι τῆς γυναικὸς ἐβελτιώθησαν εἰς τὴν χριστιανικὴν κοινωνίαν διότι αὕτη εἶναι ἵση πρὸς τὸν ἄνδρα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οἱ δοῦλοι ἐθεω-

ροῦντο ἐλεύθεροι εἰς τὰς χριστιανικάς κοινότητας, ὥστε ὁ Χριστιανισμὸς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἶχε πολλοὺς προσηλύτους καὶ μεταξὺ τῶν διούλων.

Ἄπό αὐτούς δὲ τοὺς χρόνους τῶν διωγμῶν ἤρχισεν ὁ Χριστιανισμὸς νότιον ἐπηρεάζῃ καὶ τὴν Νομιοθεσίαν καὶ τὸ Δίκαιον καὶ τὴν Ἡθικὴν τῶν Ρωμαίων. Ὁ ἀπλοὺς καὶ πλήρης αὐταπαρνήσεως βίος τῶν χριστιανῶν, ἡ ἐλεημοσύνη, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν πτωχὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους δλους, ἡ αὐταπάρνησις, μεθ' ἧς οἱ πλούσιοι χριστιανοὶ διέθετον τὸν πλοῦτόν των πρὸς ἀνακούφισιν τῶν δυστυχῶν κλπ., ἐνέπνευσαν εἰς τὴν Ρωμαϊκὴν κοινωνίαν, τὴν σκληρὰν καὶ ἀπάνθρωπον, αἰσθήματα φιλανθρωπίας καὶ αὐταπαρνήσεως.

Ἡ Ρωμαϊκὴ κοινωνία ὑπέστη τοιουτορόπως μεταμόρφωσιν παρεσύρθη εἰς τὴν νέαν Πίστιν διὰ τοῦ ζῆλου τῶν διούλων καὶ πρὸ πάντων διὰ τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῶν γυναικῶν. Τέλος αὐτὸς ὁ Κωνσταντῖνος καὶ οἱ διάδοχοί δου ἤχισαν τὰ διδάγματα ταῦτα νὰ εἰσάγουν διὰ νομοθετημάτων εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ οὕτω τὸ Δίκαιον καὶ ἡ Ἡθικὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, τοῦ εἰδωλολατρικοῦ, περιέλαβον διατάξεις χριστιανικάς, ἐμφορουμένας ἀπὸ τὸ χριστιανικόν πνεῦμα. Τοιουτορόπως ἡ ἀνθρωπότης ἀνεγεννήθη διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

Ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἐν ᾧ ἡ ἔθνικὴ θρησκεία ἔξελιπεν, ὁ Χριστιανισμὸς ἔξηπλοῦτο δοσμέραι εἰς νέους λαούς καὶ εἰς νέας χώρας, δπου μέχρι τοῦδε δὲν εἶχε ἀκόμα εἰσαχθῆ καὶ ἐπικρατήσει. Κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς μετὰ τὸν Μ. Κωνσταντίνον καὶ μέχρι τοῦ Σχίσματος τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ Χριστιανισμὸς κηρύσσεται καὶ διαδίδεται εἰς τὴν Ἀσίαν, τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Εὐρώπην. Κατακτᾶ καθημερινῶς ἔδαφος εἰς τὴν Ἀρμενίαν, τὴν Περσίαν, τὴν Μεσοποταμίαν, τὴν Συρίαν καὶ τὴν Ἀραβίαν μέχρι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Κίνας. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν εύρισκει σπουδαῖα ἐμπόδια, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς εύρισκονται εἰς πολὺ κατωτέραν ἀνάπτυξιν. Συγχρόνως ἐνταῦθα τὸν Χριστιανισμὸν πολεμοῦν δύο

μεγάλοι ἀντίπαλοι· ὁ Ἰουδαϊσμὸς καὶ ὁ ἄρτι ἀναφανεῖς
Μωαμεθανισμός.

Ἡ θρησκεία αὐτή, ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς **Μωάμεθ** δύνομασθεῖσα, ἐφάνη τὸ ἔτος 622 καὶ εἶναι κράμα θρησκευτικῶν ἰδεῶν τῆς Ἰουδαϊκῆς, τῆς Χριστιανικῆς καὶ τῆς Ἀραβικῆς θρησκείας. Οἱ Μωαμεθανοὶ ὄρμηθέντες ἀπὸ τῆς Ἀραβίας κατὰ τὸν Ζ' αἰώνα ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Ἀφρικήν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διεπεραιώθησαν δὲ καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Εὐρώπην. Λόγῳ δὲ τοῦ διτὶ ἡ θρησκεία αὕτη ὑποθάλπει τὰς ἀνθρωπίνας ἀδυναμίας καὶ ἐπιτρέπει τὰς σαρκικὰς ἀπολαύσεις, ἐπεκράτησε μεταξὺ τῶν κατωτάτων κοινωνικῶν στρωμάτων καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν Ἀφρικήν. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανισμὸς ἐνταῦθα εὗρε σπουδσίαν ἀντίδρασιν.

Εἰς τὴν Εὐρώπην κατὰ τὴν περίοδον ταύτην γίνεται ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Γερμανικῶν λαῶν καὶ μάλιστα τῶν Γότθων, καὶ εἰς τὴν Ἐλληνικὴν Χερσόνησον ὁ τῶν Βουλγάρων. Μετὰ τοὺς Γότθους τὸν Χριστιανισμὸν ἐδέχθησαν οἱ Λογγοβάρδοι, οἱ Βουργούνδιοι, οἱ Βάνδαλοι καὶ οἱ Φράγκοι. Ἐπίσης τὸν Χριστιανισμὸν ἐδέχθησαν τότε οἱ Ιρλανδοὶ καὶ οἱ ύπόλοιποι Βρεττανοί, οἱ Ἀγγλοσάξωνες, οἱ Σουηδοί, οἱ Νορβηγοί, οἱ Δανοί καὶ οἱ Ολλανδοί. Τῶν δὲ Σλαυτικῶν λαῶν ὁ ἐκχριστιανισμὸς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης λαμβάνει ἀρχήν.

Τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὸν Θ' αἰώνα ἡ **μία** τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διηρέθη εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Δυτικὴν, διότι μεταξὺ αὐτῶν ἐπῆλθε διάστασις γνωμῶν ὅσον ἀφορᾷ τὴν διδασκαλίαν, τὴν λατρείαν καὶ τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ αἴτια τοῦ **Σχίσματος** εἶναι βαθύτερα ἔγκεινται εἰς τὴν διαφορὰν τῶν ἀντιλήψεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ιδίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν **διοίκησιν**. Ἀφορμὴν δὲ εἰς τοῦτο ἔδωκαν δύο γεγονότα:

α') ἡ ἀνάρρησις εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Φωτίου, καὶ

β') ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων
α') *Ο Πατριάρχης Φώτιος.*

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Κων)πόλεως Μιχαὴλ τοῦ Γ' Πατριάρχης ἥτο δὲ Ἱγνάτιος, ὁ δόποιος μὲ τὸ αὐτηρόντιον ἥθος καὶ τοὺς τραχεῖς του τρόπους ἥλθεν εἰς ρῆξιν μὲ τὸ Παλάτιον. "Ενεκα τούτου δὲ Ἱγνάτιος τὸ ἔτος 857 καθηρέθη καὶ ἐξωρίσθη καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἔγινε Πατριάρχης ὁ Φώτιος.

Ο Φώτιος κατήγετο ἀπὸ καλὸν γένος, ἥτο ἀξιωμα-

Ο Πατριάρχης Φώτιος.

Ο Φώτιος εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς μεγάλους ὑπερασπιστὰς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Η σύνεσις καὶ ἡ περίσκεψις αὐτοῦ κατὰ τὸ Σχίσμα ἔσωσε τὴν Ὁρθοδοξίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ τὸν Ἐθνισμὸν τῆς Χριστιανῆς Ἑλλάδος. "Ανεν αὐτοῦ ξήτημα εἶναι ἀν ὅταν ἐπῆρχε σήμερον Ὁρθοξίᾳ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ Ἑλληνικὸν ἐθνισμὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα.

τικός τοῦ Παλατίου, εἶχε ἔξιχα προτερήματα καὶ μεγάλην παιδείαν καὶ ἐφημίζετο διὰ τὸν χαρακτῆρα του. Διὰ τοῦτο δλοὶ ἐτίμων αὐτόν.

Ἐντὸς ἔξι ἡμερῶν διηλθεν ὅλους τοὺς βαθμοὺς τῆς Ἱερωσύνης καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων τοῦ 858 ἔχειροτονήθη Ἀρχιεπίσκοπος Κων)πόλεως. Τὸ γεγονός τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ ἔξεθεσε εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ρώμης, δπως ἥτο συνήθεια, καὶ ἐζήτησε πρέσβεις διὰ τὴν Σύνοδον, ἡ ὁποία σενερχομένη θὰ ἐπεκύρωνε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου.

Ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου τῆς Ρώμης ἐκάθητο τότε δι Πάπας Νικόλαος ὁ Α', ἀνὴρ ἀλαζῶν καὶ τυραννικός, δστις ἐθεώρησε κατάληλον τὴν περίστασιν διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς βλέψεις τῆς Ρώμης ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἀπέστειλε λοιπὸν ἀντιπροσώπους καὶ γράμματα, ἔνθα ὁ Νικόλαος κατέκρινε τὴν ἐκλέξασαν τὸν Φωτιὸν Σύνοδον, ὅτι συνῆλθε χωρὶς τὴν ἄδειάν του καὶ ὅτι ἀνέδειξε τὸν Φωτιὸν Πατριάρχην ἀπὸ ἀπλοῦν λαϊκόν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα ἐλθόντες εἰς τὴν Κων)πολιν εἶδον ὅτι ἔχουν καλῶς τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Φωτίου καὶ εἰς τὴν Σύνοδον τοῦ 861 ἀνεγνώρισαν τὸν Φωτιὸν ὡς κανονικὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Νικόλαος δῆμος ὠργίσθη διὰ τοῦτο καὶ τοὺς μὲν δύο ἀντιπροσώπους του ἐτιμώρησε, διὰ Συνδόου δέ, τὸ 863 εἰς τὴν Ρώμην συνελθούσης, κατεδίκασε τὸν Φωτιὸν ὡς σχισματικόν, ταραχίαν καὶ ὑβριστήν ἀνεγνώρισε δὲ ὡς κανονικὸν Πατριάρχην τὸν Ἰγνάτιον. Εἰς ταῦτα ὁ Φωτιὸς δὲν ἀπήντησε, διότι ἀντιληφθεὶς τὸ πνεῦμα τοῦ Νικολάου ἀφισε τὸ ζήτημα νὰ ἡσυχάσῃ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου πράττων φρονίμως.

β' Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων.

Οἱ Βούλγαροι εἶχον προσέλθει εἰς τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν κυρίως τοῦ Φωτίου. Δύο μοναχοὶ ἀδελφοὶ ἐκ Θεσσαλονίκης, ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ Κύριλλος, εἶχον κάμει χριστιανούς διὰ μαθητῶν των Μοραβῶν τοὺς Βουλ-

‘Ιερεῖς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

γάρους καὶ τὸν βασιλέα αὐτῶν Βόγοριν. Ἡ Βουλγαρικὴ δὲ ἐκκλησία ὑπῆγετο διοικητικῶς εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

Ο Βόγορις ὅμιλος ἐπειδὴ ἐφοβήθη μήπως ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔξαρτησις ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως φέρει καὶ τὴν πολιτείκὴν τοιαύτην, ἔζητησε νὰ γίνῃ φίλος τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Νικολάου. Ο Νικόλαος τότε ἀπέστειλε δύο ἐπισκόπους καὶ πολλοὺς ιερεῖς εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Οὗτοι ἔξεδίωξαν ἐκεῖθεν τοὺς "Ἐλληνας τοιούτους καὶ ἥρχισαν νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὰς καινοτομίας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν διδασκαλίαν, τὴν λατρείαν καὶ τὴν διοίκησιν. Ἀπηγόρευσαν τὸν γάμον τῶν κληρικῶν, ἐπέβαλον τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου, προσέθεσαν εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως τὴν φράσιν ὅτι τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Χείου", ἐπέβαλον εἰς τοὺς χριστιανούς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ Ἅγιου Μύρου, ἐβάπτιζον διὰ ραντίσματος, μετελάμβανον τοὺς πιστούς ἀπό μόνου τοῦ ἄρτου—σώματος τοῦ Χριστοῦ—μεταχειριζόμενοι ἄρτον ἄζυμον, εἰσήγαγον τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν λατρείαν κλπ.

Τότε ὁ Φώτιος ἡναγκάσθη νὰ καταγγείλῃ τὰς αὐθαιρεσίας ταύτας τῆς Ρώμης καὶ συγκαλεῖ Σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔτος 867, ἡ ὁποία καταδικάζει τὰς πράξεις ταύτας τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναθεματίζει τὸν Νικόλαον. Τὰ πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης, φέροντα χιλίας ὑπυγραφάς, ἐστάλησαν εἰς Ρώμην.

Ἐπηκολούθησαν γεγονότα τινὰ καὶ συνήλθον δύο μεγάλαι Σύνοδοι ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ νὰ διευθετήσουν τὸ ζήτημα. Ἄλλα ἀι ὑπερβολικαὶ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν ἔφερον πάντοτε προσκόμματα εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Τέλος τὴν 16ην Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1054, ἐπὶ Πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου καὶ Πάπα Λέοντος Θ', συνετελέσθη τὸ σχίσμα ὁριστικῶς διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῆς Δυτικῆς· Ἀνεθεματίσθη δὲ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὑπὸ τῆς Δυτικῆς, διότι αὕτη δὲν ἐδέχετο τὴν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβο-

λον «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ», δὲν μετεχειρίζετο ἄζυμον ἄρτον εἰς τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας, διότι εἶχεν λεπεῖς ἑγγάμους καὶ διότι ἀπέκρουε τὴν δεσποτείαν τοῦ Πάπα. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ἑκκλησία ἀνταφώρισε τὴν Δυτικὴν καὶ ὁ χωρισμός ἐπήλθεν.

γ') *Ἀπόπειραι πρὸς ἔνωσιν.*

Οἱ Κομνηνοὶ καὶ οἱ Παλαιολόγοι αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως πιεζόμενοι ἀπὸ διαφόρους ἔχθρούς ἐζήτησαν κατὰ καιρούς τὴν συνδρομὴν τῆς Δύσεως. Ἀλλὰ οἱ Πάπαι, οἱ ὅποιοι τότε ἦσαν παντοδύναμοι εἰς τὴν Δύσιν, πάντοτε προέβαλλον εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ἔνωσιν τῶν Ἑκκλησιῶν διὰ τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἀνατολικῆς εἰς τὴν Δυτικήν. Τὸ ἔτος 1439 ἔγινε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ Σύνοδος τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλὰ τόσον ἐπιέσθησαν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Κων.)πόλεως εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, ὡστε καίτοι ὑπεγράφη ἡ ἔνωσις τῶν Ἑκκλησιῶν, ἐν τούτοις δὲν ἔξετελέσθη, διότι τόσον ὁ κλῆρος ὅσον καὶ ὁ λαός τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἤθέλησαν μήτε νὰ ἀκούσουν τὸ τοιοῦτον. Ἔκτοτε αἱ δύο Ἑκκλησίαι παραμένουν χωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων μέχρι σήμερον.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α) ΟΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Αίρεσεις καὶ αἰρετικοί.

Ο Χριστιανισμός δὲν ἐπάλαισε μόνον ἐναντίον ἔξωτερικῶν ἔχθρῶν, ἀλλὰ ἡναγκάσθη νὰ διεξαγάγῃ σκληρὸν ἀγῶνα καὶ ἐναντίον ἐπικινδύνων ἐσωτερικῶν τοιούτων, οἱ δόποι οἱ ἥσαν οἱ *αἰρετικοί*. Ο Χριστιανισμός γενόμενος ἀντικείμενον ἐρεύνης μεταξὺ διαφόρου μορφώσεως ἀνθρώπων ὑπέκειτο εἰς παρεξηγήσεις καὶ παρανοήσεις, αἱ δόποι αἱ ὀνομάσθησαν *αἰρέσεις*. Τόσον ἡ λέξις αἰρετικός, ὅσον καὶ ἡ αἴρεσις, εἶναι εἰλημμέναι ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν καὶ σημαίνουν οἱ μὲν τοὺς μὴ παραδεχομένους τὴν ἡν ἡ Ἐκκλησία παραδέχεται διδασκαλίαν, ἡ δὲ τὴν διαφορὰν ἡ τὴν διαφωνίαν ταύτην.

Διαδοθεὶς δηλαδὴ ὁ Χριστιανισμός μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν Ἐθνικῶν κατόπιν ἐγένετο ἀντικείμενον παρανοήσεως καὶ ἀπὸ τὰς δύο ταύτας θρησκευτικὰς τάξεις καὶ παρεμορφώθη σύμφων σ μὲ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ τάσεις ἐνός ἑκάστου ἐκ τούτων. Διὰ τούτο εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἰστορίαν ἔχομεν τὰς λεγομένας κατ' ἀρχάς:

α') Ἰουδαϊζόσας αἰρέσεις, καὶ τὰς

β') Γνωστικὰς αἰρέσεις.

Ἐπειτα μεταξὺ καὶ αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν προέκυψαν διαφονίαι ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν τῆς διδασκαλίας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Διὸ ἔχομεν καὶ τὰς

γ') Ὀρθολογικὰς αἰρέσεις.

Α) ΑΙ ΙΟΥΔΑΙΖΟΥΣΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ

Ἄνται ἔτειναν νὰ καταστήσουν τὸν χριστιανισμὸν Ἰουδαϊκὴν αἵρεσιν, διότι ἐθεώρουν τὴν *περιτομὴν* καὶ

δλόκληρον τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον ὡς ἀπαραιτητὸν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ Χριστιανοῦ. Οἱ τοιοῦτοι ἔξηκολούθουν νὰ ζῶσιν ὅπως ἔζων καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, τηροῦντες αὐστηρῶς ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ Νόμου. Εἶχον δὲ τὴν ἀξίωσιν καὶ οἱ ἔξ έθνικῶν προερχόμενοι Χριστιανοὶ νὰ ὑποβάλλωνται εἰς τὴν τήρησιν τοῦ Νόμου. Ἐναντίον αὐτῶν ἀντεπεξῆλθεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος κυρίως, ὁ δόποιος εἰς διαφόρους ἐπιστολάς — καὶ μάλιστα τὴν πρὸς Γαλάτας — λύει τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀποδεικνύων ὅτι ἀπό τοῦ Νόμου μᾶς ἡλεύθερωσεν ὁ Χριστός.¹ Διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο συνήλθε καὶ ἡ πρώτη Σύνοδος ἐν Ἱερουσαλήμ τὸ 50 μ. Χ.

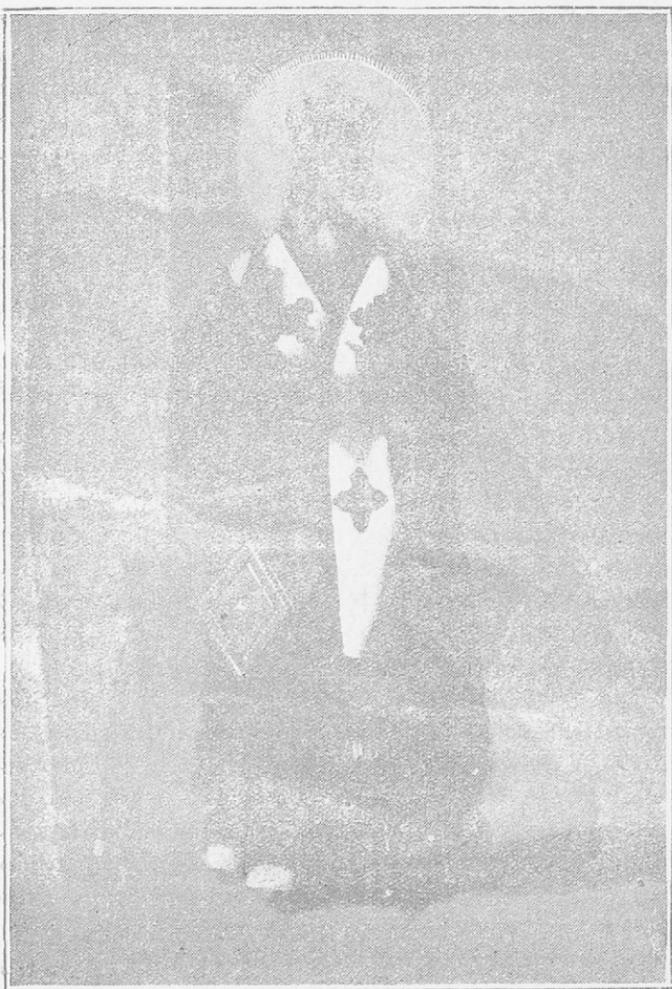
Β) ΓΝΩΣΤΙΚΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ

“Οτε ὁ Χριστιανισμὸς ἥρχισε νὰ διαδίδεται μεταξὺ τῶν ἔθνικῶν καὶ νὰ εἰσχωρεῖ καὶ εἰς τὰς τόξεις τῶν φιλοσοφικῶν μορφωμένων ἀνθρώπων, τότε ἀνεμείχθη μὲ διαφόρους φιλοσοφικάς ἰδέας καὶ οὕτω ἀπετελέσθη κράμα τι Χριστιανικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἰδεῶν, αἱ λεγόμεναι *γνωστικαὶ αἰρέσεις*. Ὡνομάσθησαν δὲ οὕτω διότι οἱ τοιοῦτοι σιρετικοὶ ἐνόμιζεν, ὅτι οὗτοι κατέχουν τὴν ἀληθῆ τοῦ Χριστιανισμοῦ *γνῶσιν*.

Κοινὴ ἰδέα ὅλων τούτων τῶν *Γνωστικῶν* συστημάτων εἶναι ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ πνεύματος καὶ ψληγῆ, φωτὸς καὶ σκότους. ² Υπάρχει Θεός τοῦ φωτὸς καὶ Θεός τοῦ σκότους δστις εἶναι ὁ Διάβολος. Οἱ κόσμος ἐδημιουργήθη ὅχι ἀπὸ τὸν Θεόν τοῦ φωτὸς, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλον θεόν κατώτερον, τὸν Δημιουργόν, διὰ τοῦτο καὶ εἶναι ἀτελής, εἶναι ψλικός καὶ ὅχι πνευματικός. Διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ψληγὴν καὶ τὸν κάνῃ πνευματικὸν ἐγεννήθη ὁ Χριστός.

Τοιοῦτοι Γνωστικοὶ ἦσαν εἰς τὴν Ἀλεξανδρειανὸν Κήρυνθος, ὁ Βασιλεὺς, ὁ Οὐαλεντῖνος, εἰς δὲ τὴν Συρίαν ὁ Σαταουρνῖνος, ὁ Βαρδησάνης, ὁ Μαρκίωνος κλπ.

Γνωστικαὶ αἱρέσεις ἦσαν καὶ ὁ *Μοντανισμός* καὶ *Μανιχαϊσμός*. Οἱ Μοντανισμός δστις κυρίως ἦτο σχίσμα, ἐδίδασκε καὶ τὸν *Χιλιασμόν*, διὰ δηλαδὴ πρὸ τῆς κοινῆς ἀναστάσεως θὰ βασιλεύσῃ ὁ Χριστὸς χίλια ἔτη. Οἱ Χιλιασμός

‘Ο Μέγας Ἀθανάσιος.

διήρκεσε μέχρι τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου.

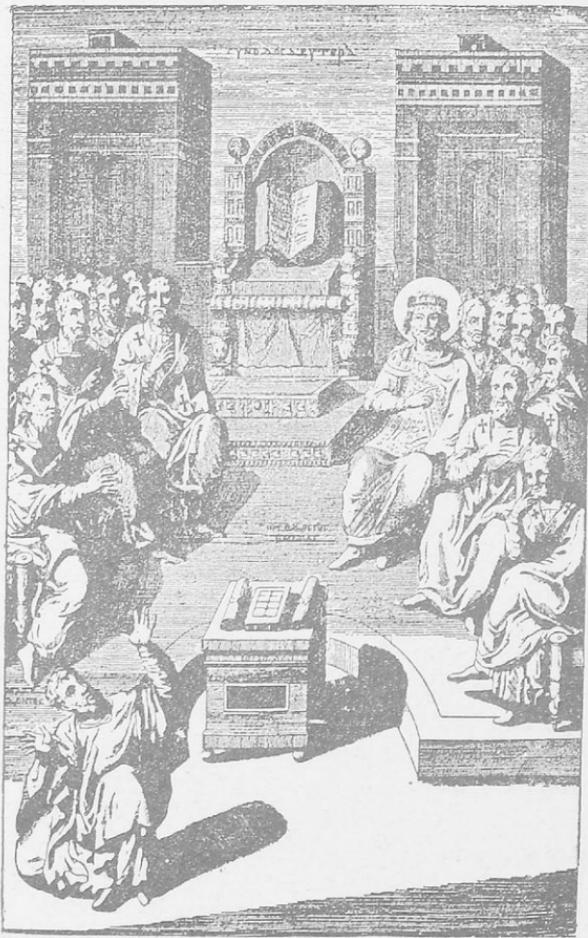
‘Η Ἐκκλησία δύμας ἀκολουθοῦσα τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἅγιών αὐτοῦ Μαθητῶν καὶ Ἀποστόλων κηρυχθεῖσαν καὶ παραδοθεῖσαν ὁρθόδοξον διδασκαλίαν κατεδίκασε πάσας τὰς ἰδέας ταύτας ὡς αἱρέσεις καὶ ἀποπλανήσεις ἀπὸ τὸ ὁρθόδοξον τοῦ χριστιανισμοῦ πνεῦμα.

Γ) ΑΙ ΟΡΘΟΛΟΓΙΚΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ

‘Η αἵρεσις τοῦ Ἀρείου.

‘Ο Ἀρείος ἦτο ἀπὸ τοῦ 332 πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας. Οὗτος ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἦν πρὸ παντός χρόνου, ἀλλ’ οὐχὶ προαιωνίως, ἢν δτε οὐκ ἦν, καὶ ὅτι δὲν ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρός, ἀλλ’ ἐκ τοῦ μηδενὸς ἐκτίσθη», ἦτοι ὁ Ἀρείος ἤρνετο ἐντελῶς τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ καὶ ἔθεώρει αὐτὸν ὡς κτίσμα. ‘Η διδασκαλία δὲ αὕτη τοῦ Ἀρείου ἥρχισε νὰ διαδίδεται καὶ ἐκτός τῆς Ἀλεξανδρείας, ἀπέκτησε πολλοὺς ὄπαδούς καὶ τοιουτορόπως ἤπειλετο καὶ ἡ ὁρθοδοξία τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡ ἡσυχία τοῦ Κράτους τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Διὰ τοῦτο ὁ Μ. Κωνσταντίνος πρὸς τὸ συμφέρον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἐκκλησίας συνεκάλεσε τὴν Πρώτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας τὸ ἔτος 325. Εἰς τὴν Σύνοδον αὐτὴν ἔλαβον μέρος 318 πατέρες καὶ διδάσκαλοι ὅλης τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος. Κατὰ τοῦ Ἀρείου ἐτάχθησαν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ἀρχιδιάκονος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, ὁ ἄγιος Σπυρίδων, ἐπίσκοπος Τριψυμούντος, καὶ ἄλλοι. ‘Η Σύνοδος αὕτη κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου καὶ συνέταξε τὸ λεγόμενον Σύμβολον τῆς Νίκαιας, ἔνθα διεκηρύσσετο ὅτι «ὁ Υἱὸς ἐγεννήθη ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, ὅτι ἐγεννήθη καὶ οὐκ ἐπονήθη, ὅτι εἶναι ὅμοούσιος τῷ Πατρί», καὶ ἀνεθεματίζοντο οἱ λέγοντες τὸ «ἥν ποτε ὅτε οὐκ ἦν ὁ Χριστός».

Η Δευτέρα Οἰκουμενική Σύνοδος

Ἡ Σύνοδος αὕτη καθώρισε καὶ τὸν χρόνον τῆς ἔορτῆς τοῦ Πάσχα, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ εἴπωμεν κατωτέρω, καὶ εἶτα διελύθη.

Ἡ αἵρεσις ὅμως τοῦ Ἀρείου δὲν διελύθη εύθὺς ἀμέσως, διότι πολλοὶ ἔξηκολούθουν νὰ παραδέχωνται τὰ διδάγματα τοῦ Ἀρείου. Ἐναντίον τούτων, τῶν Ἀρειανῶν, ἡγωνίσθη κυρίως ὁ Θεολόγος Γρηγόριος.

Ἡ αἵρεσις τοῦ Μακεδονίου.

Ἐξηκολούθουν ἀκύμη αἱ ἕριδες μεταξὺ τῶν Ἀρειανῶν καὶ τῶν Ὁρθοδόξων, δτε ἐνεφανίσθη καὶ ἄλλη αἵρεσις, ἡ τοῦ Μακεδονίου.

Ο Μακεδόνιος ἦτο ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ παρεδέχετο, ὥπως καὶ οἱ Ἀρειανοί, ὅτι καὶ τὸ "Ἀγιον Πνεῦμα ἦτο κτίσμα τοῦ Θεοῦ." Ἐλεγε δὲ τοῦτο, διὰ νὰ διασώσῃ τὸν μονοθεϊσμὸν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, σκεπτόμενος ὥπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἀρειος.

Ο Μακεδόνιος μετὰ τὴν καταδίκην τοῦ Ἀρείου εἶχε παραδεχθῆ τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας, ἀλλὰ ἐδέχετο τώρα ὅτι τὸ "Ἀγιον Πνεῦμα δὲν εἶναι Θεός, διότι περὶ αὐτοῦ δὲν εἶπε τι ἡ Σύνοδος τῆς Νικαίας. Οἱ δόπαδοί του, δύομαζόμενοι Μακεδονιανοὶ καὶ Πνευματομάχοι, ἤρχισαν νὰ πληθύνωνται καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἔξαλειφθῆ ἀκόμη ἡ αἵρεσις τοῦ Ἀρείου ἐντελῶς, συνεκάλεσεν δὲ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Α' τὴν δευτέραν Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Κων(ια)πολιν ἔξ 150 πατέρων τὸ ἔτος 381 διὰ τὴν λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων. Πρόεδρος τῆς Συνόδου ἀνεκηρύχθη ὁ Θεολόγος Γρηγόριος. Αὕτη κατεδίκασε τὴν αἵρεσιν τοῦ Μακεδονίου καὶ καθώρισεν ἀκριβέστερον τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας. Τοῦτο διετυπώθη πλέον καὶ διεφυλάχθη μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀκέραιον ἐν φῷ ἡ Δυτικὴ τὸ ἐνόθευσεν διὰ προσθηκῶν.

Τὸ σύμβολον τῆς Νικαίας.

«Πιστεύω εἰς ἔνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, Ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Καὶ εἰς ἔνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ

τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, δμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὸν δὲ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα, τὸ "Ἀγιον τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

Εἰς μίαν, ἁγίαν, καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ομολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος».

Τὸ Σύμβολοι τοῦτο — τὸ πιστεύω — ἐπαναλαμβάνεται σήμερον καθημερινῶς εἰς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὅλου κόσμου ἀπὸ τὰ χειλὶ ἐκατομμυρίων ὅλων Χριστιανῶν.

Ἡ αὔρεσις τοῦ Νεστορίου.

Ο Νεστόριος ἦτο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ ἔτους 428 καὶ ἔγινεν ἀρχηγὸς νέας αἵρεσεως, ἥτις ἐκλήθη Νεστοριανισμός.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ πολλοῦ συνεζητεῖτο ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ὡς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου συγχρόνως, δὲν εἶχον δμῶς καταλήξει αἱ συζητήσεις αῦται εἰς ὡρισμένον πόρισμα. "Αλλοι μὲν ἔλεγον δτὶ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπερίσχυεν ὁ Θεὸς Χριστός, διὰ τοῦτο τὴν παρθένον Μαρίαν ὡνόμαζον Θεοτόκον, καὶ δτὶ ὁ Θεὸς ἐγεννήθη, ἔπαθε, ἐσταυρώθη κλπ., ἄλλοι δὲ

ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ δὲν ἔχασε τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ προσωπικότητά της, διὰ τοῦτο ἐλεγον τὴν Θεοτόκον *Χριστοτόκον* καὶ δὲν παρεδέχοντο ὅτι ὁ Θεός ἔγεννήθη, ἔπαθε κλπ., ἀλλὰ δὲ ἀνθρωπος Ἰησοῦς. Τὴν δευτέραν γνώμην εἶχε καὶ ὁ Νεστόριος, δοτις ἥθελησε νὰ ἐπιβάλῃ ταύτην ὡς δόρθην.

Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Β' συνεκάλεσε τὴν Τρίτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Ἔφεσον τὸ ἔτος 431. Ἡ σύνοδος ἀπετελέσθη ἀπὸ 200 ἐπισκόπους μὲ πρόεδρον τὸν Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας Κύριλλον. Αὕτη ἐκήρυξεν ὅτι ὁ Γιός καὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀληθῶς ἔγινεν ἀνθρωπος καὶ ὅτι ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἡνῶθησαν πραγματικῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐτος εἶναι τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρωπος, ἢτοι *Θεάνθρωπος*.

Ἡ αἵρεσις τοῦ Εὐτυχοῦς.

Ο *Εὐτυχῆς* ἦτο ἀρχιμανδρίτης τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Οὐτος παρεδέχετο μὲν τὰς ἀποφάσεις τῆς Συνόδου τῆς Ἔφεσου, ἀλλὰ ἐλεγεν ὅτι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῶν δύο τούτων φύσεων προήλθε μία καὶ ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι πλέον ὅμοιον μὲ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, ὡς σῶμα Θεοῦ.

Ἐνεκα τούτου συνεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μαρκιανοῦ ἡ Τετάρτη Οἰκουμενικὴ Σύνοδος εἰς τὴν Χαλκηδόνα τὸ ἔτος 451. Αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 634 ἐπισκόπους καὶ εἶχε πρόεδρον τὸν ἐπίσκοπον *Ρώμης Λέοντα*. Ἡ αἵρεσις αὕτη, δνομασθεῖσα *Μονοφυσιτισμός*, ἦτο ὅμοία σχεδόν μὲ τὴν τοῦ Νεστορίου καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Συνόδου ταύτης, ἥτις διεκήρυξεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὅμοιος μὲ ἡμᾶς, χωρὶς ὅμως ἀμαρτίας, «ἐν δυσὶ φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενος».

Αἱ ἔριδες ὅμως δὲν ἔληξαν. Οἱ *Μονοφυσῖται* δὲν ἀνεγνώρισαν τὰς ἀποφάσεις ταύτας καὶ ἐπειδὴ ἐξηκολούθουν Χ. Ἐνισλείδου, Ἰστορ. Χειστιαν. Ἐπαλησίας—ጀκδ. Δ' 1939 4

νὰ ταράσσουν τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ Ἰουστινιανός συνεκάλεσε τὴν Πέμπτην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ ἔτος 553. Αὗτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 165 ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Εὐτυχίου, ἡτις διεκήρυξε τὰ αὐτά.

Ἐκκλησίαι δύως τινές, ὅπως οἱ Ἱακωβῖται τῆς Συρίας, οἱ Ἀβησσινοὶ καὶ οἱ Κόπται τῆς Αἴγυπτου, οἱ Ἀρμένιοι κλπ., δὲν παρεδέχθησαν τὰς ἀποφάσεις τῶν Συνόδων τούτων, ἀπεσχίσθησαν καὶ παραμένουν μέχρι σήμερον πρεσβεύουσαι τὸν Μονοφυσιτισμὸν τοῦ Νεστορίου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦ.

Ἡ αἵρεσις τοῦ Μονοθελγεισμοῦ.

Ἐπειδὴ ἔξηκολούθουν αἱ ἔριδες τῶν Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχιανῶν μονοφυσιτῶν, ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος ἥθελησε νὰ συμβιβάσῃ τούτους μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐξευρίσκων μέσην τινὰ λύσιν. Οἱ ὄπαδοι τῆς κινήσεως ταύτης ἐπρόβαλον τότε τὴν φράσιν «δύο μὲν φύσεις ἐν Χριστῷ, ἀλλὰ μία ἐνέργεια καὶ θέλησις»: ἦτοι εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρχον αἱ δύο φύσεις, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ μία μόνον ἐνέργεια ἐπεκράτει καὶ μία θέλησις, ἐν αὐτῷ, ἡ θεία. Διὰ τοῦτο ὡνομάσθησαν οὗτοι *Μονοθεληταὶ* καὶ ἡ αἵρεσίς των *Μονοθελητισμός*.

Ἄλλα ὁ Μονοθελητισμὸς ἀντὶ νὰ ἡσυχάσῃ τοὺς ἀντιμαχούμενους, ἐπεδείνωσε τὰ πράγματα. Διὰ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος δι Πωγωνᾶτος συνεκάλεσε τὴν Ἐκτηνή Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ ἔτος 680. Αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ 289 πατέρας μὲ πρόεδρον τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γεώργιον. Κατεδίκασεν αὕτη καὶ τὴν αἵρεσιν ταύτην διδάξασα ὅτι, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως δύο φύσεις ὑπάρχουν, οὕτω καὶ δύο θελήσεις ὑφίστανται, ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀχωρίστως, ἀσυγχύτως. Ἡτοι καὶ

ἡ Σύνοδος αὕτη διετράνωσεν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεός καὶ τέλειος ἀνθρώπος, ἡτοι Θεάνθρωπος.

Ἡ αἵρεσις τῶν εἰκονομάχων.

Ἡ Εἰκονομάχλα εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ σφοδροτέρα αἵρεσις, ἡ ὁποία ἐπὶ 120 ἔτη ουνεκλόνισε τὴν Ἑκκλησίαν. Αὕτη προῆλθεν ἀπὸ τὴν γενικωτέραν κοινωνικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ Βυζαντίου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Ἰσαύρων καὶ ἐξετραχύνθη εἰς βανδαλισμούς καὶ βιαιοπραγίας, ὑποδαυλιζομένη ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων τούτων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Ἰσαύροι μετερρύθμισαν ἐπὶ τὸ χριστιανικώτερον ὑπὸ πνεῦμα ἀνθρωπισμοῦ καὶ ίσοτητος τὴν Νομοθεσίαν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης προσεπάθησαν νὰ ἀναδιοργανώσουν τὴν κοινωνίαν. Διὸ ἔφθασαν καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν μεταρρύθμισιν.

Ἄπὸ τὸ Βυζάντιον ἔλειπε τώρα ὁ θρησκευτικὸς ἐνθουσιασμός, ἡ δὲ Πίστις εἶχε περιορισθῆ εἰς ἔξωτερικούς τύπους λατρείας καὶ θρησκευτικότητος. Εἰς τὰς εἰδόνας τῶν ὄγίων ἀπέδιδον οἱ ἀνθρώποι πραγματικὴν λατρείαν, δπως καὶ εἰς τὰ λείψανα τῶν ὄγίων καὶ τὰ Ἱερά κειμήλια. Οἱ ὀριθμὸς τῶν μοναστηρίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν εἶχε καταπληκτικῶς αὐξηθῆ πρὸς βλάβην καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας. Κληρικοὶ τέλος καὶ λαϊκοὶ ἔχοντες ἀνωτέραν θρησκευτικὴν ἀντίληψιν, ἐζήτουν τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶν τούτων καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς λατρείας. Ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην ἐπεχείρησαν οἱ ἀρμόδιοι μετὰ φανατισμοῦ καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ ἄκρα, οὕτως ὥστε ἐξήγειραν τὴν ἀντιδρασιν τῆς ἐπισήμου Ἑκκλησίας. Διότι ἡ μεταρρύθμισις ἔλαβε χαρακτήρα θρησκευτικῆς αἰρέσεως καὶ ἡ Ἑκκλησία ἐπομένως ἡγωνίσθη διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Ὁρθοδοξίας. Τῆς εἰκονομάχίας διακρίνομεν δύο περιόδους:

α'.) τὸν διωγμὸν τῶν εἰκόνων, καὶ

β'.) τὴν ἀναστήλωσιν αὐτῶν.

α) Ὁ διωγμὸς τῶν εἰκόνων.

Γό έτος 780 ὁ αύτοκράτωρ Λέων ὁ Γ' διὰ διατάγματος ἀπηγόρευσε τὰς πρὸ τῶν εἰκόνων γονυκλίσίας, διέταξε δὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν ναῶν τῶν φορητῶν εἰκόνων καὶ τὴν ἐπίχρισιν δι' ὅσβέστου τῶν τοιχογραφιῶν. Εἰκόνες τότε, λείψανα ἀγίων, κανδῆλαι κλπ. παραδίδονται εἰς τὸ πῦρ, ἡ θεία λειτουργία συντομεύεται, τροπάρια ἀγίων, ἀγρυπνίαι κλπ. ἔξαλείφονται, νηστεῖαι καὶ ἔορται καταργοῦνται καὶ ἐν γένει πᾶν τὸ ἐκκλησιαστικὸν τίθεται ὑπὸ κατάργησιν καὶ μεταρρύθμισιν.

Κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τούτων τοῦ Λέοντος ἐξηγέρθησαν αἱ Ἐκκλησίαι καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀναθεματίζει τοὺς εἰκονομάχους διὰ Συνόδου, ὃ δὲ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης γράφει πρὸς τὸν Λέοντα δύο ἐπιστολὰς καὶ ἐλέγχει αὐτὸν διὰ ταῦτα, ἀναθεματίζει δὲ καὶ αὐτὸς διὰ Συνόδου τοὺς εἰκονομάχους. Σφοδρότερος ὑπῆρξεν ὁ υἱὸς τοῦ Λέοντος Κωνσταντῖνος δὲ Ε', ὃ διὰ τοῦτο ὀνομασθεὶς Κοπρώνυμος. Οὗτος συγκροτεῖ ψευδοσύνοδον καὶ καταργεῖ τὸ ὄνομα ἄγιος, τὴν Θεοτόκον ἀποκαλεῖ Χριστοτόκον καὶ κηρύττει κατὰ τῶν μοναχῶν τρομερὸν πόλεμον, διότι οἱ μοναχοὶ ἥσαν οἱ σφόδροτεροι ύπερμαχοὶ τῶν εἰκόνων. Ἰδίως οἱ μοναχοὶ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς καὶ Θεόδωρος Στονδιῆς ἀπέβησαν οἱ ἐνθερμότεροι ὑπερασπισταὶ αὐτῶν. Πολλοὶ κατεδιώχθησαν τότε καὶ συλλαμβανόμενοι ἡκρωτηριάζοντο· ἀντὶ δὲ τῶν Ἱερῶν εἰκόνων εἰς τοὺς ναοὺς ἤρχισαν νὰ ζωγραφίζουν δένδρα, τοποθεσίας κλπ,

β) Ἡ ἀναστήλωσις τῶν εἰκόνων.

Ο διάδοχος τοῦ Κοπρωνύμου Λέων δ Δ' ἐφάνη μετριοπαθέστερος εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Μετά δὲ τὸν θάνατον τούτου ἡ Ἐλρήνη ἡ Ἀθηναλα ἡ σύζυγος αὐτοῦ ὡς ἐπίτρο-

ποις τοῦ ἀνηλίκου Κωνσταντίνου ΣΤ' τοῦ Πορφυρογεννήτου τὸ ἔτος 787 συνεκάλεσε τὴν Ἐβδόμην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον εἰς τὴν Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας ἐκ 350 Πατέρων διὰ νὰ δώσῃ μίαν λύσιν εἰς τὸ ζῆτημα τῆς εἰκονομαχίας. Πρόεδρος αὐτῆς ἦτο δὲ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ταράσιος, Μετὰ συζήτησιν αὗτη κατεδίκασε τὴν εἰκονομαχίαν ως αἵρεσιν καὶ ἔθεσπισε τὴν προσκύνησιν τῶν ἄγίων ὡς ἀσπασμὸν καὶ *τιμητικὴν προσκυνήσιν καὶ οὐχὶ λατρεῖαν*. Ὁ σχετικός ὄρος ἔχει ώς ἔξῆς:

“Ορίζομεν μετὰ πάσης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας παραπλησίως πρὸς τὸν τύπον τοῦ Τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ νὰ ἀνατίθενται αἱ σεπταὶ καὶ ἄγιαι εἰκόνες, αἱ ἐκ χρωμάτων καὶ ψηφίδος καὶ ἑτέρας ὅλης, εἰς τὰς ἄγιας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας; εἰς Ἱερὰ σκεύη καὶ ἐνδύματα, εἰς τοίχους καὶ σανίδας, εἰς οἴκους καὶ δωμάτια, καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀχράντου Δεσποίνης καὶ τῶν τιμῶν ἀγγέλων καὶ πάντων τῶν ἀγίων διότι δὸν συνεχέστερον διὰ τῆς εἰκονικῆς ἀνατυπώσεως βλέπουν, τοσοῦτον καὶ οἱ θεῷμενοι ταύτας ἔξεγείρονται πρὸς τὴν μνήμην καὶ τὴν ἀπομίμησιν τῶν πρωτοτύπων καὶ εἰς ταύτος ὁρίζομεν νὰ ἀπονέμεται ἀσπασμὸς καὶ τιμητικὴ προσκύνησις, ὅχι βέβαια πραγματικὴ λατρεία, ἢτις ἀρμόζει μόνον εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον προσφέρεται *τιμὴ* εἰς τὸν τύπον τοῦ Τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ καὶ εἰς τὰ ἄγια Εὐαγγέλια καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Ἱερὰ ὀναθῆματα, καὶ προσαγωγὴ φώτων καὶ θυμιαμάτων, ὅπως καὶ παρ' ἀρχαίοις εὔσεβῶς εἴθισται· διότι ἡ τῆς εἰκόνος *τιμὴ* ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, καὶ διποσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν».

Ο Λέων δύμας ὁ Ἀρμένιος, Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς καὶ Θεόφιλος ἐκηρύχθησαν καὶ πάλιν κατὰ τῶν εἰκόνων καὶ ἐπανέφερον τὰ παλαιὰ διατάγματα τῶν εἰκονομάχων αὐτοκρατόρων. Ἡ Θεοδώρα τέλος, ἡ χῆρα τοῦ Θεοφίλου, ὡς ἀντιβασίλισσα διὰ τοπικῆς Συνόδου τὸ ἔτος 843 ἐπανέφερεν εἰς τὴν Ἰσχὺν τὰς ἀποφάσεις τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ δινεστήλωσε τὰς ἀγίας εἰκόνας. Τότε ὠρίσθη ἡ προσεχῆς Κυριακή, πρώτη τῶν Νηστειῶν τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, 12 Φεβρουαρίου, νὰ ἑορτάζεται ὡς ὁ θρίαμβος τῆς Ὁρθοδοξίας, μετεκομίσθησαν δὲ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐν μεγάλῃ πομπῇ δινεστηλώθησαν αἱ εἰκόνες. Τοιουτοτρόπως ἐνικήθη ἡ εἰκονομαχία, αἱ δὲ Ἱεραὶ εἰκόνες ἀπεδόθησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως.

Δ') ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Οι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Πάντες οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας ὄνομάζονται μὲν ἔνα ὄνομα Πατέρες. Οὗτοι εἶναι οἱ στρατιῶται, οἱ ὅποιοι διὰ τοῦ λόγου ἐπολέμησαν πνευματικῶς τὰς αἵρεσεις καὶ τὰ σχίσματα μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Καὶ ἄλλοι μὲν ἔξι σύτῳν ἡρκέσθησαν εἰς τὴν διὰ μόνου τοῦ λόγου ὑπεράσπισιν τῆς ὀρθοδοξίας, ἄλλοι δὲ ἡγωνίσθησαν καὶ ἐκακοπάθησαν δι' αὐτὴν ἄλλοι μὲν ἔξι σύτῳν διεκρίθησαν διὰ τὸν ἄγιον καὶ στιόν των βίον, ἐνῷ ἄλλοι καὶ ἐμαρτύρησαν διὰ τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν.

Οὗτοι εἰς τὰ συγγράμματά των ἔξεθεσαν καὶ διετύπωσαν μὲν σοφίαν τὴν Ὁρθόδοξον τοῦ Χριστοῦ πίστιν, τινὲς δύμας ἔξι αὐτῶν περιέπεσαν καὶ εἰς κακοδοξίας τινάς. Ἐπὶ τῶν πρώτων ἔβασισθησαν αἱ κατὰ καιροὺς σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ τὰς κακοδοξίας τῶν δευτέρων ἥλεγχε καὶ ἀπέρριψεν ἡ Ἐκκλησία. “Ἐνεκα τούτου ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἰστορία δύσους μὲν ἐκτὸς τῆς Ὁρθοδοξίας των διέπρεψαν καὶ κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἐκκλησίας ὄνομάζει κυρίως

Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, ὅσους δὲ ἔκτός τούτων ἔχουν καὶ ἴδιας των γνώμας, μὴ ἐπικυρωθείσας ύπο τῆς Ἐκκλησίας, δονομάζει ἀπλῶς *Ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεῖς*.

Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς καθ' ἥν ἦκμασαν καὶ τοῦ εἰδους τῶν ἀγώνων καὶ τῶν συγγραμάτων των δονομάζονται:

- α') Ἀποστολικοὶ Πατέρες.
- β') Ἀπολογηταί. Καὶ
- γ') Πατέρες—Διδάσκαλοι—Συγγραφεῖς.

Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες.

Οὗτοι ἦσαν μαθηταὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ ἦκμασαν πεπάτη τέλη τοῦ Α' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Β' αἰώνος. Ἐκ τούτων σπουδαιότεροι εἶναι οἱ ἔξι:

‘*Ο Κλήμης* Ἰωακεὶμος ἐπίσκοπος Ρώμης. Ἐχει γράψει δύο ἐπιστολάς πρὸς Κορινθίους; διὰ τῶν δποίων προτρέπει αὐτοὺς εἰς δμόνοιαν.

‘*Ο Βαρνάβας*, συνεργός τοῦ Παύλου· ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον εἰς τὴν Κύπρον.

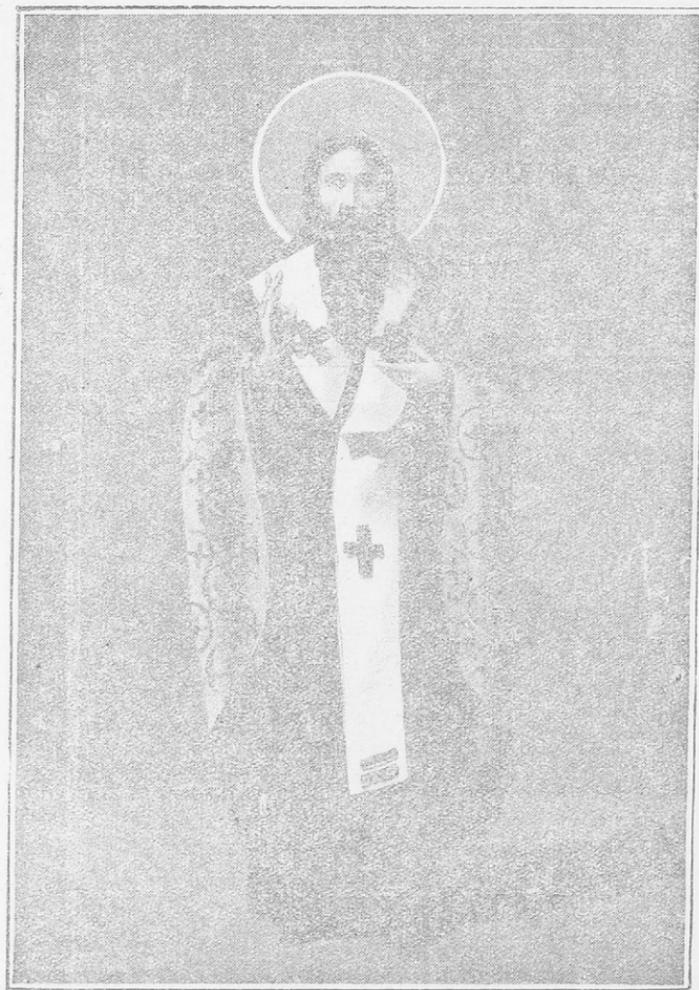
‘*Ο Ερμᾶς*, δοτις ἔγραψε τὸν *Ποιμένα*.

‘*Ο Ιγνάτιος* ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας καὶ μαθητὴς τοῦ Ἀποστόλου Ἰωάννου ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Τραϊνοῦ καὶ ἔχει γράψει ἐπτὰ ἐπιστολάς.

‘*Ο Πολύκαρπος* ἐπίσκοπος Σμύρνης, μαθητὴς καὶ αὐτὸς τοῦ Ἰωάννου· ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Μάρκου Αύρηλου· ἔχει γράψει μίαν ἐπιστολὴν πρὸς Φιλιππησίους.

‘*Ο Παπίας* ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως τῆς Φρυγίας καὶ αὐτὸς μαθητὴς τοῦ Ἰωάννου· ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Μάρκου Αύρηλου· ἔχει γράψει τὴν *Ἐξήγησιν* τῶν Κυριακῶν Λογίων.

Πάντα τὰ συγγράμματα ταῦτα τῶν Ἀποστολικῶν τούτων Πατέρων εἶναι μικρά εἰς τὴν ἔκτασιν καὶ ἔχουν τὸν τύπον *ἐπιστολῆς*.

Ο Μέγας Βασύλειος

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ο Θεολόγος Γρηγόριος.

Οι ἀπολογηταί.

Οι ἀπολογηταὶ ἔγραψαν συγγράμματα, διὰ τῶν ὁ-
ποίων ἀπολογοῦνται τρόπου τινά, ἵτοι ἀναιροῦν τὰς κα-
τηγορίας, τὰς ὅποιας ἀπέδιδον εἰς τοὺς Χριστιανούς οἱ πο-
λέμιοι αὐτῶν προκαλοῦν δὲ τοὺς Ρωμαίους αὐτοκρά-
τορας νὰ μὴ δίδουν πίστιν εἰς τὰς συκοφαντίας ταύτας
καὶ οὗτα διώκουν τοὺς χριστιανούς· συγχρόνως δὲ ἀπο-
δεικνύουν ὅτι ὁ μὲν Ἐθνισμὸς εἶναι τι τὸ πεπαλαιωμένον,
ὁ δὲ Χριστιανισμὸς προώρισται νὰ ἐπικρατήσῃ. "Ηκμασαν
τὸν Β' αἰῶνα. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἔξης:

'Ο *Κοδράτος* ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ ὁ ἔξι Ἀθηνῶν φι-
λόσοφος Ἀριστείδης· τούτων αἱ ἀπολογίαι δὲν ὑπάρχουν
σήμερον, διότι ἔχαθησαν.

'Ο *Ιουστῖνος* δι φιλόσοφος καὶ μάρτυς. Ἡτο φιλόσοφος
καὶ ἔγινε χριστιανός· ύπεστη μαρτυρικὸν θάνατον εἰς τὴν
Ρώμην. "Εχει γράψει δύο ἀπολογίας καὶ ἄλλα συγγράμ-
ματα.

'Ο *Τατιανὸς* μαθητὴς τοῦ Ἰουστίνου· ἔγραψεν ἀπολο-
γητικὸν Λόγον πρὸς Ἑλληνας, ὃπου εύρισκονται καὶ γνω-
στικαὶ ἰδέαι.

'Ο *Ἀθηναγόρας* μέγας ἐπίσης ἀπολογητής. Ἀθηναῖος
τὴν πατρίδα, διδάσκαλος καὶ φιλόσοφος. "Εγράψει τὴν περὶ
Χριστιανῶν πρεσβείαν, ὃπου ἀναιρεῖ τὰς κατηγορίας, ὅτι
οἱ Χριστιανοὶ εἶναι ἀθεοί καὶ τελοῦν οἰδιποδείους μιξεῖς
καὶ θνέστεια δεῖπνα. Καὶ τέλος.

'Ο *Ἐρμελας*· οὗτος ἔγραψε τὸν Διασυρμὸν τῶν ἔξω φι-
λοσόφων.

Πατέρες καὶ συγγραφεῖς τοῦ Β' καὶ Γ' αἰῶνος.

'Ο *Κλήμης* ὁ Ἀλεξανδρεύς. Κατήγετο ἀπὸ τὸς Ἀθήνας,
ἀλλ᾽ ἔδρασεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν. "Υπῆρξε μαθητὴς τοῦ
Πανταλονίου, ὃστις εἶχεν ἴδρυσει εἰς τὴν Ἀλεξανδρειαν τὴν
περιφηγὸν *Κατηχητικὴν Σχολὴν*, σχολὴν Χριστιανικὴν. "Ε-

χειροτονήθη πρεσβύτερος, καὶ ἔγινε διευθυντὴς τῆς αὐτῆς σχολῆς τὸ 190. Ἐγραψε τὸν Προτρεπτικὸν πρὸς Ἑλληνας, τὸν Παιδαγωγὸν καὶ τοὺς Στρωμματεῖς. Ἀπέθανε κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου.

Οἱ θρησκευτικοὶ μάθηται τοῦ Κλήμεντος ὁ πατήρ του ὀνομαζόμενος Λεωνίδας, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον. Ἐγίνε διευθυντὴς τῆς αὐτῆς σχολῆς καὶ ὑπῆρξεν ὁ πολυγραφώτερος ἐκ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων, διὰ τοῦτο ὠνομάσθη Χαλκέντερος καὶ Ἀδαμάντιος. Τὰ συγγράμματά του εἶναι ποικίλου περιεχομένου, φιλοσοφικά, ἔξηγητικά, κριτικά, δογματικά, ἀπολογητικά κλπ. Καταδιωχθεὶς ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐδίδαξεν ὡς πρεσβύτερος εἰς τὰς σχολὰς τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Καισαρείας. Κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμὸν τὸ ἔτος 254.

Οἱ Εἰρηναῖοι κατήγετο ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Λουγδούνου. Ἡτο μάθητὴς τοῦ Παπίου καὶ τοῦ Πολυκάρπου. Ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον ἐπὶ Σεπτιμίου Σευήρου τὸ ἔτος 202.

Οἱ Τερτυλλιανὸς ἥτο εἰδωλολάτρης καὶ κατήγετο ἀπὸ τὴν Καρχηδόνα τῆς Ἀφρικῆς. Ἐκεῖ κατ’ ἀρχὰς ἥτο δικηγόρος ἀσπασθεὶς τὸν Χριστιανισμὸν ἔγινε πρεσβύτερος καὶ ἀπέθανε τὸ ἔτος 220. Ἐγραψεν εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν πολλὰ συγγράμματα καὶ θεωρεῖται ὡς εἰς ἐκ τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ Κυπριανὸς ἥτο καὶ αὐτὸς κατ’ ἀρχὰς εἰδωλολάτρης καὶ κατήγετο ἐκ τῆς Καρχηδόνος. Ἁσπάσθη τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ἔγινεν ἐπίσκοπος Καρχηδόνος τὸ ἔτος 248. Ὅπεστη θάνατον μαρτυρικὸν τὸ ἔτος 258 κατὰ τὸν ἐπὶ Δεκίου διωγμόν.

Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ μεγάλοι Πατέρερες τῆς Ἐκκλησίας ἥκμασαν κατὰ

Ο Ἀγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

τὴν ἐποχὴν τῶν πνευματικῶν ἀγώνων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν σχισμάτων καὶ τῶν αἱρέσεων. Εἰς αὐτοὺς ὁφεῖται ἡ Ἐκκλησία τὴν διατύπωσιν τῶν δογμάτων τῆς καὶ ἐν γένει τὴν Ὀρθοδοξίαν. Τοιοῦτοι εἶναι οἱ ἔξης:

Ο *Μέγας Ἀθανάσιος*. Οὗτος ἀνεφάνη ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Θείας Προνοίας, δταν δὲ αἱρετικὸς Ἀρειος ἡπείρη νὰ διαστρέψῃ τὸ ὅρθόδοξον πνεῦμα τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας. Διὰ τοῦτο ὡνομάσθη πατήρ τῆς Ὀρθοδοξίας. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἔχειροτονήθη διάκονος καὶ ὡς τοιοῦτος ἔλαβε μέρος εἰς τὴν Α' τῆς Νικαίας Οἰκουμενικὴν Σύνοδον· τὸ ἔτος 328 ἔγινεν ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ ἔτος 373 18 Μαΐου ἀπέθανε. Διειέλεσεν ἐπίσκοπος ἐπὶ 45 ἔτη, πεντάκις ἔξωρίσθη καὶ περὶ τὰ 20 ἔτη διέτριψεν εἰς τὴν ἑξορίαν. Αἴτια τῶν δεινοπαθημάτων του τούτων ἦτο ἡ πολεμικότης του κατὰ τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου. Αὐτοκράτορες Ἀρειανοὶ ἔξωριζον αὐτὸν καὶ αὐτοκράτορες Ὀρθόδοξοι — Ἀθανασιανοὶ — τὸν ἐπανέφερον ἐν πομπῇ καὶ δόξῃ.

Ἐχει γράψει πολλὰ συγγράμματα ἰδίως κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἐγραφε καὶ Λόγον κατὰ Ἑλλήνων, ὅπου καταπολεμεῖ τὸν Ἐθνισμόν, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν ἀκόμη, διὰ τοῦτο καὶ δὲν περιελήφθη εἰς τὴν Ἔορτὴν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ἥτοι τὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν.

Ο *Μέγας Βασίλειος*. Εἶναι συναγωνιστὴς τοῦ Ἀθανασίου. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Καπαδοκίαν τὸ 389 καὶ ὑπὸ τῆς μάμμης αὐτοῦ *Μακρίνης* καὶ τῆς μητρός του Ἐμμελλας ἔλαβε χριστιανικωτάτην πατέντην. Ἐπούδασεν εἰς Ἀθήνας εἰς τὴν ἑκεῖ φιλοσοφικὴν Σχολήν, ὅπου συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου καὶ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ κατόπιν αὐτοκράτορος Ἰουλιανοῦ. Μετά ταῦτα ἐπεσκέφθη τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην καὶ Αἴγυπτον, ἔχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ τὸ ἔτος 370 ἔγινεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Ως τοιοῦτος δὲ συνήνωσε τοὺς ἐπισκόπους τῆς

Καπαδοκίας κατά τοῦ ἀρειανοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος καὶ συνεκράτησε τὴν Ὀρθοδοξίαν. Ἀπέθανε τὸ 379.

Ο Μέγας Βασιλεὺς διὰ τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης ἀνεδείχθη κυρίως ὁ πατήρ τῆς ἐλεημοσύνης καὶ ὁ προστάτης τῶν δυστυχῶν. Εἰς τὴν Καισαρειαν ἴδρυσε νοσοκομεῖον καὶ πτωχοκομεῖον — τὴν Βασιλειάδα — καὶ ἐκεῖ ἐδαπάνα ὅλας του τὰς προσόδους. Ἀνεδείχθη δὲ ὅντως Μέγας καὶ διὰ τὰς ἀρετὰς του καὶ διὰ τὰ συγγράμματά του, τὰ ὅποια μᾶς κατέλιπεν. Ἡ ήμέρα τοῦ θανάτου του ἡ 1η Ἰανουαρίου ἔορτάζεται μετὰ πάσης μεγαλοπρεπείας καὶ σεβασμοῦ μέχρι σήμερον.

Ο Θεολόγος Γρηγόριος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀριανζὸν τῆς Καππαδοκίας τὸ 328 καὶ ἐξεπαιδεύθη χριστινιακῶς ὑπὸ τῆς μητρός του Νόννης. Ἀγώτερα μαθήματα ἤκουσεν εἰς τὰς σχολάς τῶν Ἀθηνῶν, Καισαρείας, καὶ Ἀλεξανδρείας· ἔχειροτονήθη πρεσβύτερος τὸ 361 εἰς τὴν Ναζιανζόν, τῆς ὅποιας ἐπίσκοπος ἦτο ὁ πατήρ του, διὸ ὡνομάσθη *Ναζη-ανζηνός*.

Περὶ τὸ ἔτος 375 προσεκλήθη εἰς τὴν Κων)πολιν, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν κυβέρνησιν τῆς μικρᾶς ὁρδοθέξου κοινότητος, διότι οἱ Ἀρειανοὶ εἶχον κατακλύσει τὴν πόλιν ὀλόκληρον. Ἐκεῖ ὁ Γρηγόριος ἐξεφώνησε τοὺς περιφήμους περὶ τῆς Θεότητος τοῦ *Δόγου* λόγους του, ἔνεκα τῶν ὄποιων ὡνομάσθη *Θεολόγος* καὶ ἀπεκτησε μεγίστην φήμην. Ἔνεκα τούτου ὁ ὁρδόδοξος αὐτοκράτωρ Θεοδόσιος ὁ Μέγας ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀρχιεπίσκοπον Κων)πόλεως τὸ ἔτος 380. Ὡς τοιοῦτος ὁ Γρηγόριος προήδρευσε τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Δυσαρεστήθεις κατόπιν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ναζιανζόν, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 390. Ο Γρηγόριος κατέλιπε πλεῖστα συγγράμματα διαφόρου περιεχομένου, ἐξ ὧν πολλὰ ποιήματα.

Ο Αμβρόσιος. Ἐχρημάτισεν ἐπίσκοπος Μεδιολάνων χειροτονηθεὶς τὸ ἔτος 374· ἐνήργησε μὲ ἀληθῆ ἀποστολικὸν

ζῆλον, ἀνεδείχθη ὑπερασπιστὴς τῶν πτωχῶν καὶ κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου μέγας. Ἐπολέμησε τὸν Ἀρειανισμὸν καὶ ἤλεγχε τὸν αὐτοκράτορα Θεόδοσιον τὸν Μέγαν διὰ τὴν σφαγὴν πολλῶν Θεσσαλονικέων.

Ἐγράψε δὲ πολλὰ συγγράμματα εἰς τὴν Λατινικήν, διερρύθμισε τὸν μοναχικὸν βίον καὶ τὴν λατρείαν εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἀπέθανε τὸ ἔτος 397.

Οἱ Ιωάννης ὁ Χρυσόστομος. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἐκ μητρὸς χριστιανῆς, τῆς Ἀνθούσης, ἡ ὁποία ἔδωκε χριστιανικήν ἀνατροφὴν εἰς αὐτόν. Περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δὲν εἶναι γνωστὸν ὅν ἦτο χριστιανός. Ἀντιθέτως ἡ μέλισσα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι γνωστόν, δτι ἡ ἀδελφὴ τοῦ πατρός του, ἡ Σαβινιανή, ἦτο χριστιανή. Ὅπηρες μαθητὴς τοῦ ἑθνικοῦ ρήτορος Λιβανίου καὶ κατόπιν τοῦ Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ. Τὸ 386 ἔχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ὡς ρήτωρ διεκρίθη ὅλων τῶν ρητόρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου διοκλήρου· ἀπέκτησε μεγίστην

Ιωάννης ὁ Δαμασκηνός,

ἡ μέλισσα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

φήμην λόγω τῆς εὐγλωττίας του· Διὸ ταχέως ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κων)πόλεως. Λόγω ὅμως τοῦ αὐστηροῦ ἡθικοῦ χαρακτῆρος του ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ τὴν δργιάζουσαν κοινωνίαν τῆς Κων)πόλεως καὶ μάλιστα μετὰ τῆς αὐτοκρατείρας Εὐδοξίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἔξορισθη καὶ εἰς τὴν ἔξορίαν ἀπέθανε τὴν 14 Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 407. Ἡ Ἐκκλησία ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τὴν ἀρετὴν του ὡς ἄγιον καὶ διὰ τὴν εὐγλωττίαν του τὸν ὀνόμασε Χρυσόστομον. Τὰ συγγράμματά του εἶναι κυρίως λόγοι καὶ ἑρμηνεῖαι εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν.

Οἱ Ἱερώνυμοι. "Εγίνε χριστιανὸς τὸ 360 εἰς τὴν Ρώμην, κατόπιν ἦλθεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ παρέμεινε πολὺν χρόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην· ἐκεῖ ἔμαθε τὴν Ἐβραϊκὴν γλῶσσαν, ἡ ὁποία τοῦ ἔχροσίμευσε διὰ τὴν μετάφρασιν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν· ἡ μετάφρασίς του αὗτη ὀνομάσθη Βουλγάτα. "Εγραψε πλεῖστα συγγράμματα εἰς τὴν Λατινικήν. Ἀπέθανε τὸ ἔτος 442.

Οἱ Αὐγουστῖνοι. Εἶναι δὲ μεγαλύτερος τῶν πατέρων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ἡτο χριστιανός, ἥκολούθησε κατόπιν τὸν Μανιχαϊσμὸν καὶ πάλιν ἔγινεν ὀρθόδοξος. Λόγω τῆς εὔσεβείας του ἔχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ εἶτα ἐπίσκοπος Ἰππώνος τῆς Ἀφρικῆς τὸ ἔτος 396. Ἐπολέμησε τὸν Μανιχαϊσμὸν καὶ Δονατισμὸν καὶ ἦλθεν εἰς θεολογικός ἔριδας μετὰ τοῦ Πελαγίου.

Οἱ Πελάγιοι ἔφρόνει, ὅτι δὲ ἀνθρωπος δύναται νὰ σωθῇ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων καὶ ἀνευ τῆς θείας χάριτος· ὁ Αὐγουστῖνος ὅμως τὸν ἀντέκρουσε φρονῶν, ὅτι μόνον διὰ τῆς θείας χάριτος σώζεται δὲ ἀνθρωπος. Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία μετὰ πολλὰς συζητήσεις παρεδέχθη ὡς ὀρθὴν τὴν γνώμην τοῦ Αὐγουστίνου. Ἡ ἔρις περιωρίσθη εἰς μόνην τὴν Δύσιν. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐπ' αὐτοῦ φρονεῖ, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἔξαρταται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐκ τῆς θείας χάριτος. Ὁ Αὐγουστῖνος ἀπέθανε τὸ ἔτος 430. Κατέλιπε δὲ πολλὰ συγγράμματα,

φιλοσοφικά, πολεμικά, δογματικά, ήθικά, λόγους, ἐπιστολάς κλπ.

‘Ο *Ιωάννης Δαμασκηνός*. Κατήγετο ἀπὸ τὴν Δαμασκὸν καὶ ὀνομάσθη διὰ τὴν εὐγλωττίαν του *Χρυσορρόας*. Ἰγνωνίσθη κατὰ τῶν εἰκονομάχων, ἔγραψε σπουδαῖα συγγράμματα ὑπέρ τῶν εἰκόνων καὶ ἀπέβη ὁ κατ’ ἔξοχὴν ποιητὴς καὶ μελωδὸς τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἀπέθανε τὸ ἔτος 760 ὡς μοναχός. ‘Η *Οκτώηχος* τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι ἔργον ἴδικόν του.

‘Ο *Φώτιος*. Ἀνεδείχθη ἀκράδαντος ὑπερασπιστὴς τῆς Ὁρθοδοξίας, πολέμιος τοῦ Παπισμοῦ, ἀπόστολος τῶν Σλαύων καὶ διδάσκαλος τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπῆρξε σοφώτατος καὶ πολυγραφώτατος, ἀνέγνωσε δὲ πλεῖστα συγγράμματα τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ τὰ παρίσματά του κατέγραψεν εἰς τὴν *Μυριόβιβλον*. Ἀπέθανε τὸ ἔτος 891.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α) ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Διοίκησις και πλήρος.

Ἐφ' ὅσον ἔζων οἱ Ἀπόστολοι, αὐτοὶ εἶχον τὴν γενικὴν ἐπίβλεψιν τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς ἑκάστην δὲ ἐκκλησίαν, τὴν ὅποιαν ἴδρυον, ἐγκαθίστων προϊσταμένους, ἡγουμένους, δπως τοὺς ἔλεγον, διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν οὗτοι εἶναι οἱ ἐπίσκοποι, οἱ ὅποιοι ἔξελεγον τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς διακόνους.

Ο ἐπίσκοπος ἐθεωρεῖτο διάδοχος τῶν Ἀποστόλων. Βραδύτερον δὲ ἐπίσκοπος τῆς πρωτευούσης καὶ οἱ ἐπίσκοποι τῶν μεγαλύτερων κέντρων – Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας κλπ., – ἔλαβον ἰδιαιτέραν σημασίαν καὶ ὡς ἀδρεύοντες εἰς τὰς μητροπόλεις ἐκλήθησαν μητροπολῖται καὶ ἀρχιεπίσκοποι. Σύν τῷ χρόνῳ δὲ ἐμορφώθησαν πολλοὶ μητροπολῖται, ὅλως δὲ ἰδιάζουσαν διάκρισιν ἔλαβον οἱ πέντε μεγαλύτεροι ἐξ αὐτῶν, δὲ Ρώμης, δὲ Ἀλεξανδρείας, δὲ Ἀντιοχείας, δὲ Κωνσταντινουπόλεως καὶ δὲ Ἱεροσολύμων. Οἱ μητροπολῖται οὗτοι ὡνμίζονται ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἔξαρχοι, ἀπὸ δὲ τοῦ Εἰ αἰώνος Πατριάρχαι. Ο Ρώμης ἐκλήθη Πάπας, δηλαδὴ πατήρ, καὶ δὲ Ἀλεξανδρείας Πάπας καὶ Πατριάρχης. Μεταξὺ ὅλων τούτων δὲ Ρώμης ἐθεωρεῖτο πρῶτος ἐν Ἰσοις καὶ μετ' αὐτὸν δὲ Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ ἐπίσκοποι, μητροπολῖται κλπ. εἶχον ὡς ἔργον τὸ κήρυγμα καὶ τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τὰ ἔξωτερικὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου φροντίζει ὁ αὐτοκράτωρ, πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἔβλαψε πολὺ τὴν Ἐκκλησίαν, δπως παρατηροῦμεν εἰς τὴν ιστορίαν τῶν διαφόρων αἱρέσεων καὶ μάλιστα τῆς εἰκονομαχίας. Ο αὐτοκράτωρ δὲ καὶ αἱ διάφοροι Σύνοδοι τῆς Ἐκκλησίας, ἔξ-

θιδον νύμους ἡ κανόνας, δι' ὧν διωκεῖτο ἡ Ἐκκλησία, οὕτω δὲ ἐμορφώθη τὸ λεγόμενον *Κανονικὸν δίκαιον*. Αἱ ἀποφάσεις τῶν Συνόδων, αὕτινες ἀφεώρων τὴν πίστιν, τὰ δόγματα, καὶ τὸ ἥθος, ἐλέγοντο ὅροι.

Βάσις τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Ο τρόπος τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν ἦτο ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Δύσιν. Κατόπιν δμως οὗτος ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ διάφορον ἔξελιξιν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐνταῦθα ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μόνος ἐν τῇ Δύσει διάδοχος τῶν Ἀποστόλων, διότι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶναι ἡ μόνη ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ Ἀποστόλων ἔδραιωθεῖσα.

Τοιουτοτρόπως ἐν ὧ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔχομεν πολλὰς ύπό Ἀποστόλων ἰδρυθείσας Ἐκκλησίας, εἰς τὴν Δύσιν μία καὶ μόνη ὑπάρχει, ἥτις καὶ διαδίδει τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὰ λοιπὰ τῆς Εύρωπης μέρη. "Ἐπειτα ὁ λαός τῆς Ἀνατολῆς ύπό τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, τοῦ πάντοτε δημοκρατικοῦ, ἦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δημοκρατικῶν φρονημάτων, ἐν ὧ ὁ τῆς Δύσεως ύπό τὴν ἐπήρειαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ πνεύματος, τὸ ὄποιον ἦτο ἀπολυταρχικόν, εἶχε συνηθίσει εἰς τὴν ἀπολυταρχίαν. "Ενεκα τούτου εἰς μὲν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐμορφώθη σύστημα διοικήσεως δημοκρατικόν, εἰς δὲ τὴν Δυτικήν, πολίτευμα ἀπολυταρχικόν, συγκεντρωτικόν.

Σὺν τῷ χρόνῳ αἱ ἰδέαι αὖται ἔλαβον σάρκα καὶ ὀστᾶ καὶ οὕτω ἐκηρύχθη εἰς μὲν τὴν Ἀνατολήν, διτὶ ἀνωτάτη διοικητικὴ ἔξουσία εἶναι ἡ *Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας*, σύμφωνα ἄλλως τε καὶ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, εἰς δὲ τὴν Δύσιν διτὶ ἀνωτάτη ἀρχὴ εἶναι ὁ *Πάπας*, ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης.

Από τοιαύτας ἰδέας ἐμφορουμένη ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἡθέλησε κατὰ τὸν Θ' αἰῶνα νὰ κυριαρχήσῃ δῆμος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἐπῆλθε τὸ *Σχίσμα*

τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Μέχρις δύμως τοῦ Σχίσματος καὶ εἰς τὴν Δυτικήν καὶ τὴν Ἀνατολικήν Ἐκκλησίαν διατηρεῖται πῶς τὸ πολίτευμα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, πολλαὶ δὲ τοπικαὶ Σύνοδοι ἔγιναν πρὸς ἐπίλυσιν διαφόρων ζητημάτων καὶ αἱρέσεων καὶ εἰς αὐτήν τὴν Δύσιν. Μέχρι τοῦ Σχίσματος ὑπεράνω πάντων, ὡς ἀνωτάτη ἔξουσία ἴστατο ἡ *Οἰκουμενικὴ Σύνοδος*, ἡ ὧποια θεωρεῖται ως ὅργανον τοῦ Ἀγίου Πνεύματος· διὰ τοῦτο αἱ ἀποφάσεις αὐτῆς εἶναι *ἀλάθητοι*.

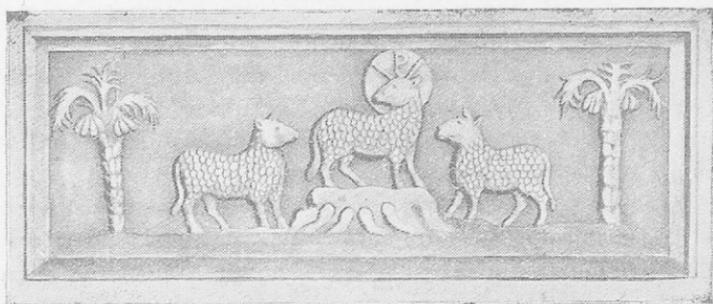
Ἐνεκα τούτου λέγεται, ὅτι μέχρι τοῦ Σχίσματος ἡ Ἐκκλησία ἦτο *μία*, τούτεστι μίαν ἔχουσα διοίκησιν, διδασκαλίαν, λατρείαν, πρᾶξιν γενικῶς. Ἀπὸ τοῦ Σχίσματος ἡ Δυτικὴ ἀποχωρισθεῖσα λαμβάνει ἄλλην κατεύθυνσιν εἰς τὴν δλῆν πρᾶξιν.

Ἀπὸ τότε ἡ μία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία μᾶς παρουσιάζεται διηρημένη εἰς δύο *Ἐκκλησίας*, τὴν Ἀνατολικήν, τὴν καὶ *Ορθόδοξον* καὶ τὴν Δυτικήν, τὴν καὶ *Καθολικὴν* ὄντας σθεῖσαν.

B) Η ΛΑΤΡΕΙΑ

Ο τόπος τῆς λατρείας, ὁ ναός.

Κατὰ τούς τρεῖς πρώτους αἰώνας οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχον *ναούς*, διότι ἡ θρησκεία των κατεδίωκετο. Οἱ πρῶτοι

Συμβολικὴ παράστασις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀπ. Πέτρου καὶ Παύλου χριστιανοὶ μετέβαινον εἰς τὸν ναὸν τῶν Ιεροσολύμων καὶ ἐτέλουν τὰ τῆς λατρείας των σύμφωνα μὲ τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον.

Συνηθροίζοντο δημως καὶ εἰς ἴδιαιτέρους οἶκους, ὅπου προσηγόριζοντο καὶ ἐτέλουν τὸ μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας καὶ εἴτα ἐκάθηντο εἰς κοινὰ δεῖπνα, τὰς ἀγάπας⁹ διὰ τοῦτο ὡνομάσθησαν οἱ οἶκοι οὗτοι εὐκτήριοι.

Κατόπιν οἱ Χριστιανοὶ ἐξαπλωθέντες ἀπανταχοῦ καὶ διωκόμενοι κατέφευγον εἰς μυστικά μέρη εἰς σπήλαια καὶ ὁπάς τῆς γῆς, εἰς τὰς ματακόμβας, ὅπου ἐτέλουν τὰ τῆς λατρείας τῶν.

Τοὺς εὐκτηρίους τούτους οἶκους, δόνομαζομένους καὶ μυριακά, ἐκόσμουν μὲν διαφόρους συμβολικὰς εἰκόνας καὶ παραστάσεις, καὶ τοῦτο διὰ τὸν φόβον τῶν διωγμῶν. Τοιῦτα σύμβολα ἦσαν δὲ Σταυρός, ἐνθυμίζων τὸν σταυρικὸν

Συμβολικὴ παράστασις τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀρνίου μυστισθέντος διὰ τὰς ἀμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου.

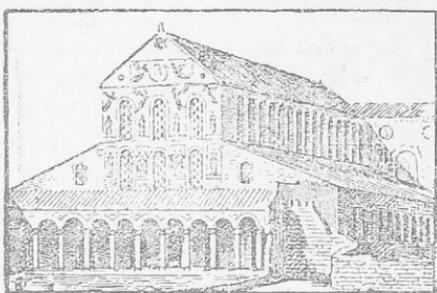

Συμβολικὴ παράστασις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

Θάνατον τοῦ Κυρίου, δὲ ἰχθύς, τοῦ δόποίου τὰ στοιχεῖα εἶναι τὰ ἀρχικὰ τοιαῦτα τοῦ δόνόματος τοῦ Χριστοῦ — Ἰησοῦς, Χριστός, Θεοῦ, Υἱός, Σωτήρ —, ἡ ἄγκυρα, σύμβολον τῆς ἐλπίδος, δὲ ἀμνὸς καὶ δὲ ποιμήν, σύμβολα τοῦ Χριστοῦ ἡ ναῦς, σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας κλπ.

⁹ Από τοῦ Μ. Κωνσταντίνου δημως οἱ Χριστιανοὶ ἤρχισαν νὰ οἰκοδομοῦν ναούς, πολλούς δὲ ἀρχαίους νὰ μετατρέπουν εἰς Χριστιανικούς, δηποτὲ ἐπὶ τοῦ Θεοδοσίου καὶ Ἰουστινιανοῦ κλπ. Τότε μετετράπη καὶ δὲ Παρθενῶν εἰς ναὸν τῆς Παρθένου Μαρίας. Οἱ δὲ νέοι ναοὶ ἔκτιζοντο κατὰ τὸ

σχέδιον, τὸν ρυθμόν, τῆς *Βασιλικῆς* — στοᾶς — τῆς Ρώμης.

Ναὸς Βασιλικοῦ ωυθμοῦ.

ρυθμὸς αὐτὸς λέγεται *Βυζαντινός*.

Πολλοὺς ναούς καθ' ὅλον τὸ Κράτος ἔδρυσεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος καὶ μάλιστα ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἡ Ἀγία Ἐλένη διπας τὸν πρῶτον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κλπ, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ κλπ. Οἱ ναοὶ οὗτοι ἥσαν μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἐσωτερικῶς ἔφερον διακόσμησιν καὶ εἰκόνας ὀγίων κλπ. κατεσκευασμένας μὲν χρώματα καὶ μὲν ψηφίδας — τὰ μωσαϊκά.

Οἱ ναοὶ διηρεῖτο εἰς τρία μέρη κυρίως α') τὸ ἱερόν ἢ ἄγιον βῆμα, β') τὸν ναόν, διπού μένει ὁ λαός καὶ γ') τὸν νάρθηκα, διπού μένουν οἱ *κατηχούμενοι*.

Οἱ χρόνος τῆς λατρείας. Λί έσρται.

Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐλάτρευον τὸν Θεόν καθ' ἑκάστην, κυρίως ὅμως τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἀνάμνησιν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ *Κυριοῦ* τὴν διὰ τοῦτο κληθεῖσαν *Κυριακήν*. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συνήθροιζον λίαν πρῶτη εἰς τοὺς εὐκτηρίους οἴκους καὶ τοὺς ναούς, διότι περὶ ὅρθρον βαθὺν ἀνέστη ὁ Χριστός. Ἡ ἡμέρα δὲ αὕτη σὺν τῷ χρόνῳ ἀντικατέστησε τὸ Σάββατον τῶν Ἐβραίων καὶ ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου

έορτάζεται δι' ἀργίας. Ὄμοιώς ἐώρταζον καὶ τὴν Παράσκευὴν ώς ἡμέραν τῆς Σταυρώσεως τοῦ Κυρίου.

Αἱ κυριώτεραι ἔορται τῶν πρώτων χριστιανῶν ἦσαν αἱ ἔξης:

Τὸ **Πάσχα**. Οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἐώρταζον καὶ τὴν ἐπέτειον τῆς Σταυρώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἄλλοι ἀπέδιδον μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου καὶ ἐώρταζον τὸ Πάσχα μαζὶ μὲ τοὺς Ἐβραίους, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν Ἀνάστασιν αὐτοῦ καὶ ἐώρταζον τὸ Πάσχα τῇ ἔξῃ Κυριακῇ. "Ενεκα τούτου τὸ πρῶτον Πάσχα ἐλέγετο **Σταυρώσιμον**, τὸ δὲ δεύτερον **Ἀναστάσιμον**.

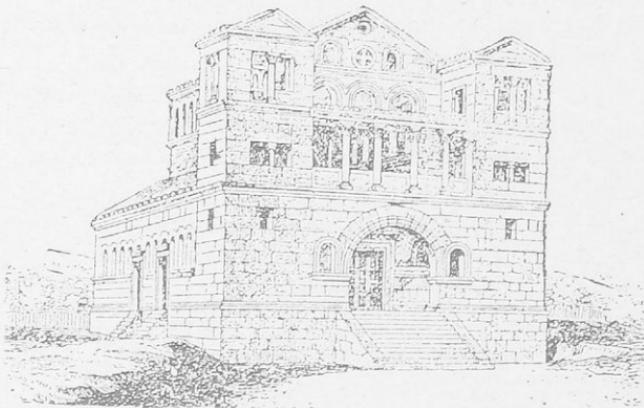
Ἐκτὸς τούτου καὶ ἄλλη σύγχυσις ἐπεκράτει μεταξὺ τῶν χριστιανῶν ως πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἔορτῆς τοῦ Πάσχα. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν δὲν ὑπῆρχεν ἐν ἡμερολόγιον διὸ δῆλους τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλα ἔκαστος λαός εἶχεν ἴδικόν του σύστημα χρονολογίας καὶ ἡμερολογίου. Συνέβαινε λοιπὸν νὰ μὴ ἐορτάζεται κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ Πάσχα ἀπὸ δῆλους τοὺς Χριστιανούς.

Τὸ ζήτημα τοῦτο ἔλυσεν ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἡ ὁποία διὰ τὴν ἔλλειψιν ἐνιαίου ἡμερολογίου ἡναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς ἔξης ὅρισμούς: α') τὸ Πάσχα νὰ ἐορτάζεται ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῆ, β') νὰ μὴ ἐορτάζεται μαζὶ μὲ τοὺς Ἐβραίους, γ') νὰ ἐορτάζεται μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἴσημερίαν, ἥτοι μετὰ τὴν 21 Μαρτίου, δ') νὰ ἐορτάζεται τὴν πρώτην Κυριακήν, ἡ ὁποία ἔρχεται μετὰ τὴν Πανσέληνον τὴν μετὰ τὴν ἑαρινὴν ἴσημερίαν. Ἐάν δὲ συμβῇ τότε νὰ συμπέσῃ καὶ τὸ Ίουδαϊκὸν Πάσχα, νὰ ἀναβάλλεται ἡ ἐορτὴ διὰ τὴν ἐπομένην Κυριακήν.

Τὴν ἔορτὴν τοῦ Πάσχα ἡ κολούθει ἡ τῆς **Ἀναλήψεως** καὶ ἐπεσφράγιζεν ἡ τῆς **Πεντηκοστῆς**, ἡτις ἐθεωρεῖτο ώς ἡ γενέθλιος τῆς Ἐκκλησίας ἡμέρα. Ἐπίσης οἱ χριστιανοὶ ἐώρταζον καὶ τὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπέθανον μαρτυρικὸν θάνατον μεγάλοι τῆς Πίστεως **μάρτυρες**, π. χ. ὁ

Πρόδρομος Ἰωάννης, ὁ Δημήτριος, ὁ Γεώργιος κλπ. Ἐπίσης ἔωρταζον καὶ ἑορτάς τινας τῆς Θεοτόκου.

Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων δὲν ἔωρτάζετο ἀπὸ τούς πρώτους χριστιανούς, διότι ἀπέφευγον οὗτοι νὰ ἑορτάζουν τὰ γενέθλια γενικῶς, ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο εἰδωλολατρικὸν ἔθιμον. Ἔωρταζον μόνον τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐφανερώθη μετὰ τὸ βάπτισμα ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν κόσμον, τὴν δην Ἱανουαρίου, τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια.

Ναὸς Βασιλικοῦ ωυθμοῦ
(ἐξέλιξις τῆς Τέχνης)

Ἄπό τοῦ Δ' ὅμως αἰῶνος εἰς τὴν Δύσιν ἥρχισε νὰ ἑορτάζεται ἡ ἑορτὴ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ τὴν 25ην Δεκεμβρίου, ἀπὸ ἐκεὶ δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Μετὰ δόκτω ἡμέρας ἑορτάζεται ἡ Περιτομὴ τοῦ Κυρίου, ἦτοι τὴν 1ην Ἱανουαρίου καὶ μετὰ 40 ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς. Ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος τὴν 1ην Ἱανουαρίου ἑορτάζεται καὶ ἡ ἑορτὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἡ ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὴν δην Αύγουστου ἑορτάζεται ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος, κατὰ δὲ τὸν Ζ' τοιούτον καθιερώθησαν καὶ αἱ ἑορταὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τὴν 14ην

Σεπτεμβρίου, ή τοῦ Πρωτομάρτυρος Στεφάνου τὴν 27 Δεκεμβρίου, ή τῶν Ἐισοδίων τῆς Θεοτόκου τὴν 21ην Νοεμβρίου κλπ.

Ἡ χριστιανικὴ χρονολογία.

Μέχρι τοῦ ΣΤ' αἰώνος οἱ χριστισνοὶ δὲν εἶχον τὴν σημερινὴν ἐν χρήσει χρονολογίαν ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς εἶχον τὸ χρονολογικὸν σύστημα τῶν Ἑβραίων, ἀπὸ πτίσεως κόσμου χρονολογοῦντες, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 5508 π. Χ., οἱ δὲ τῆς Δύσεως διετήρησαν τὴν χρονολογίαν ἀπὸ πτίσεως Ρώμης, ἥτοι ἀπὸ τοῦ 750 π. Χ. Ἡμερολόγιον εἰς τὴν Δύσιν ἦτο ἐν χρήσει τὸ Ἰουλιανὸν μὲ τοὺς δώδεκα σημερινοὺς μῆνας· ἡ Ἀνατολὴ ἥρχισε νὰ δέχεται τοῦτο ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Κατὰ τὸν ΣΤ' ὅμως αἰώνα ὁ μοναχὸς τῆς Δύσεως Διονύσιος ὁ Μικρὸς κατ' ἔντολὴν τοῦ Πάπα ὑπελόγισε καὶ ἐποπθέτησε τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ ἔτος 754 ἀπὸ τῆς κτίσεως τῆς Ρώμης, τὸ δὲ ἔτος ἐκεῖνο 1286 ἀ. κ. Ρ. ἐθεώρησεν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ὡς τὸ 532 ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἡ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, δπως λέγει ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία. Ἐκτὸτε πρώτῃ ἡ Δυτικὴ καὶ ὑστερρχὴ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἥρχισαν νὰ χρονολογῶν ἀπὸ Χριστοῦ.

Εἰς τοὺς ὑπολογισμούς του ὅμως ὁ Διονύσιος περιέπεσεν εἰς λάθος 4—6 ἔτῶν, διότι ὁ Χριστός, δπως ἀπέδειξαν σοφοὶ ἐπιστήμονες, ἐγεννήθη κατὰ μέσον ὅρον τὸ ἔτος 750 ἀ. κ. Ρ. καὶ ὅχι τὸ 754. Ὡστε ἡ χρονολογία μας σήμερον εἶναι ἐσφαλμένη κατὰ 4—6 ἔτη.

Τύπος τῆς λατρείας.—Αἱ τελεταί.

Τύπος τῆς λατρείας εἶναι αἱ ιεραὶ τελεταί. Αὗται κατὰ μὲν τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους ἦσαν ἀπλαῖ καὶ σύντομοι, ἀπὸ δὲ τοῦ Β' καὶ μάλιστα τοῦ Δ' αἰώνος γίνονται πομποδέστεραι καὶ μεγαλοπρεπέστεραι, λαβοῦνται πλέον μόνιμον τύπον.

Από όλας τάς τελετάς τής Ἐκκλησίας ή τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εύχαριστίσ τὴν Ἰδιάζουσαν σημασίαν, ἀνεπιύθη κατὰ τὰ τελούμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν θέατρον καὶ ὠνομάσθη λειτουργία. Τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας λειτουργίας μᾶς περιγράφει ὁ Ἰουστῖνος διὰ φιλόσοφος καὶ μάρτυς, τὸν τῆς νεωτέρας δὲ αἱ σωζόμεναι λειτουργίαι τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Ἀνατολικήν, τοῦ Ἀμβροσίου δὲ καὶ Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου εἰς τὴν Δυτικήν Ἐκκλησίαν. Κέντρον αὐτῶν ὅλων εἶναι ἡ τέλεσις τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εύχαριστίας καὶ ἡ ἔξ αὐτοῦ μετάληψις τῶν πιστῶν πρὸς ὀνάμνησιν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου καὶ ἀναπυράστασιν τῆς ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ θυσίας τοῦ Κυρίου.

Ἐπίσης ἔχουσαν θέσιν κατεῖχον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αἱ τελεταὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων καὶ ἴδιως τοῦ *Βαπτισματος* καὶ τοῦ *Χρισματος*. Διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς *Μετανοίας* ἢ Ἐξομολογήσεως ἐλάμβανον τὴν ἀφεσιν τῶν ἄμαρτιῶν καὶ ἡτοιμάζοντο οὕτω οἱ χριστιανοὶ διὰ τὴν θείαν μετάληψιν. Διὰ τοῦ *Γάμου* εὐλογεῖτο ὁ σύνδεσμος ἀνδρὸς καὶ γυναικός πρὸς συμβίωσιν. Διὰ τοῦ *Εὐχελαίου* ἡλείφοντο οἱ ἀσθενεῖς δι' ἔλαιου πρὸς θεραπείαν σώματος καὶ ψυχῆς, διὰ δὲ τῆς *Ιερωσύνης* ἔξελέγοντο οἱ ἄξιοι λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, οἱ κληρικοί, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν *Ιεραρχίαν*.

Διὰ τάς ἑορτὰς ταύτας καὶ μάλιστα διὰ τὴν Θείαν Λειτουργίαν, ἥτις ἐτελεῖτο τάς ἑορτάς, οἱ διάφοροι ὑμνογράφοι τῆς Ἐκκλησίας ἔγραψαν ύψηλοὺς ὅμνους καὶ ποιήματα. Οἱ Ρωμανός ὁ Μελῳδός, ὁ Σέργιος, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Δαμασκηνός, ὁ Κοσμᾶς, ὁ Ἀνδρέας Κρήτης καὶ ὄλλοι εἶναι οἱ ἐμπνευσμένοι ποιηταὶ τῆς Ἐκκλησίας μας. Εἰς τὴν Δύσιν τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ Αύγουστῖνος, ὁ Γρηγόριος ὁ Διάλογος καὶ ὄλλοι. Κατὰ τάς ἱερὰς τελετὰς σπουδαίαν θέσιν κατεῖχε τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου καθὼς καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσική. Ἡ

μουσική πάντοτε ύπηρχεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ὅπως καὶ ἡ Ζωγραφική. Ὁ Ἀπ. Παῦλος προτρέπει τοὺς χριστιανούς τακτικὰ νά «λαλῶσιν ἔαυτοῖς φαλμοῖς καὶ ὅμνοις καὶ ὀδαῖς πνευματικαῖς, ἄδοντες καὶ φάλλοντες τῷ Κυρίῳ».

Εἰσήγαγε δὲ ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τὰ τέσσαρα γένη τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς, τὸ δώριον, τὸ φρύγιον, τὸ λύδιον καὶ τὸ μιξολύδιον καὶ μάλιστα πρώτη.

Ναὸς Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ
(ό ναὸς τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, τὸν ὁποῖον ἴδρυσεν ὁ Ἰουστινιανὸς
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν)

ἡ Δυτικὴ διὰ τοῦ Ἀμβροσίου. Κατόπιν ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνὸς ἐτακτοποίησε κοινῇ προσήρμοσε τοὺς ὅμνους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν ύπάρχουσαν μουσικὴν καὶ καθώρισε τοὺς δχτὰ ἥχους, ἢτοι τρόπους τοῦ ψάλλειν, καὶ ἀπετέλεσεν οὕτω τὴν Ὁκτώηχον.

Γ') ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΗΘΗ

*Ο βίος τῶν Χριστιανῶν.

Τῶν πρώτων Χριστιανῶν ὁ βίος ἦτο ἀπόρροια τῆς ἡθικῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ ἀγάπη ἦτο τὸ κύριον γνώρισμα μεταξύ των καὶ ἡ ἔξ αὐτῆς πηγάζουσα φιλανθρωπία. Μεταξύ των οἱ χριστιανοὶ ἦσαν Ἰσοι, οὕτε ἔκαμνον διάκρισιν τῶν ἔνων, τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν, ὅπως ἔκαμνον οἱ ἔθνικοί.

Ο οἰκογενειακὸς βίος ἐθεωρεῖτο ως Ἱερὰ ἔνωσις, τῶν δὲ μελῶν τῆς οἰκογενείας ἦσαν ὥρισμένα τὰ καθήκοντα· κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου ἡ Ἐκκλησία μετεχειρίζετο τὰ στέφανα καὶ τοὺς δακτυλίους.

Σειρὰ ἀγίων γυναικῶν (ψηφιδωτὸν τῆς Ραβέννης τοῦ ΣΤ' αἰῶνος). Εἶναι εἰκὼν Βυζαντινῆς Ζωγραφικῆς. Αὗτη εἶναι κατεσκευασμένη μὲν ψηφιδας—ψηφιδωτά—μωσαϊκά. Τουαῦτα ψηφιδωτά ὑπάρχουν σήμερον εἰς τὴν Ἑλάδα, εἰς τὴν Θεσσαλίην, τὸν Μιστρᾶν, τὴν Μ. Δαφνίου, τὴν Μ. Όσίου Λουκᾶ παρὰ τὴν Λεβάδειαν κλπ.

Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν εἰσήγετό τις διὰ τοῦ Βαπτίσματος· πρὸ τοῦ Βαπτίσματος οἱ ἄνθρωποι ἐλέγοντο *κατηχούμενοι*, μετὰ δὲ τὸν βαπτισμὸν ἐλέγοντο *πιστοί*.

Τὰ πρὸς τὴν Πολιτείαν καὶ τὴν Κοινωνίαν καθήκοντα τῶν Χριστιανῶν ἥσαν ὅμοιώς ὡρισμένα· ἡ ὑπακοὴ εἰς τοὺς νόμους καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ἀρχόντων ἥτο τὸ γνώρισμα τούτων. Ὁμοίως ὡρισμένα ἥσαν καὶ τὰ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς λειτουργούς της καθήκοντα τῶν χριστιανῶν. Μόνον εἰς τὰ ζητήματα τῆς πίστεως οἱ Χριστιανοὶ ἥσαν ὑποχρεωμένοι νὰ πειθαρχοῦν εἰς τὸν Θεόν μᾶλλον, παρὸ εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ διωγμοὶ κατὰ τῶν χριστιανῶν ἔγιναν ἡ λυδία λίθος τῆς δοκιμασίας τῆς πίστεως αὐτῶν. Πολλοὶ μὴ ἀντέχοντες εἰς τὰ βασανιστήρια ἤρνοντο τὸν Χριστόν, ἄλλοι ὅμως ἐπροτίμων τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Πολλοὶ ἐκ τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἀρνησίν των μετενόησαν καὶ ἐζήτουν νὰ ἐπανέλθουν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Εἰς αὐτοὺς παρείχετο βέβαια ἡ συγχώρησις, ἀλλὰ προηγουμένως ὑπεβάλλοντο οὗτοι εἰς ποινάς τινας, τὰ λεγόμενα *ἐπιτίμια*. Τοιαῦτα ἐπεβάλλοντο καὶ εἰς τοὺς μετανοοῦντας αἱρετικούς καὶ σχισματικούς. Εἰς δὲ τοὺς εἰς τὴν αἵρεσιν ἐμπενοντας ἐπεβάλλετο ἡ ἀποκοπὴ ἀπὸ τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, δὲ λεγόμενος *ἀφορισμός*.

Τῶν ἐπιτιμίων τούτων κατάχρησιν ἔκαμεν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία περὶ τοὺς χρόνους τοῦ Σχίσματος. Αὕτη εἰσήγαγε καὶ τὰς λεγομένας *θεοδικίας*, τὴν *ἐξαγορὰν* τῶν ἐπιτιμίων διὰ χρημάτων ἡ ἀφιερωμάτων εἰς τὸν ναὸν καὶ τὴν *ἀπαγόρευσιν*. Ἡ θεοδικία ἥτο ἡ ἔξῆς: Ἐρρίπτετο π. χ. ὁ κατηγορούμενος εἰς δεξαμενὴν ὅδατος καὶ ἀν μὲν ἐσώζετο, ἥτο ἀθώος, ἀν δὲ ἐπνίγετο, ἐθεωρεῖτο ἔνοχος, διότι οὕτω ὁ Θεός ἔξέφραζε τὴν κρίσιν αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ κ.τ.τ. Ἡ δὲ ἀπαγόρευσις συνίστατο εἰς τὴν ἀποχὴν ἀπό πάσης ἱεροπραξίας τῶν κληρικῶν τῆς χώρας, ἡ ὅποια ἐκηρύσσετο εἰς ἀπαγόρευσιν.

’Αφ^ο δτου ὅμως ἔπαυσαν οἱ διωγμοὶ καὶ ἡ πολιτεία ἐξε-χριστιανίσθη, ἥρχισαν νὰ χαλαρώνται τὰ ἥθη μεταξὺ τῶν χριστιανῶν καὶ νὰ εἰσάγωνται εἰς τὸν χριστιανικὸν βίον συνήθειαι καὶ ἔθιμα ἑθνικά καὶ εἰδωλολατρικά. Ὁ Χρυσόστομος μετὰ δριμύτητος ψέγει τακτικὰ τοὺς χριστιανοὺς ἑκείνους, οἱ δόποιοι δίδουν πίστιν εἰς δεισιδαιμονίας, εἰς τοὺς οἰωνούς, τὰς μαγείας κ.τ.τ. Πολλαὶ δὲ συνήθειαι τῆς ἀρχαίας θρησκείας μετεδόθησαν καὶ ἐπεκράτησαν μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν.

Τέλος ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἡσκεῖτο δομοναχιδός βίος. Περίφημοι διοργανωταὶ τοῦ βίου τούτου ἔγιναν ὁ ἐκ Θηβαΐδος τῆς Αιγύπτου Παῦλος, ὁ Μέγας Ἀντώνιος, δομοναχιδός Παχώμιος, Συμεὼν δομοναχιδός Στυλίης, δομοναχιδός Μέγας Βασίλειος, δομοναχιδός Βενέδικτος εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἄλλοι.

Καὶ αἱ γυναῖκες διέπρεψαν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ὅπως αἱ Ρωμαῖαι Φαβιόλα, ἡ Μαρκέλλα, ἡ Παύλα, ἡ Ασέλλα, ἡ Φουρία καὶ ἄλλαι.

Οἱ μοναχοὶ προσεπάθουν νὰ φθάσουν τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς χριστιανικῆς τελειότητος δι' ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τοῦ κόσμου διὰ τῆς ἐγκρατείας, τῆς παρθενίας, τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς.

Πρὸς τόνωσιν τῶν ἥθων τῶν χριστιανῶν καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος καθ' ὅλου καθώρισεν ἡ Ἐκκλησία μας τὰς νηστείας. Τοιαύτη κυρίως ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν εἶναι ἡ νηστεία τοῦ Πάσχα, ἡ ὅποια ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος ἔγινε τεσσαρακονθήμερος. Ἡ νηστεία τῶν Χριστουγένων ὡρίσθη κατὰ τὸν ἔκτον αἰῶνα, αἱ δὲ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἀργότερον. Αἱ διάφοροι δὲ κατὰ καιρούς σύνοδοι καθώρισαν καὶ τὸ εἶδος τῆς τροφῆς τῶν νηστειῶν τούτων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΗΡΗΜΕΝΗΣ ΜΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙ- ΣΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ Α') ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝ)ΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ

Ἐκχριστιανισμὸς τῶν Σλαύων.

Οἱ Σλαῦοι εἶχον ἀρχίσει νὰ προσέρχωνται εἰς τὸν Χρι-
στιανισμὸν ἀπὸ τῆς πρὸ τοῦ Σχίσματος ἐποχῆς· ἡδη δὲ
ἀθρόοι προσέρχονται εἰς αὐτὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς
Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Πρῶτοι ἐκ τῶν Σλαύων γίνονται χριστιανοὶ οἱ *Βουλγαροί*. Πρὸς αὐτοὺς μετέβησαν Μοραβοὶ μαθηταὶ τῶν δύο
ἐκ Θεσσαλονίκης ἀδελφῶν μοναχῶν Μεθοδίου καὶ Κυριλλοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου. Ὁ Μεθόδιος καὶ ὁ
Κύριλλος ἔγνωριζον τὴν Σλαυϊκὴν γλῶσσαν καὶ εἰς αὐτὴν
μετέφρασαν τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὰ λειτουργικά βιβλία
τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις
προσῆλθεν ἐπισήμως καὶ ἐβαπτίσθη ὀνομασθεὶς Μιχαήλ,
τὸ δὲ παράδειγμα αὐτοῦ ἡκολούθησεν ὁ λαός του τὸ
ἔτος 861.

Πρὸ τούτου οἱ αὐτοὶ εὐαγγελισταὶ μετέδωκαν τὸν Χρι-
στιανισμὸν εἰς τοὺς Μοραβούς, τοὺς Ἀβάρους καὶ τοὺς
Βοεμούς. Οἱ Σέρβοι δέ, οἱ Κροάται, οἱ Δαλμάται καὶ ἄλλοι
Σλαυικοὶ λαοὶ εἶχον ἡδη ὀλίγον πρότερον ἐκχριστιανισθῆ.

Τοιουτοτρόπως όλόκληρος ή Βαλκανική χερσόνησος προσήλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν.

Από δύο τοὺς τοὺς Σλαύους τελευταῖοι ἔγιναν χριστιανοὶ οἱ Ρῶσοι. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατείρας αὐτῶν "Ολγας ἦρχισεν ὁ ἐκχριστιανισμὸς αὐτῶν. Αὕτη ἦλθε τὸ 955 εἰς τὴν Κων)πόλιν καὶ ἐδέχθη τὸ βάπτισμα μετονομασθεῖσα Ἐλένη. Ἐπὶ τοῦ ἐγγόνου τῆς δὲ Βλαδιμήρου συνετελέσθη ἐντελῶς ὁ ἐκχριστιανισμὸς αὐτῶν. Λέγεται δτὶ ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος ἀπέστειλε πρεσβείαν εὐγενῶν Ρώσων εἰς διαφόρους χώρας, διὰ νὰ ἐκλέξουν τὴν καλυτέραν διὰ τὸ Ρωσικὸν ἔθνος θρησκείαν. Οὗτοι ἦλθον καὶ εἰς τὴν Κων)πόλιν, ὅπου ἐθαύμασαν τὴν λαμπρότητα τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἐπιστρέψαντες εἰς τὴν Ρωσίαν παρέστησαν ταύτην ὡς τὴν μόνην ὀρθὴν πίστιν· δὲ Βλαδιμήρος ἐβαπτίσθη τότε τὸ ἔτος 988 καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ σύμπας ὁ Ρωσικὸς λαὸς εἰς τοὺς μεγάλους ποταμοὺς τῆς Ρωσίας. Τῆς πρώτης Ρωσικῆς Ἑκκλησίας ἔδρα διοικήσεως—μητρόπολις—ἦτο τὸ Κίεβον. Μετὰ ἔγινεν η Μόσχα. Οἱ μητροπολῖται τούτων χειροτονούμενοι εἰς τὴν Κων)πόλιν ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Ρωσίαν.

Τάς Σλαυικάς ταύτας Ἑκκλησίας πάσας διώκει ή Ἑκκλησία Κ)πόλεως κατ' ἀρχάς, εἴδομεν δὲ δτὶ ή ἀνάμειξις κατόπιν τῆς Δυτικῆς εἰς τὰ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπέφερε τὸ Σχίσμα τῶν Ἑκκλησιῶν.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἡ ἄλωσις τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἔγινε τὴν 29 Μαΐου 1453 ἐπὶ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ πατριάρχου Ἀναστασίου.

Πρὸ τῆς ἄλωσεως ταύτης οἱ Τούρκοι εἶχον γίνει κύριοι τῆς ύπολοίπου Ἑλλάδος. Μετὰ ταύτην δὲ ὑπέταξαν τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν καὶ δόλον τὸν χριστιανικὸν κόσμον τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Οὕτως ὥστε ή Ἀνατολική Ἑκκλησία ὑπέκυψεν εἰς τὸν Ἰσλαμισμόν. Τὴν κατάρρευσιν αὐτὴν τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου εἶχον προπαρασκευάσει αἱ Σταυροφορίαι καὶ

μάλιστα ή ύπό τῶν Σταυροφόρων κατάληψις καὶ διανομὴ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους κατὰ τὸ ἔτος 1204.

Τὸ Βυζαντινὸν κράτος ἀπειλούμενον ύπὸ τῶν Τούρκων ἐζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ παντοδυνάμου τότε εἰς τὴν Δύσιν Πάπα. Οὗτος ὅμως ὡς ἀντάλλαγμα ἐζήτησε τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἀναγνώρισιν αὐτοῦ ὡς κυριάρχου ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Συνεκροτήθη τότε ἐν Φλωρεντίᾳ Σύνοδος καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας παντοιοτρόπως πιεζόμενοι ἡναγκάσθησαν νά ύπογράψουν διὰ τῆς βίας τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ Πάπα καὶ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ὁ λαός τῆς Ἀνατολῆς ἔξωργισμένος καὶ ἀπὸ τὴν κακὴν διαγωγὴν τῶν Σταυροφόρων ἔηγέρθη καὶ ἀπεκήρυξε τοὺς ύπογράψαντας· ἡ δὲ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἑκήρυξε τὴν Σύνοδον ταύτην ληστρικὴν τὸ ἔτος 1439. Ὁ λαός τότε, λέγουν οἱ χρονογράφοι ἐκραύγασεν: «οὕτε τὴν ἔνωσιν, οὕτε βοήθειαν χρήζομεν» ἀπέστω ἀφ' ἡμῶν ἡ τῶν ἀζύμων λατρείᾳ κρειτότερον γάρ ἐστιν ἵδειν ἐν μέσῃ τῇ πόλει φακιόλιον βασιλεῦον Γούρκων ἢ καλύπτραν λατινικήν».

B') ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Ἡ θιέσις τῶν Χριστιανῶν ύπὸ τοὺς Τούρκους.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων)πόλεως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πλὴν τῆς Ρωσικῆς, εύρεθη ύπὸ ξένους καὶ ἀλλοιοθήσκους κατακτητάς. Ὁ Μωάμεθ ὅμως ὁ Β' ὁ Πορθητής καὶ οἱ κατόπιν Σουλτάνοι, ἐπειδὴ ἡ ἔξοντωσις τῶν ἀλλοιοθρήσκων, δπως διατάσσει τὸ *Κοράνιον*, ἥτο δυσκολωτάτη καὶ σχεδὸν ἀδύνατος, ἐφέρθησαν μετ' ἐπιεικείας πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Ὁ Μωάμεθ ἀνεγνώρισε τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, περιποιήθη τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνέδειξε Πατριάρχην τὸν *Γεώργιον Σχολάριον*, τὸν ὅποῖον ἑκήρυξεν ἀρχηγὸν τοῦ Ἐθνους τῶν Χριστιανῶν τῶν ἐν τῷ Τουρκικῷ κράτει, ἥτοι Ἐθναρχην, καὶ παρεχώρησεν εἰς τοὺς Χριστιανούς τούτους πολλὰ προνόμια.

“Ἄλλοι ὅμως Σουλτάνοι, καὶ μάλιστα ὁ *Σελήμ* ὁ Α' Χ. Ἐνισλείδου, Ἰστορ. Χριστιαν. Ἐκκλησίας—ỿδ. Δ' 1939

κατά τό ἔτος 1520, δέν άνε γνώρισαν τὰ προνόμια ταῦτα καὶ ἐδίωξαν τοὺς Χριστιανούς, μετατρέψαντες πολλούς χριστιανικούς ναούς εἰς τζαμία. Φοβερόν δέ πλῆγμα κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἀπέβη τὸ λεγόμενον *παιδομάζωμα*. Οἱ Τούρκοι ἐλάμβανον μικρὰ χριστιανόπαιδα, τὰ ὅποῖα κατέτασσον εἰς τὰ λεγόμενα *τάγματα τῶν Γιανιτσάρων*, ὅπου ἀνέτρεφον

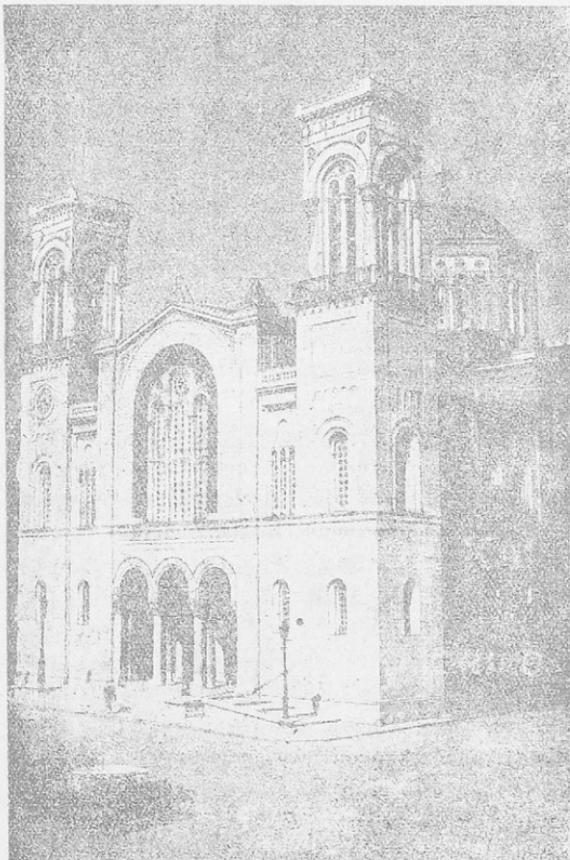

‘Ο ἐν Θεσσαλίᾳ ναὸς τοῦ Προφήτου Ἰησοῦ μετατραπεῖς εἰς Τζαμὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας.

μετὰ φανατισμοῦ καὶ αὐταπαρνήσεως ταῦτα κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

‘Η θέσις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν ἥρχισε νὰ βελτιώνεται ἀπό τοῦ ΙΗ’ αἰῶνος. ‘Από τότε ἥρχισε νὰ παρακμάζῃ ἡ Τουρκία, ἀνεφάνη δὲ ὡς ἴσχυρός προστάτης τῶν

Χριστιανῶν τὸ ὁμόδοξον Ρωσικὸν κράτος. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ οἱ "Ἐλληνες τοῦ Φαναρίου συνέτειναν τὰ μέγιστα εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς θέσεως τῶν Χριστιανῶν.

"Ο Μητροπολιτικὸς ναὸς τῶν Ἀθηνῶν
(‘Ο Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου)

Κατὰ τὴν μεγάλην Ἐπανάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους τὸ 1821 ἐπεδεινώθη καὶ πάλιν ἡ κατάστασις τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν, πολλοὶ δὲ Ἐλληνες Χριστιανοὶ

εῦρον θάνατον μαρτυρικόν, ὅπως ὁ νεομάρτυς Πατριάρχης Γεργύδριος δέ Εὐ'. Ἡ ἐπανάστασις αὕτη ἡλευθέρωσε μικράν γωνίαν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς. Ἐξ αὐτῆς δὲ ὄρμώμενοι οἱ Ἑλληνες κατόπιν ἡλευθέρωσαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἡπειρον, τὴν Κρήτην καὶ τὰς νήσους τοῦ Ἰονίου καὶ Αἰγαίου πελάγους, ὅπου ἴδρυθη ἡ νεωτέρα Αὐτοκέφαλος Ἑκκλησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἑκκλησία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1830 ἡ Ἑλλάς ἀπετέλεσε κράτος ἀνεξάρτητον ὑπό τὴν προστασίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἔχῃ καὶ Ἑκκλησίαν ἀνεξάρτητον, δηλαδὴ αὐτοκέφαλον, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς διοικήσεως, τὸ ὅποιον εἶχεν ἐπικρατήσει εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑκκλησίαν. Τὸ Πατριαρχεῖον (Κων)πόλεως ἄλλως τε διετέλει ἀκόμη ὑπὸ τὸν Μωαμεθανικὸν ζυγὸν καὶ ἥτο δύσκολος ἡ διοίκησις τῆς Ἑκκλησίας τῆς ἡλευθέρας Ἑλλάδος ὑπ' αὐτοῦ. Διὸ μετὰ πολλὰς συζητήσεις καὶ ἔριδας ἡ Ἑκκλησία τῆς ἡλευθέρας Ἑλλάδος ἐκηρύχθη Αὐτοκέφαλος τιμητικῶς ὑπαγόμενη εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς μητρὸς Ἑκκλησίας Κων)πόλεως τὸ ἔτος 1852. Τότε ἐψηφίσθη ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, αἱ βασικαὶ διατάξεις τοῦ ὅποιού ἰσχύουν μέχρι σήμερον.

Κατὰ τοῦτον ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ Σύνοδος τῆς Τεραρχίας, ἡτις συνέρχεται κατὰ διετίαν. Ἐντολοδόχος αὐτῆς εἶναι ἡ Διακοής Τερὰ Σύνοδος ἀποτελουμένη ἀπὸ δώδεκα ἀρχιερεῖς, ἐκλεγομένους κατ' ἔτος κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς χειροτονίας, μὲ πρόεδρον τὸν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν. Τούτων ἐποπτεύει ὁ Κυβερνητικὸς Ἐπίτροπος. Εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον ταύτην Ἑκκλησίαν προσετέθησαν κατὰ καιρούς καὶ αἱ Ἑκκλησίαι τῶν ἀπηλευθερωμένων Ἑλληνικῶν τμημάτων, ὅπως τῆς Θεσσαλίας, Ιονίων νήσων κλπ., ἀπὸ δὲ τοῦ 1929 καὶ αἱ Ἑκκλησίαι τῶν Νέων Χωρῶν Μακεδονίας, Θράκης, Ἡπείρου καὶ τῶν Νήσων.

Δια τῆς ἀφαιρέσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἀπό τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀπεγυμνώθη τοῦτο λόγῳ δὲ τῶν δημιουργηθεισῶν περιστάσεων ἐκ τῆς κατὰ τὸ 1922 Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔχει ἥδη περιέλθει τοῦτο εἰς δχι ἀνθηράν κατάστασιν. Ὅπερεάθη δὲ ὑπό τῆς Συνθήκης τῆς Λωζάνης τὸ 1923 νὰ περιορισθῇ εἰς μόνα τὰ θρησκευτικά του καθήκοντα.

Τὰ ἄλλα Παναρχεῖα.

Ἐκ τῶν ἄλλων Πατριαρχείων, τῆς Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ εὑρισκόμενον εἰς ἀνθηράν κατάστασιν εἶναι τὸ τελευταῖον. Τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἔνεκα ἐσωτερικῶν ἐρίδων ἔχει περιορίσει τὴν δρᾶσίν του, τὸ δὲ τῆς Ἀντιοχείας ἀπό πολλοῦ περιῆλθεν εἰς χείρας τῶν ἐν Συρίᾳ Ἀράβων Χριστιανῶν.

Αἱ ἄλλαι Αὐτοκέφαλοι Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι.

Ἐκτός τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὴν Ὁρθόδοξον ἀποτελοῦν σήμερον ἡ ἐν διωγμῷ Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ή Ρουμανική, ή Σερβική, η τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Αὐστρίας, η ἐν Ἰβηρίᾳ τοῦ Καυκάσου καὶ η σχισματικὴ τῆς Βουλγαρίας. Ἐκ τούτων μόνον η Ρωσικὴ παρέμεινεν ἐλευθέρα πάντοτε, πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ὑπετάγησαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἔσχον τὴν αὐτὴν τύχην μετά τῆς Ἑλληνικῆς. Ὅταν δὲ οἱ λαοὶ οὗτοι ἔγιναν κράτη ἀνεξάρτητα ἀπετέλεσαν καὶ Ἐκκλησίας Αὐτοκέφαλους. Αὐτοκέφαλος καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν βίον τῆς ἔμεινε καὶ η Ἐκκλησία τῆς Κύπρου. Σήμερον πάντες οἱ ὁρθόδοξοι ἀνερχονται εἰς 140 περίπου ἑκατομμύρια.

α') Ἡ ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία.

Ἡ ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας μέχρι τοῦ 1588 ὑπήγετο εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Πατριαρχείου Κων)πύλεως καὶ εἶχε δύο μητροπολίτας τοῦ Κιέβου καὶ τῆς Μόσχας. Τὸ ἔτος δμως τοῦτο ὁ Κων)πόλεως Τερεμίας ὁ Β' ἀνέδειξε τὸν μητροπολίτην Μόσχας Πατριάρχην τῆς Ρωσίας ἀνεξάρτητον τῶν λοιπῶν τὸ δὲ 1687 μετά τούτου ἦνώθη

καὶ ὁ μητροπολίτης Κιέβου καὶ οὗτω ἀπετελέσθη ἡ Αὐτοκέφαλος Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας.

Ο Μέγας Πέτρος τῆς Ρωσίας τὸ ἔτος 1822 ὥρισεν ὡς ἀνωτάτην διοίκησιν ταύτης Σύνοδον ἐξ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων ἐδρεύουσαν ἐν Πετρουπόλει καὶ ἐπροστάτευσε τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁμοίως ὑπέρ αὐτῆς ἐμερίμνησε καὶ ἡ Αἰκατερίνη ἡ β'. Ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία σήμερον εὑρίσκεται ἐν διωγμῷ διωκομένη ύπό τῶν Μπολσεβίκων.

β') Ἡ ὀρθόδοξος Σερβικὴ Ἐκκλησία.

Οἱ Σέρβοι κατακτηθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ νὰ τύχωσι τῶν προνομίων τῶν ἀπονεμηθέντων εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Κων)πόλεως ὡς ἔθναρχην χριστιανούς, ἐζήτησαν καὶ ὑπήχθησαν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τούτου τὸ ἔτος 1766, ἐνῷ προηγουμένως ἀπετέλουν Ἐκκλησίαν Αὐτοκέφαλον. Ο Πατριάρχης τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας εἶχε τὴν ἔδραν του εἰς τὸ Ἰπέν. – ὁ Πεκίου –. Τὸ 1839 ὅμως ἀνέκτησαν τὴν πολιτικὴν των ἀνεξαρτησίαν καὶ ίδίως τὸ 1878 ἡ Ἐκκλησία τῆς Σερβίας ἔγινεν Αὐτοκέφαλος. Αὕτη διοικεῖται σήμερον ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Βελιγραδίου ὡς προέδρου τῆς Συνόδου ἐκ Σέρβων ἐπισκόπων. Εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Σερβίας ὑπήχθη καὶ ἡ τοῦ Μαυροβουνίου καὶ ὄλοι οἱ ὁρθόδοξοι τοῦ κατὰ τὸ 1918 ίδρυθέντος Κράτους τῆς Νοτιοσλασίας.

γ') Άι ὀρθόδοξοι Ἐπιλησταὶ τῆς Αὐστρολασ.

Καὶ αῦται μέχρι τοῦ 1740 ἀνῆκον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως. Ἐκτοτε ἀνακτήσαντες οἱ ὁρθόδοξοι οὗτοι τὴν ἀνεξαρτησίαν των ἔχωρισθησαν διοικητικῶς καὶ ἀπετέλεσαν τρεῖς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας ὑπὸ τρεῖς ἀρχιεπισκόπους, τὸν τοῦ Κάρλοβιτς, τῆς Ἐρμανστάνδης καὶ τοῦ Τσέρνοβιτς.

δ') Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία Ἰβηρίας.

Οἱ ὁρθόδοξοι οὗτοι ἄλλοτε εἶχον Αὐτοκέφαλον Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἀπό τοῦ ΙΗ' αἰώνος ὑπήχθησαν εἰς τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν.

Από τοῦ 1918 τόσον ἡ Ἐκκλησία αὕτη τῆς Ἰβηρίας ἢ Γεωργίας τοῦ Καυκάσου, δύσον καὶ ἡ Ρωσική, εύρισκεται ἐν διωγμῷ, δὲ Πατριάρχης δὲ πασῶν τῶν Ρωσιῶν ὡς καὶ οἱ μητροπολῖται καὶ ἐπίσκοποι καὶ σύμπας ὁ κλῆρος καὶ ὁ Χριστιανισμὸς ἐν γένει ἐκάκωποι θησαν καὶ ἀπανθρώπως ἐδιώχθησαν ύπό τῶν ἐπικρατησάντων ἐπαναστατῶν Μπολσεβίκων — Κομμουνιστῶν.

ε') *Η ὁρθόδοξη Ρουμανικὴ Ἐκκλησία*

Καὶ ἡ Ἐκκλησία αὕτη ύπήγετο ύπό τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ ἔτος δὲ 1856 καὶ μάλιστα τὸ 1888 ἡ Βλαχία ἔγινε ἀνεξάρτητον κράτος ύπό τὸν τίτλον Ρουμανία, ἡ δὲ Ἐκκλησία αὐτῆς Αὐτοκέφαλος ύπό τὸν Πατριάρχην Βουκουρεστίου τὸ ἔτος 1884.

Κατὰ τὸ 1907 ἡ Ρουμανικὴ Ἐκκλησία ἦλθεν εἰς ἔριδας μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Γιατεριαρχείου, διότι αὕτη ἤθέλησεν εἰς τὰς ἐν Μακεδονίᾳ Κουτσοβλαχικὰς περιφερείας νὰ ἐγκαταστήσῃ Ρουμάνους ἐπισκόπους καὶ ἵερεῖς.

στ') *Η σχισματικὴ ὁρθόδοξη Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία.*

Καὶ ἡ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἀνήκει εἰς τὰς ὁρθοδόξους τοιαύτας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι εἶναι σχισματική, ἥτοι δὲν ἀναγνωρίζει τὸν τρόπον διοικήσεως τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους οἱ Σέρβοι, οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Βούλγαροι γενόμενοι ἀνεξάρτητοι εἶχον καὶ ίδιας αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας, αἱ δόποιαι ύπηγοντο ύπό δύο κατ' ἀρχὰς ἀρχιεπισκόπους, εἴτα δὲ Πατριάρχας, τὸν Ἀχρίδος ἢ Ἀχριδῶν καὶ τὸν Τυρνόβου. Αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ δύμως αὗται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας διελύθησαν καὶ οἱ ὁρθόδοξοι οὐτοι ύπήχθησαν εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

Οἱ Βούλγαροι ἀπό τοῦ 1860 ἔγιναν κράτος ἀνεξάρτητον Τότε δὲ ἀπέκτησαν καὶ Ἐκκλησίαν αὐτοκέφαλον. Τὸ ἔτος δύμως 1863 ἀπῆτησαν ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Κων)πόλεως τὰ ἀναγνωρίσθαιούτος Βουγάρους ἐπισκόπους καὶ ἵερεῖς εἰς τὴν

Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ βούλγαρον Ἐξαρχον εἰς τὴν Κων)πολιν. Τὸ τοιοῦτον δῆμος δὲν ἐπιτρέπει ὁ ὅγδοος κανῶν τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὁ ὅποιος ἀπαγορεύει εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν καὶ ἐπαρχίαν νὰ εἶναι δύο ἐπίσκοποι

Παρὰ ταῦτα τὸ ἔτος 1872 ἰδρύθη ἡ Βουλγαρική Ἐξαρχία περιλαμβάνουσα τὴν κυρίως Βουλγαρίαν καὶ τοὺς ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ Βουλγάρους. Διὰ τοῦτο ὁ Πατριάρχης Ἀνθιμος ΣΤ' ἀφώρισε τὸν ἐν Κων)πόλει ἐγκαθιδρυθέντα πρῶτον Βούλγαρον Ἐξαρχον διὰ μεγάλης τοπικῆς Συνόδου, τὴν δὲ Βουλγαρικήν Εκκλησίαν ἐκήρυξε σχισματικήν.

ζ) Ὁρθόδοξος Εκκλησία τῆς Ἀλβανίας.

Οἱ ὄρθόδοξοι τῆς Ἀλβανίας ὑπήγοντο εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Ἐσχάτως δῆμος ἡ Ἀλβανία ἔγινεν κράτος ἀνεξάρτητον καὶ ἐζήτησεν νὰ ἔχῃ καὶ Εκκλησίαν Αὐτοκέφαλον. Ταύτην δὲ ἀνεγνώρισε τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως. (๓).

Γ') ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Αἵρεσεις καὶ σχίσματα

Ἡ ὄρθόδοξος Ἀνατολικὴ Εκκλησία διὰ τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς διετύπωσε τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ μή ὑπάρχῃ πλέον οὐδεμία ἀμφιβολία ἐν αὐτῇ. Οὐχ ἡττον δῆμος κατὰ καιρούς ἐφάνησαν τινὲς αἱρετικοί, ἀλλ' αἱ αἱρεσίεις αὐτῶν εἶναι ἀσήμαντοι, διὰ τοῦτο δὲν παρέστη ἀνάγκη συγκροτήσεως Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Αἱ διαφοραὶ αὗται ἐλύθησαν ἀπὸ Τοπικάς Συνόδους. Κυριώταται τῶν αἱρέσεων τούτων εἶναι αἱ ἔξης:

Οἱ Παντικανοί. Ἡ αἱρεσίς αὐτῶν ἥρχισεν ἀπὸ τὸ 657, εἶναι ἄγνωστον διατί ὠνομάσθησαν οὕτω—ἴσως διότι ἐτίμων περισσότερον τὸν Ἀπόστολον Παῦλον—δόμοιάζει

(๓) Τὸ ξήτημα διευθετήθη ἦδη καὶ ἡ Εκκλησία Ἀλβανίας ἀνεγνωρίσθη αὐτοκέφαλος.

δὲ αὕτη μὲ τὴν τῶν Γνωστικῶν καὶ Μανιχαίων. Ἡ λατρεία
ἰδίως τούτων ἡτο γυμνή, οἱ δὲ ναοὶ χωρὶς εἰκόνας καὶ τε-
λετάς. Διὰ τοῦτο λέγεται, ὅτι ἀπὸ τούτων ἔλαβεν ἀρχὴν ἡ
Εἰκονομαχία. Οὗτοι εἶχον τὸ κέντρον δράσεως εἰς τὴν Μ.
Ἀσίαν καὶ Συρίαν. Ἀπὸ ἑκεὶ ἐγκατεστάθησαν τινὲς εἰς τὰς
χώρας τοῦ Αἴμου, ὅπου μέχρι σήμερον μόνον τὸ ὄνομα δια-
τηροῦν.

Τὰ τέκνα τοῦ Ἡλίου. Λέγονται καὶ Ἀθίγγανοι. Ἐδρα-
σαν εἰς τὴν Ἀρμενίαν καὶ εἶναι λείψανα τῶν ἀρχαίων Ἰου-
δαϊζουσῶν αἰρέσεων.

Oι Εὐχῖται. Λέγονται καὶ ἐνθουσιασταὶ καὶ δομιάζουν
μὲ τοὺς Γνωστικούς καὶ Μανιχαίους.

Ἡ αἵρεσις τῶν Βογομήλων. Αὕτη προῆλθεν ἀπὸ τούς ἐν
Βουλγαρίᾳ χριστιανούς, ἐνεφανίσθη δὲ κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα
καὶ ὠνομάσθη οὕτω ἀπὸ τὸ βουλγαρικὸν *Βογομῆλον*. τὸ
ὅποιον σημαίνει τὸν ἀγαπητὸν εἰς τὸν Θεόν, ἥτοι τὸν Θεό-
φιλον. Ἡ διδασκαλία των ἐστηρίζετο εἰς παλαιοτέρας αἰ-
ρέσεις. Γνωστικάς κλπ.

Ἡ αἵρεσις τῶν Ἡσυχαστῶν. Αὕτη προῆλθεν ἀπὸ μονα-
χούς τοῦ Ἀγίου Ὁρούς κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα.

Ἡ αἵρεσις τῶν Ρασοκολνίκων Αὕτη ἐνεφανίσθη εἰς τὴν
Ρωσίαν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα καὶ προῆλθεν ἀπὸ τὸν Θρησκευ-
τικὸν φανατισμὸν καὶ τὰς δεισιδαιμονίας τοῦ Ρωσικοῦ Λα-
οῦ. Ὁ Πατριάρχης Νίκων τὸ ἔτος 1654 διὰ Συνόδου ἤθέ-
λησε νὰ διορθώσῃ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας
καὶ νὰ καθαρίσῃ αὐτὰ ἀπὸ παρεισφρύσαντα λάθη καὶ δει-
σιδαιμονίας, ἀλλ᾽ εὑρέθη πρὸ τοῦ Θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ
τοῦ λαοῦ, διὸ ἐπῆλθε τὸ σχίσμα συγχρόνως καὶ ἡ αἵρεσις
τῶν *Ρασοκολνίκων*, ἥτοι τῶν στασιαστῶν. Ἡ αἵρεσις αὕτη
διετηρήθη μέχρι τῆς σήμερον πολλὰ ἐκατομμύρια Ρώσων
ἀριθμούσα.

Ἡ αἵρεσις τοῦ Θ. Καΐρη. Ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα
κατὰ τὸ 1834 καὶ ὄνομάζεται. *Θεοσεβισμός.* Εἶναι αἵρεσις
Φεϊσιτική, ἀρνεῖται τὸν Χριστιανισμὸν καὶ παραδέχεται ἔνα
φυσικὸν Θεόν, τὸν ὅποιον δύναται νὰ γνωρίσῃ μόνον ὁ

θεοσεβής. Τὴν αἵρεσιν ταύτην κατεδίκασεν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐτάραξαν ἐσχάτως καὶ αἱ κακοδοξίαι τοῦ Ἀν. Λασκαράτου καὶ τοῦ Ἀπ. Μακρά-

Ο ἐν Ἀμμόναις ναὸς τοῦ Ἅγιου Ἐλευθερίου (παρὰ τὴν Μητρόπολιν) ναὸς Βυζαντινοῦ ρυμυθοῦ.

κη. Ὁ πρῶτος ἐπόλεμης τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐπηρεασμένος ἀπό τὸν Προτεσταντισμόν, δὲ ἄλλος θεωρῶν τὴν Ἐκκλησίαν ως διαφθαρεῖσαν ἴδρυεν ἴδικήν του τοιαύτην ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἅγιας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

Τὸ σχίσμα τῶν Οὐντων. Οὖνται ἡτοι Ἐνωτικοὶ εἶναι οἱ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὀρθόδοξοι, οἱ ἀναγνωρίσαντες τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα καὶ παραδεχόμενοι τοῦτον ως ἀρχηγὸν τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Εἶναι Ἐλληνες καὶ οἱ κληρικοὶ τῶν φέρουν τὸ ἔνδυμα τῶν Ὁρθοδόξων ἱερέων.

Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία

Τὴν Ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τὴν Βυζαντινὴν λαμπρύνουν ὁ *Μιχαήλ Ψελλός* καὶ ὁ *Θεο-*

Θεοσαλονίκης ἐπίσκοπος Εὐστάθιος. Κατὰ τοὺς χρόγους τῆς Τουρκοκρατίας ἥκμασαν οἱ Γεώργιος Σχολάριος, Μελέτιος ὁ Πηγᾶς καὶ Κύριλλος ὁ Λούκαρις σπουδαῖοι θεολόγοι καὶ ἑκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς.

Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἥκμασεν ὁ Ἡλίας Μηνιάτης ἄριστος ἑκκλησιαστικὸς ρήτωρ, Εύγενιος δὲ Βούλγαρις σπουδαῖος θεολόγος, φιλόλογος, φιλόσοφος καὶ μαθηματικός καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης, δύοις σπουδαῖοις θεολόγοις.

Κατὰ τὸν ΙΘ' καὶ τὸν Κ' αἰῶνα ἥκμασαν οἱ ἔξης θεολόγοι καθηγηταὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Θεολογικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Οἰκονόμος, Νικόλαος Δημαλᾶς, Ζῆκος Ρώσης, Ἀναστάσιος Δ. Κυριακός, Κοντογόνης, Ἰγνάτιος Μοσχάκης, Ἐμ. Ζολώτας καὶ οἱ σύγχρονοι Ἰωάννης Μεσολαρᾶς, Χρήστος Ἀνδροῦτσος, ὁ Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, Ν. Λούβορις, Π. Μπρατσιώτης καὶ ἄλλοι.

Δ') ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ—ΛΑΤΡΕΙΑ—ΗΘ

Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας.

Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ἐξακολουθεῖ νὰ ἐφαρμόζεται μέχρι σήμερον τὸ αὐτὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Διὸ εἰς ἔκαστον λαόν, ἀποκαθιστάμενον εἰς τὴν πολιτικὴν του ἀνεξαρτησίαν, ἡ Ἐκκλησία αὐτῇ παρεῖχε καὶ παρέχει τὴν ἑκκλησιαστικὴν τοιαύτην, ἥτοι ἀναγνωρίζει τὴν Ἐκκλησίαν κάθε νέου κράτους Αὐτοκέφαλον. Πᾶσαι αἱ αὐτοκέφαλοι ὅρθόδοξοι Ἐκκλησίαι διοικοῦνται σήμερον ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ αὐτοῦ *Κανονικοῦ Δικαίου* καὶ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν καὶ ἐπίβλεψιν τῆς Πολιτείας, σύμφωνα μὲ τὸ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους μορφωθὲν Ἐκκλησιαστικὸν Δικαίου.

Ἡ λατρεία.

Καὶ ἡ λατρεία μέχρι σήμερον γίνεται, ὅπως ἀκριβῶς διεμορφώθη κατὰ τοὺς ἐννέα πρώτους αἰῶνας. Μόνον νέαι τινὲς ἔορταὶ προσετέθησαν εἰς τὰς διαφόρους Ἐκκλησίας πρός τιμὴν νέων ἀγίων, καὶ νέοι ὅμνοι καὶ κα-

νόνες ἐγράφησαν ποικίλοντες τὴν Ἱερὰν Ὑμνῳδίαν. Οἱ ὅμνοι οὗτοι περιελήφθησαν εἰς διαφόρους συλλογὰς λειτουργικῶν βιβλίων καὶ οὕτως ἀπετελέσθη ἡ Παρακλητική, περιέχουσα τὰς ἀκολουθίας τοῦ ὅρθρου Ἰδίως τῶν Κυριακῶν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁκτώ ἥχων ἡ Ὁκτωάρχου, τὸ Τριάδιον περιέχον τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου μέχρι τοῦ Μ. Σαββάτου, τὸ Πεντηκοστάριον περιέχον τὴν ἀκολουθίαν ἀπὸ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς Ἀγίων Πάντων καὶ τὰ Μηναῖα, δώδεκα τὸν ἀριθμόν, ἔνα δὲ ἔκαστον μῆνα, περιέχοντα τὴν ἀκολουθίαν τῶν διαφόρων ἀκινήτων ἑορτῶν. Τὴν διάταξιν ἔκάστης τῶν ἀκολουθιῶν τούτων,

Ἡ Πλατυτέρα τῶν Οὐρανῶν

(Βυζαντινὴ Ζωγραφική)

{Εἰκὼν τῆς Παναγίας, ἡ ὁποίᾳ ζωγραφίζεται πάγι-
τοτε εἰς τὴν κόρην τοῦ Ἱεροῦ τοῦ Ναοῦ

τῶν κινητῶν καὶ ἀκινήτων ἑορτῶν, ὡς καὶ ὅλων τῶν Ἱερῶν τελετῶν περιλαμβάνει τὸ Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας.

Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν ἀκμάζει καὶ ἡ Τέχνη, ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ Ζωγραφικὴ, πρὸς ἴδρυσιν καὶ διακόσμησιν τῶν ναῶν.

Ἄπό δὲ τοῦ ΙΒ' αἰώνος ἥρχισεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία νὰ παραλαμβάνῃ τὸ Ἰουλιανὸν Ἡμερολόγιον, ὡς καὶ τὴν συνήθειαν νὰ χρονολογῇ ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, διποτέ λέγει.

Τὰ ἥθη

Τὰ ἥθη τῶν Χριστιανῶν εύρισκονται εἰς χαλάρωσιν κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς μετὰ τὸ Σχίσμα, ἐνῷ ἀντιθέτως κατακτᾶ ἔδαφος ὁ μοναχικός βίος. Κατὰ τοὺς χρόνους

“Ο ἐν Θεσσαλονίκῃ ναὸς τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ἔργον τοῦ ΙΔ' αἰώνος. Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας Ἔκκλησίας Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Οἱ ἔξωτερικοὶ τοῖχοι εἶναι γεμάτοι ἀπὸ διακοσμήσεις μὲ πλίνθους (τοῦβλα)

δμως τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Χριστιανοὶ δεικνύουν μεγαλύτεραν συνοχὴν καὶ ἀγόρην πρὸς ἄλλήλους λόγῳ δὲ τῶν καταπιέσεων τῶν Τούρκων πολλοὶ χριστιανοὶ ἐπροτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον. Οὗτοι ἐκηρύχθησαν ἄγιοι καὶ νεομάρτυρες ὑπὸ τῆς Ἔκκλησίας.

‘Ο μοναχικός βίος ἀσκεῖται παντοῦ καὶ εἰς τὰς πόλεις

καὶ εἰς τὰς ἑρήμους, τὰ μοναστήρια δὲ γίνονται αἱ ἐστίαι τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἔθνικοῦ φανατισμοῦ. Τώρα κέντρον τοῦ μοναχικοῦ βίου γίνεται τὸ *"Άγιον Όρος*, ὅπερ ἐκηρύχθη αὐτόνομον καὶ ἐλεύθερον καὶ μέχρι σήμερον διατηρεῖ τὴν αὐτονομίαν του. "Αλλο κέντρον τοιοῦτον ἔγινεν ὁ *Πανάγιος Τάφος* εἰς τὴν Ἱερούσαλήμ καὶ τὸ ὅρος *Σινᾶ* εἰς τὴν ἔρημον τῆς Ἀραβίας.

Λόγω δε τῆς καταπτώσεως τῶν ἡθῶν ἡ Ἐκκλησία καθώρισεν ἐκτός τῆς μεγάλης πρὸ τοῦ Πάσχα τεσσαρακοστῆς καὶ τὰς νηστείας τῶν Χριστουγέννων, τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ε') ΓΕΝΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Τὸ ὄρθρόδοξον πνεῦμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας

Ἄπο δλην τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας παρατηροῦμεν, ὅτι μόνον αὐτῇ καὶ μάλιστα ἡ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ διεφύλαξε διὰ μέσου τῶν αἰώνων τὴν Θρησκειαν τοῦ Χριστοῦ ἀνόθευτον, ἀλώβητον καὶ ὄρθροδοξον, ὅπως τὴν ἐδίδαξεν δὲ Κύριος καὶ οἱ ὄγιοι αὐτοῦ Μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοι καὶ ὅπως ἐπὶ τῇ βάσει τούτων, ἥτοι τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, τὴν διετύπωσαν, διεμόρφωσαν καὶ ἐσυστηματοποίησαν οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐννέα πρώτων αἰώνων. "Οθεν ἡ Ὁρθόδοξος Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ μόνη Ὁρθόδοξος καὶ Ἀποστολική, φωτίζουσα καὶ καταυγάζουσα τὴν Οἰκουμένην κατὰ τὸ τροπάριον:

«Ούρανός πολύφωτος ἡ Ἐκκλησία ἀνεδείχθη
ἀπαντας φωταγωγοῦσα τούς Πιστούς,
ἐν φῶ ἐστῶτες κραυγάζομεν
Τοῦτον τὸν Οἶκον στερέωσον, Κύριε

Ο Μαραριώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος Χρύσανθος

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α') ΑΠΟ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΛΟΥΘΗΡΟΥ

‘Ο ἐκχριστιανισμὸς τῆς ὑπολοίπου Εὐρώπης.

“Οσοι λαοὶ τῆς ὑπολοίπου Εύρωπης δὲν εἶχον προσέλθει μέχρι τοῦδε εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐκχριστιανίζονται κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σχίσματος διὰ τῶν ἐνεργειῶν κυρίως τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ ἐνέργειαι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας στρέφονται ἢδη πρὸς τοὺς Γερμανικοὺς καὶ Σκανδιναβικοὺς λαοὺς τῆς ΒΔ. Εὐρώπης. Οἱ Γερμανοὶ προσέρχονται εἰς τὸν Χριστιανισμόν διὰ τοῦ *Βονιφατίου*, ὁ ὅποῖος ὀνομάσθη Ἀπόστολος τῶν Γερμανῶν, καὶ ἐτιμήθη κατόπιν ὡς ἄγιος. Ὁ Βονιφάτιος ὕδρυσε τότε εἰς τὴν Γερμανίαν τὸ μοναστήριον τῆς *Φούλδας* καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκκινῶν ἐπεχείρει τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο τὸν Βονιφάτιον πολὺ ἐβοήθησεν ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Φράγκων *Κάρολος ὁ Μέγας*. Οὕτος ἐπὶ τριάκοντα ἔτη εἰσήρχετο συνεχῶς εἰς τὸ Γερμανικὸν ἔδαφος καὶ διὰ τοῦ ξίφους ἡνάγκαζε τὸν λαὸν νὰ ἀσπασθῇ τὸν Χριστιανισμόν. Τοιουτοτρέπως ἔγιναν χριστιανοὶ οἱ Γερμανοί. οἱ Σάξωνες, οἱ Ἀβάροι καὶ ἄλλοι. Ομοίως ἵεραπόστολοι τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔκαμαν χριστιανούς τοὺς κατοίκους τῆς Σκανδιναβικῆς χερσονήσου καὶ πάλιν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Φράγκων ἡγεμόνων. Τελευταῖοι ἔγιναν χριστιανοὶ οἱ Πρώσσοι καὶ οἱ Λιθουανοί.

Δυτικοὶ τέλος ἵεραπόστολοι ἐπεχείρησαν τὸν ἐκχριστιανισμὸν τῆς Περσίας, τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἀφρικῆς. Οὕτως ὥστε εἰς τὴν Δύσιν κυρίως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης εἶναι ἐκείνη, ἡ ὅποια διαδίδει τὸν Χριστιανισμόν.

Ἡ Ἱδρυσις τοῦ Παπικοῦ Κράτους.

Ἡ Ἔκκλησία τῆς Ρώμης διαδόσασα τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὴν Δύσιν ἀπέκτησε μέγα γόρτρον καὶ ἔξήσκει μεγίστην γοητείαν εἰς τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς αὐτῆς. Ἐνεκα τούτου οἱ Πάπαι ἥρχισαν νὰ ἀποκτοῦν μεγίστην δύναμιν ἐπ’ αὐτῶν. Ὁ Πάπας ἄλλως τε τῆς Ρώμης ἦτο ἐπίσκοπος τῆς ἄλλοτε ποτὲ κοσμοκρατείρας Ρώμης, τὸ δὲ πρωτεῖον αὐτοῦ, τιμῆς ἔνεκεν, εἶχεν ἀναγνωρίσει καὶ αὐτὴ ἡ Ἀνατολικὴ Ἔκκλησία. Ὅπως δὲ ἄλλοτε ἡ Ρώμη εἶχεν ἰδρύσει τὴν κοσμικὴν κοσμοκρατορίαν, οὕτω ἐπεζήτησαν τώρα οἱ Πάπαι, ὅπως αὕτη συγκεντρώσῃ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν της δόλοκληρον τὴν Ἔκκλησίαν, ἰδρυομένης μᾶς πνευματικῆς κοσμοκρατορίας. Διὰ τοῦτο δὲν ἔδιστασαν οὗτοι νὰ διδάξουν, διτὶ εἶναι διάδοχοι τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου, εἰς τὸν ὄποιον ὁ Χριστὸς μικρὸν πρὸ τῆς ἐπὶ τοῦ Θαβὼρ μεταμορφώσεώς του ἔδωκεν τὴν ἐπὶ τῆς Ἔκκλησίας δλοκλήρου ἔξουσίαν, παρερμηνεύοντες τὸ «*σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ Πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἔκκλησίαν*».

Τὰς ἀρχάς των αὐτὰς κατώρθωσαν οἱ κατὰ καιροὺς Πάπαι να ἐφαρμόσουν εἰς τὰς Ἔκκλησίας δλης τῆς Δύσεως, οὕτως ὡστε πάντες οἱ λαοὶ αὐτῆς περὶ τὸν IA' αἰῶνα ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ γλώσσης εἶχον τὴν συναίσθησιν, διτὶ ἀποτελοῦν μίαν Ἔκκλησίαν, τὸν χριστιανικὸν λαὸν τῆς Δύσεως μὲν ἀρχηγὸν τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης. Καὶ ὑπῆρχον μὲν *αὐτοκέφαλοι* Ἔκκλησίαι εἰς τὴν Δύσιν, ὅπως τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Γαλλίσ, Ισπανίας, Ιλλυρίας καὶ ἄλλαι, ὅλλα ταύτας κατώρθωσαν νὰ περιλάβουν ὑπὸ τὴν ἔξουσίαν των ἐπωφελούμενοι διαφόρων περιστάσεων, καταργήσαντες τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν σύμφωνα ἄλλως τε μὲ τὸ ἀπολυταρχικὸν πνεῦμα διοικήσεως, τὸ ὄποιον ἐπεκράτει εἰς τὴν Δύσιν.

Εἰς τὰς ἀξιώσεις των αὐτὰς οἱ Πάπαι ἐνισχύθησαν Ιδ!ως ἀπὸ τοῦ Ἡ' αἰῶνος, ὅπότε ἀπέκτησαν καὶ κοσμικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἔξουσίαν καὶ ἔγιναν καὶ κοσμικοὶ ἡγεμόνες. Ὁ βασιλεὺς τῶν Φράγκων *Πιπίνος* ἀπαλλάχ. 'Ενισλείδου Ιστορία Χριστιαν. Ἔκκλησίας—ἐκδοσις Δ' 1939 7

ξας τὴν Μέσην Ἰταλίαν ἀπὸ τοὺς Λομβαρδούς ἐπιδρομεῖς ἐδώρησε ταύτην εἰς τὸν Πάπαν Ζαχαρίαν τὸ ἔτος 755. Οὕτω ἰδρύθη τὸ *Κράτος τοῦ Ἀγίου Πέτρου*, τοῦ ὁποὶ οὐ ήγεμῶν ἦτο ὁ Πάπας. Τό κράτος τοῦτο ἔζησε μέχρι τοῦ 1890, ἐσχάτως δὲ ἐπανιδρύθη, ως θά λιθανεύει.

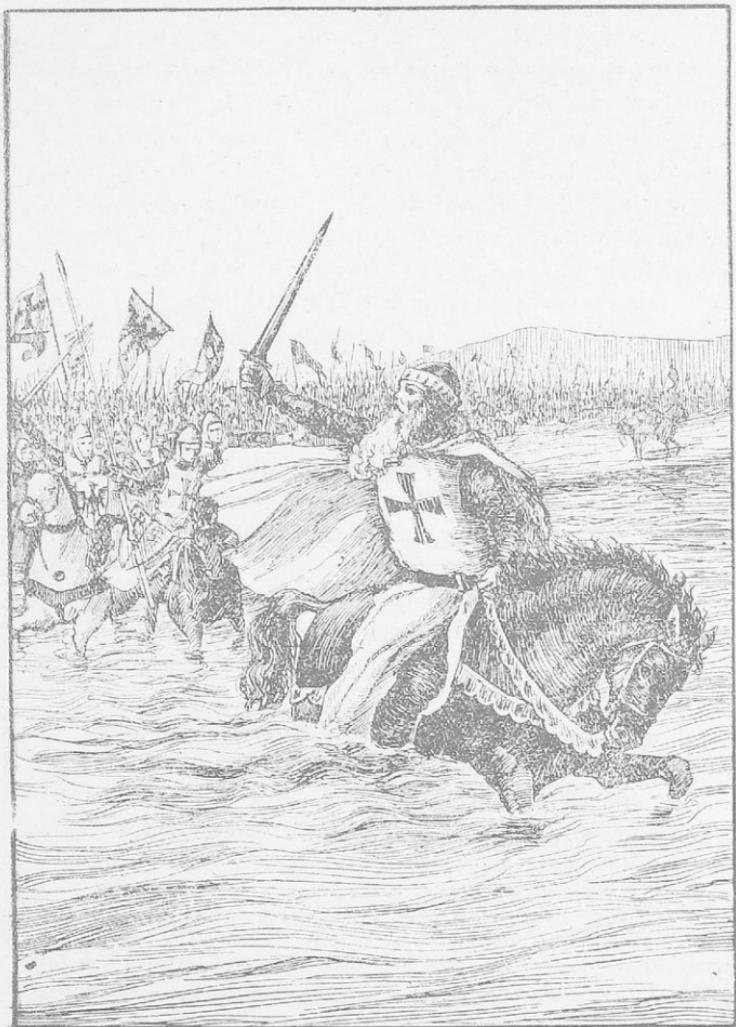
Τὰς ἀξιώσεις των τέλος αὐτάς ἡθέλησαν νὰ ἐπιβάλουν οἱ Πάπαι καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικήν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς ἐπέφερε τὸ Σχίσμα, διποτε οὐδέποτε.

Ἡ Παντοδυναμία τοῦ Πάπα.

Ο Πάπας δὲν ἡρκέοθη εἰς τὴν πνευματικήν ἔξουσίαν ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ ἡθέλησεν εἰς ταύτην νὰ συγκεντρώσῃ καὶ τὴν κοσμικήν τοιαύτην. Οἱ ἡγεμόνες ὅμως τότε ἔξηγέρθησαν, ἡ Εὐρώπη ἔχωρίσθη εἰς δύο στρατόπεδα, καὶ κατέληξαν εἰς τὴν ἔριδα τῆς περιβολῆς. Ἡ ἔρις αὗτη ὠνομάσθη οὕτω, διότι τότε ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ τίς ἐδικαιούτο νὰ διορίζῃ τοὺς ἀνωτέρους κληρικούς καὶ τοὺς ἡγεμόνας, ὁ Πάπας ἢ ὁ ἡγεμών. Ἡ ἔρις κατέληξεν ὑπὲρ τοῦ Πάπα. Ἀπὸ τότε ἀξιοῦν οἱ Πάπαι νὰ διευθύνουν καὶ αὐτάς τὰς τύχας τῶν λαῶν, νὰ διορίζουν βασιλεῖς καὶ νὰ ἀκούεται ἡ θέλησίς των ἀπὸ ὅλους. Τοιοῦτοι Πάπαι φιλόδοξοι καὶ ἀπαιτητικοὶ ὑπῆρξαν κυρίως οἱ ἔξης: Γρηγόριος ὁ Ζ', Ἰννοκέντιος ὁ Γ', καὶ Βονιφάτιος ὁ Η'.

Τὴν κοσμικήν δύναμιν τῶν Παπῶν ἐκράτυναν καὶ αἱ Σταυροφορίαι.

Αἱ Σταυροφορίαι εἶναι ἐκστρατεῖαι τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀνατολικήν πράσιν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἀγίων Τόπων ἀπὸ τὴν κατοχὴν τῶν Τούρκων. Οἱ Σελτζοῦκοι Τούρκοι κατέλαβον τὸ ἔτος 1078 τὴν Ἱερουσαλήμ, διηρπασαν τὰ χριστιανικά κειμήλια, ἐβεβήλωσαν τοὺς ναούς, ἐτυράννησαν τοὺς χριστιανούς καὶ ἔξεδίωξαν τοὺς ξένους προσκυνητάς.

Μία εικόνα από τις Στραυδοφορίες.

“Η ἐπίσκεψις ὅμως τῶν Ἀγίων Τόπων — αἱ Ἱεραὶ ἀποδημίαι ἐθεωροῦντο τότε εἰς τὴν Δύσιν ὡς ἔν ἐκ τῶν κυρίων καθηκόντων τῶν χριστιανῶν. Ἔνεκα τούτου κυρίως ἔγιναν αἱ *Σταυροφορίαι*.

Σταυροφορίαι ἔγιναν ὀκτώ ἀπὸ τοῦ 1906 μέχρι τοῦ 1270. Διωργανώθησαν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, τὰς διεξήγαγον οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης καὶ διετέλουν ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πάπα. Κατὰ τὴν πρώτην οἱ σταυροφόροι κατέλαβον τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ τριετεῖς κακουχίας καὶ στερήσεις. Ἡ δευτέρα ἀπέτυχε. Ἡ τρίτη ἔγινε, διότι οἱ Τοῦρκοι τῆς Αἴγυπτου κατέλαβον καὶ πάλιν τὴν Ἱερουσαλήμ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡλευθέρωσε μὲν μέγα μέρος τῆς Παλαιστίνης, ἀλλὰ δὲν ἐκυρίευσε τὴν Ἱερουσαλήμ. Διὰ τοῦτο ὡργανώθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' τετάρτη σταυροφορία. Οἱ σταυροφόροι ὅμως φθάσαντες πρὸ τῆς Κων(ι)πόλεως κατεγοητεύθησαν ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς πόλεως, ἐπωφελούμενοι δὲ ἐσωτερικῶν ἔριδων περὶ τοῦ θρόνου, κατέλαβον τὴν Κων(ι)πόλιν διαλύσαντες τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν τὸ ἔτος 1204 καὶ ίδρυσαντες Φραγκικά κράτη εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Οἱ σταυροφόροι ἔξειτράπησαν τότε εἰς ἀρπαγάς καὶ λεηλασίας, καταπιέσεις καὶ βιαιοπραγίας κατὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τινὲς δὲ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἔξειτινίσθησαν τότε καὶ ἀνεγνώρισαν τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα καὶ ἐπὶ τῆς Ἀνατολῆς. Οὗτοι ὡνομάσθησαν *Οὐνῖται*, δηλαδὴ ‘Ενωτικοὶ καὶ διετηρήθησαν μέχρι σήμερον. Οἱ Σύγχρονοι ἴστορικοι περιγράφουν μὲν τὰ μελανώτερα χρώματα τὰς ἀνοσιουργίας τῶν σταυροφόρων εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ τονίζουν τὸν κύριον σκοπὸν τῶν Σταυροφοριῶν, διτις ἥτο δώς γνωστὸν ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν. Τοῦτο ὅμως προφανῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐπαύξησιν τοῦ μίσους τῶν Ὁρθοδόξων, καὶ ἐδικαίωσε τὰς ἔνεργειας τοῦ Φωτίου.

Β.) ΑΠΟ ΤΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Αἱ αὐθαιρεσίαι τῶν Παπῶν.

Διὰ τῶν Σταυροφοριῶν ὁ Πάπας ἀπέκτησε μεγίστην παντοδυναμίαν. Πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Δύσεως, οἱ μητροπολῖται καὶ οἱ ἐπίσκοποι ἔχασαν τὰ δικαιώματά των καὶ ἀνεγνωρίσθη μία ἀρχὴ ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας δὲ Πάπας. Ἡ παντοδυναμία δὲ αὐτὴ ἦτο καὶ κοσμική. Ἡγεμόνες καὶ βασιλεῖς, εὐγενεῖς καὶ αὐτοκράτορες ἦσαν ὑπὸ τὸν Πάπαν, πολλάκις δὲ ἡναγκάζοντο νὰ ζητήσουν ταπεινωτικὴν συγχώρησιν ἀπ' αὐτὸν, ἢ νὰ ὑποβληθοῦν εἰς ἔξευτελιστικὰς ποινάς. Τοιουτοτρόπως ἐμορφώθη εἰς τὴν Δύσιν ἔνα νέον εἶδος διοικήσεως, τὸ λεγόμενον *Παπικὸν Αἰκατον*. Τοῦτο περιέλαβε τάς ἔξης ἀρχάς.

α') Ο Πάπας ἴσταται ὑπεράνω πάσης ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς ἔξουσίας.

β') Εἶναι κύριος ὅλων τῶν ἡγεμόνων καὶ ἐπισκόπων.

γ') Εἶναι ἡ πηγὴ καὶ ὁ κάτοχος τῆς ἐπισκοπικῆς καὶ κοσμικῆς ἔξουσίας.

δ') Εἶναι ὁ ὄψιστος νομοθέτης τῆς πίστεως καὶ ἴσταται ὑπεράνω τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Καὶ

ε') Εἶναι ἀλάθιτος, ὅταν διδάσκῃ ἀπὸ καθέδρας.

Ἐναντίον τῶν αὐθαιρεσιῶν τούτων τοῦ Πάπα ἀπεπειράθησαν νὰ συνέλθουν κατὰ τὸν IE' αἰῶνα Σύνοδοί τινες, ἀλλὰ οἱ Πάπαι ἐματαίωσαν τάς ἐνεργείας ταύτας. Κατὰ τῆς διαφθορᾶς δὲ ἐν γένει τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐτόλμησαν νὰ ἔξεγερθοῦν θεολόγοι τινὲς τῆς Δύσεως, ἀλλ' οὗτοι πάντες εῦρον οἰκτρὸν τέλος. Ο Οὐïκλεφος εἰς τὴν Ἀγγλίαν, καθηγητὴς τῆς Θεολογίας ἐν Ὁξωνίῳ, περὶ τὸ 1360 κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου IA'. Ο Οὐïσσος (Χοῦς) εἰς τὴν Βοεμίαν καὶ Γερμανίαν καὶ ὁ μαθητὴς του Ἱερώνυμος περὶ τὸ 1400 ἐθανατώθησαν σκληρῶς καὶ παραδειγματικῶς ὑπὸ τῆς *Ιερᾶς Ἐξετάσεως*. Οὗτοι εἶναι οἱ πρόδρομοι τῆς Μεταρρυθμίσεως.

Εἰς τός ένεργειας του ταύτας ὁ Πάπας εἶχεν ὅργανα τυφλὰ τὰ διάφορα μοναχικὰ τάγματα καὶ μάλιστα τὸ τῶν Ἰησουνίτων. Μὲ αὐτὰ ἐτρομοκράτησεν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τοὺς χριστιανικούς λαούς τῆς Δύσεως καὶ περιώρισε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πνεύματος γενικῶς. Ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις, αἱ Ἐπιστῆμαι, ἡ Παιδεια κλπ. ἔνεκα τούτου καθυστέρησαν εἰς τὴν Δύσιν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Ἄπὸ τὴν πνευματικὴν καὶ θρησκευτικὴν δουλείαν ἐξήγαγε τὸν ἄνθρωπον τῆς Δύσεως ἡ Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου, τοῦ Ζβιγγάλου καὶ τοῦ Καλβίνου. Ἀπὸ τότε ἡ παντοδυναμία τοῦ Πάπα, ἡ ἐπὶ τῆς τρομοκρατίας βασισθεῖσα, ἥρχισε νὰ περιορίζεται καὶ νὰ καταπίπτῃ. Λόγω ταύτης ὅμως ἡ Ἐκκλησία τῆς Δύσεως διηρέθη εἰς δύο ἀντιμαχομένας μερίδας καὶ κατέληξεν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς Παπικῆς καὶ τῆς Διαμαρτυρομένης Ἐκκλησίας.

Ἡ κατάρρευσις τῆς παντοδυναμίας τοῦ Πάπα.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους οἱ Πάπαι ἔχασαν τὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροήν των ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Δύσεως. Εἰς τοῦτο δὲ συνέτεινεν ἡ κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα γενομένη Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις καὶ ἡ ἤδρυσις τῆς Ἐκκλησίας τῶν Διαμαρτυρομένων ἡ Προτεσταντῶν. Αἱ ἀξιώσεις ὅμως τῶν Παπῶν παραμένουν ἀκόμη αἱ αὐταὶ δυστυχῶς, καὶ τοῦτο εἶναι σπουδαῖον ἐμπόδιον εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ὁ Πάπας ἔχασε τὴν ἐπιρροήν του καὶ ως θρησκευτικοῦ ἀκόμη ἀρχηγοῦ καὶ εἰς αὐτὰ τὰ Καθολικὰ κράτη. Κατὰ δὲ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἐναντίον τοῦ Παπισμοῦ ἐξηγέρθη ὁ Γαλλικός λαός καὶ προέβη μάλιστα καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατάργησιν τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας, ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸν Παπισμόν. Ὁ Μέγας Ναπολέων ἐπανέφερε τὴν Θρησκείαν εἰς τὴν Γαλλίαν.

‘Ο Παπισμὸς ὅμως μὲ τὰς αὐθαιρεσίας του καὶ τὰς

παντοειδεῖς καταχρήσεις ἔγινε πρόξενος μεγάλων κακῶν εἰς τὴν Χριστιανικὴν Θρησκείαν, διότι ἐκλόνισε τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν λαῶν, ἔγένησε τὴν ἀντιπάθειαν τῶν ἀνεπτυγμένων καὶ ἐπέσειρε τὴν ἔχθραν τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐν ᾧ δὲ ἡ Χριστιανικὴ Θρησκεία ἐκηρύχθη ἀπό τὸν Θεῖον αὐτῆς ἴδρυτὴν καὶ τοὺς Ἀποστόλους ὡς ἡ κατ' ἔξοχὴν θρησκεία τῆς ἐλευθερίας, ὁ Παπισμὸς ἐφήρμοσεν ἐν ὀνόματι αὐτῆς τὴν βίαν καὶ τὴν πνευματικὴν δουλείαν, γενόμενος πρόξενος ἀνυπολογίστων κακῶν καὶ εἰς τὴν Κοινωνίαν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ο Παπισμὸς ἐδέχθη θανάσιμον πλῆγμα τό ἔτος 1870. Τότε ἔγινεν ἡ ἔνωσις ὅλων τῶν μικρῶν βασιλείων τῆς Ἰταλίας εἰς ἐν κράτος, τό νεώτερον Ἰταλικόν, ύπό βασιλέα τὸν Βίκτωρα Ἐμμανουὴλ. Ἡ Ρώμη ἐκηρύχθη πρωτεύουσα τοῦ νέου βασιλείου, τὰ στρατεύματα κατέλαβον αὐτὴν, ὁ δὲ Πάπας περιωρίσθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Βατικανοῦ, διακόψας πᾶσαν σχέσιν μετὰ τῆς Ἰταλικῆς Πολιτείας.

Τὸ ἔτος 1929 ἐπῆλθε συμφιλίωσις. Ο Κυβερνήτης τῆς Ἰταλίας Μούσσολίνι ἀνεγνώρισε τὸ *Κράτος τοῦ Βατικανοῦ* καὶ αἱ σχέσεις ἀποκατεστάθησαν. Τὸ νέον τοῦτο κράτος τοῦ Ἀγίου Πέτρου περιλαμβάνει ἥδη τὸ Βατικανὸν μὲν ἀκτῖνα δράσεως καὶ δικαιοδοσίας ἐνὸς χιλιομέτρου καὶ μὲν κοσμικὸν βασιλέα τὸν Πάπαν.

Οἱ Χριστιανοὶ ὅπαδοὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, λεγόμενοι *Καθολικοί*, εἶναι σήμερον 200 ἑκατομμύρια.

Γ') ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ — ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Αἱρέσεις καὶ σχίσματα.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία καὶ πρὸ τοῦ Σχίσματος εἶχε περιέσει εἰς κακοδοξίας τινάς, τας ὅποιας μετὰ τὸ Σχίσμα ἀνήγαγεν εἰς δόγματα Πίστεως. Συγχρόνως ὅμως κατεδίκασεν ἄλλας αἱρέσεις, αἱ ὅποιαι ἀνεφάνησαν μεταξὺ τῶν με-

λῶν της, θεσπίσασα ἄλλοτε μὲν ὀρθοδόξως, ἄλλοτε δὲ πεπλαινημένως. Τοιοῦται αἱρέσεις εἶναι αἱ ἔξῆς:

Ἡ κακοδοξία περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Πρῶτος ὁ Ἱερεὺς Αὐγουστῖνος εἶχε διδάξει εἰς τὴν Δύσιν, ὅτι τὸ Ἀγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Κατόπιν δὲ πολλαὶ Σύνοδοι τῆς Δύσεως ἔκαμαν τὴν προσθήκην ταύτην εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας καὶ διὰ νὰ δικαιολογήσουν τοῦτο, ἔπλασαν τὸ νόθον Ἀθανασιακὸν Σύμβολον. Τέλος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Δυτικῆς Ἔκκλησίας ἐπεκράτησεν ἡ κακοδοξία αὕτη, τὴν ὅποιαν ἐπολέμησεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἔκκλησία.

Ἡ περὶ προορισμοῦ κακοδοξία. Αὕτη ἀνεφάνη κατὰ τὴν ἔριδα Πελαγίου καὶ Αὐγουστίνου. Ὁ Αὐγουστῖνος ἐπρεσβευεν, ὅτι ὁ Θεός ἔχει προορίσει τοὺς ἀνθρώπους τοὺς μὲν εἰς ἀπώλειαν, τοὺς δὲ εἰς σωτηρίαν. Μετὰ πολλὰς ἔριδας ἡ Δυτικὴ Ἔκκλησία παρεδέχθη τὸν προορισμόν.

Ἡ αἵρεσις τῶν καθαρῶν. Κατὰ τὸν IA' αἰῶνα ἐνεφανίσθη ἀντίδρασίς τις ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῆς Δυτικῆς Ἔκκλησίας, ἡ ὄνομασθεῖσα τῶν καθαρῶν. Οὗτοι ἐνόμιζον, ὅτι μόνοι αὐτοὶ κατέχουν τὴν καθαρὰν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Ομοιάζουν μὲ τοὺς Παυλικιανούς καὶ τοὺς Βογομίλους τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ Πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' ἔξήγειρεν ἀληθῆ σταυροφορίαν κατ' αὐτῶν. Διετηρήθησαν μέχρι τοῦ ID' αἰῶνος.

Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία.

Ἄπὸ τοῦ I' αἰῶνος ἄρχεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἔκκλησίαν ὁ λεγόμενος *σκοτεινὸς αἰών*, κατὰ τὸν ὅποιον ἐπικρατεῖ παχυλὴ ἀμάθεια. Μόνον μικρὰν ἔξαιρεσιν ἀποτελοῦν θεολόγοι τινές, ὅπως ὁ Λουΐπράνδος καὶ τινες ἄλλοι.

Ἄπὸ τοῦ IA' αἰῶνος ἄρχεται ἡ *Σχολαστικὴ Θεολογία*, τῆς ὅποιας βάσις εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἀρι-

Κατά τὸν ΙΓ' αἰώνα ἀκμάζει ἡ **Μυστικὴ Θεολογία**. Κατὰ δὲ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰώνα γίνεται ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων Ἰδίως εἰς τὴν Ἰταλίαν. Διὸ ἀπὸ τοῦ ΙΣΤ' αἰώνος ἡ φιλολογία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας εἶναι σπουδαιοτάτη καὶ πλουσιωτάτη, ἀναπτυχθέντων δλων τῶν κλάδων τῆς Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Ἐπιστήμης μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκ τούτων διάσημοι εἶναι ὁ Βοσσουέτος, ὁ Πασχάλ, ὁ Μασιλλών, ὁ Φενελών, ὁ Δέλιγγερ κλπ.

Δ') ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ—ΛΑΤΡΕΙΑ—ΗΘΗ

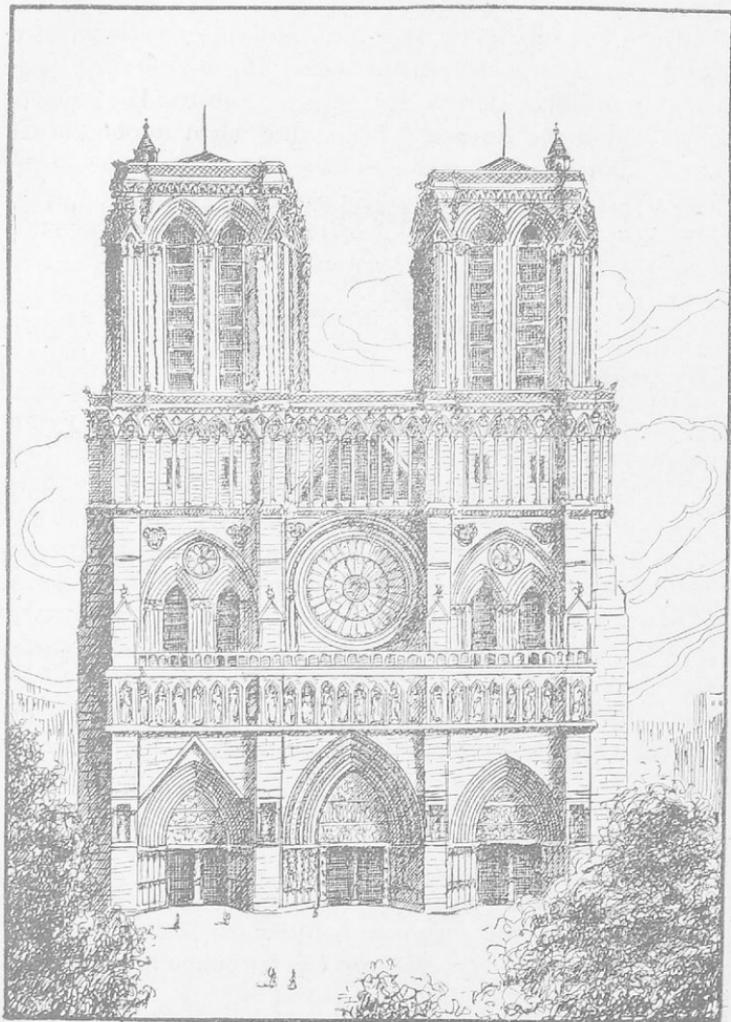
Ἡ Δεοίκησις.

Μετά τὸ Σχίσμα ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ἤρχισε νὰ ἀπομακρύνεται κατά πολὺ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον ἐκκλησιαστικὸν πολίτευμα, τῆς διὰ τῶν *Συνόδων* διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Διὸ ἐμορφώθη τότε εἰς τὴν Δύσιν Ἰδιον σύστημα διοικήσεως, τὸ ὄνομασθὲν *Παπικὸν Αλκαιον*. Αἱ Σύνοδοι κατ' αὐτὸ δὲν ἀποτελοῦνται πλέον ἀπὸ τὴν Ἱεραρχίαν μόνον ἀλλὰ αὐτῶν μετέχουν καὶ κοσμικοὶ ἡγεμόνες καὶ οὕτω αἱ Σύνοδοι γίνονται *μικταί*. Οὕτως ὁ Πάπας ἰδρύει *Θεοκρατίαν* εἰς τὴν Δύσιν, ὑπὸ τὴν ὅποιαν θέλει νὰ ὑπαγάγῃ τὸν κόσμον ὅλον. Οἱ Ἐπίσκοποι γίνονται ὅργανα αὐτοῦ. Τὰ μοναχικὰ τάγματα ἔκτελοῦν μετὰ φανατισμοῦ τὰς διαταγάς του.

Ἡ Λατρεία.

Εις τὴν Δύσιν κατὰ μικρὸν ἐπεκράτησεν ή Λειτουργία τοῦ Γρηγορίου τοῦ Μεγάλου ἢ Διαλόγου Πάπα Ρώμης καὶ μετ' αὐτῆς ή Λατινική γλῶσσα ὡς λειτουργική γλῶσσα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας μέχρι σήμερον.

Απὸ τοῦ Ή' αἰῶνος εἰσάγεται εἰς τὴν λατρείαν καὶ ἡ

Ναός Γοτθικοῦ ρυθμοῦ
Ἡ Παναγία τῶν Παρισίων

ένόργανος μουσική, ἀναφαίνονται δὲ σπουδαῖοι ύμνογράφοι καὶ μελῳδοί.

Ἡ προσκύνησις τῶν Ἀγίων γίνεται μὲ τιμάς, καθώς καὶ τῶν ἀγίων λειψάνων, εἰς αὐτὰ δῆμως γίνονται μεγάλαι καταχρήσεις, διότι οἱ μοναχοὶ παρουσιάζουν ψευδῆ τοιαῦτα, δῆπας τὰ δάκρυα τοῦ Χριστοῦ, τὸ γάλα τῆς Θεοτόκου, τὸ γένειον τοῦ Νῷε κτλ.,

Καὶ ἔορται νέαι εἰσάγονται, δῆπας ἡ λατρεία τῆς Θεοτόκου, ἡ τῆς ἀγιωτάτης καρδίας τοῦ Ἰησοῦ, ἡ τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου κ.τ.τ. καὶ συχνὰ γίνονται πομπώδεις τελεταὶ καὶ λιτανεῖαι, δῆπας ἡ ἀναπαράστασις τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἡ ὅποια μέχρι σήμερον γίνεται εἰς τὸ Τυρόλον τῆς Ἰταλίας καὶ τὸ Ὁμπεραμερκάου τῆς Βαυαρίας. Λόγω δὲ τῆς ἀμαθείας καὶ διαφθορᾶς εἰσάγονται καὶ τελοῦνται εἰς τὸν ναὸν θεατρικαὶ πάραστάσεις θρησκευτικῆς ύποθέσεως μὲ ήθοποιοὺς κληρικούς, ἀλλὰ δλῶς ἀνίεροι καὶ ἄσεμνοι, τὰ λεγόμενα μυστήρια. Τοιαῦται ἥσαν αἱ ἔορται τῶν Τρελλῶν, τῶν Μωρῶν, τοῦ Ὁνου κ.τ.τ., αἱ δποῖαι ἐξήγειραν τὴν συνείδησιν καὶ ἐπροκάλεσαν τὴν διαμαρτυρίαν πολλῶν καὶ οὕτω τὸ κακόν περιωρίσθη μετὰ τὴν Μεταρρύθμισιν ἰδίως.

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν ναῶν εἰσάγεται ὁ *Γοτθίκος ρυθμός*, τὸ δὲ ἐσωτερικὸν τούτων διακοσμεῖται μὲ ἔργα Ζωγραφικῆς τῶν περιφήμων ζωγράφων τῆς Ἀναγεννήσεως.

Κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα γίνεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολογίου. Τοῦτο μετερρύθμισεν ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικῶτερον ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙΓ' καὶ ἔκτοτε φέρει τοῦτο τὸ ὄνομά του, *Γρηγοριανὸν Ἡμερολόγιον*. Τό ημερολόγιον τοῦτο παρέλαβε κατὰ τὸ ἔτος 1923 ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἐλευθέρας Ἐλάδος,

Τὰ Ἡθη

Τὰ ἥθη τῶν χριστιανῶν τῆς Δύσεως κατὰ τὸν Μεσαίωνα εἶναι ἀνάλογα τῆς ἥθικής καταπτώσεως, εἰς τὴν ὅποιαν εύρισκετο ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία. Λόγῳ τῆς ἀμαθείας ἐπικρατοῦν δεισιδαιμονίαι καὶ προλήψεις. Εἰς τὴν μαγελανᾶ ποδίδεται μεγάλη πίστις. Καὶ αὐτῶν δὲ τῶν κληρικῶν τὰ ἥθη εύρισκονται εἰς φοβερὰν κατάπτωσιν.

Πρός χρηματισμὸν εἰσάγονται *alī dōfēsēis* τῶν ἀμαρτιῶν, τὰ συγχωροχάρτια, τὰ ὄποια διὰ χρημάτων δύναται τις νὰ ἀγοράσῃ, καὶ θεοπίζεται διὰ τοῦτο ἡ διδασκαλία τοῦ καθαρτηρίου πυρός. Κατὰ τὸ ἔτος 1300 ὁ Πάπας Βονιφάτιος Η' ἐκήρυξεν, ὅτι δοι ἐπὶ 15 ἡμέρας ἐπισκεφθοῦν τοὺς ναοὺς τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου ἐν Ρώμῃ θὰ λάβουν ἄφεσιν ἀμαρτιῶν. Ὁρίσθησαν δὲ ἔκτοτε τὰ *Iουβιλαῖα ἔτη* καὶ αἱ *Ιεραὶ ἀποδημαὶ*, καθιερώθησαν ἀνίεροι ἔορταὶ καὶ ὁ ναὸς μετεβλήθη εἰς θέατρον ἀσέμνων παραστάσεων.

Πάντα ταῦτα φυσικὰ ἐπέδρασαν σπουδαίως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ, τοῦ ὄποίου τὰ ἥθη ἐπαθαν μεγίστην διαφθοράν. Ἐξέλιπεν ἡ ἑσωτερικὴ πίστις, καὶ ἡ *σωτηρία* ἦτο ἀποτέλεσμα ἑσωτερικῶν ἔργων π.χ. νηστειῶν, ἀποδημιῶν, καταβολῆς χρημάτων κτλ.

Ἐναντίον τέλος τῶν ἀνθισταμένων ἦ διαμαρτυρομένων ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐφεῦρε φοβερὰ ὅπλα, τὸν *ἀφορισμόν*, τὰς σωματικὰς κακώσεις, καὶ τὸν διὰ πυρὸς *θάνατον*. Ὁρ γανα πρός τοῦτο εἶχεν ὁ Πάπας τὰ μοναχικὰ τάγματα, τὰ ὄποια συνεκρότουν τὴν *Ιερὰν Ἐξέτασιν*. Θωμᾶς ὁ Τορκουεμάδας εἶναι ὁ φοβερώτερος ἴεροεξεταστής κατὰ τὸν IE' αἰῶνα εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Οὗτος λέγεται ὅτι περι τὰ 100 χιλιάδας ἀνθρώπους ἐτιμώρησε διαφοροτρόπως.

Τελευταίως ὁ χριστιανικός βίος, ἥρχισε καὶ πάλιν νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὰ χρηστὰ ἥθη διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ παραδείγματος αὐτῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

· Ο Ἰησοῦς εἰς παιδικήν ἡλικίαν
Θαυμάσιον ἔργον Ζωγραφικῆς τῶν χρόνων τῆς Ἀναγεννήσεως
τοῦ ναοῦ τοῦ Ἅγιου Μάρκου ἐν Φλωρεντίᾳ.

Β') ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΠΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Αἱ ὑφιστάμεναι διαφοραὶ μεταξὺ τούτων.

Αἱ διαφοραί, αἱ ὅποιαι χωρίζουν σήμερον τὴν Ἀνατολικὴν καὶ τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι πολλαὶ καὶ ἀνάγονται α') εἰς τὴν διοίκησιν, β') εἰς τὴν διδασκαλίαν, γ') εἰς τὴν λατρείαν καὶ δ') εἰς τὰ ἥθη.

α') **Διαφοραὶ εἰς τὴν διοίκησιν.** Τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότατὸν ὅλων διάτι ἐμποδίζει σήμερον τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ Πάπας, δηλαδή, ἔχει τὴν ἀξίωσιν νὸς ἀναγνωρίσῃ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ ὅχι μόνον τιμῆς ἔνεκεν, ἀλλὰ καὶ οὐσιαστικῶς, ἢτοι νὰ ὑπαχθῇ αὕτη εἰς αὐτόν. Ἔπειτα ἀπὸ τοῦ 1870 ἐκηρύχθη, ὅτι ἀνώτατος ρυθμιστὴς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων εἶναι ὁ Πάπας, δοτὶς εἶναι ἀλάθητος, ἐν ᾧ ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὡς ἀλάθητον δέχεται μόνον τὰς Συνόδους γενικῶς καὶ μάλιστα τὰς Οἰκουμενικάς.

β') **Διαφοραὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν.** Εἰς τὴν ἥθικήν της διδασκαλίαν ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία διδάσκει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται διὰ τῆς Θείας Χάριτος κυρίως καὶ τῶν ἔξωτερικῶν ἔργων καὶ ὅχι διὰ τῆς πίστεως. Διὰ τοῦτο διδάσκει, ὅτι τὰ μυστήρια ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τοῦ χριστιανοῦ ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεως αὐτοῦ. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἐπ' αὐτοῦ διδάσκει, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀποτέλεσμα καὶ τῆς πίστεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς Χάριτος τοῦ Θεοῦ.

Εἰς τὴν δογματικήν της διδασκαλίαν ἡ Δυτικὴ παραδέχεται τὸν καθαρτήγονον πῦρ διὰ τὰ συγγνωστὰ ἀμαρτήματα. Διδάσκει δηλαδή, ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ θάνατον, ἂν μὲν ἔχῃ θανάσιμα ἀμαρτήματα, μεταβαίνει εἰς τὸν τόπον τῆς κολάσεως, ἂν δὲ ἔχῃ μικρὰ ἀμαρτήματα, παραμένει εἰς μέσην τινὲς κατάστασιν μεταξὺ τιμωρίας καὶ εύδαιμονίας, ἀπὸ τὴν ὧδην δύνανται νὰ τὸν ἔξαγάγουν αἱ εὑχαὶ τῆς Ἐκκλησίας διὰ λειτουργιῶν, ἐ-

λεημοσυνῶν καὶ ἀφέσεων τοῦ Πάπα. "Εχει κατόπιν τὴν προσθήκην εἰς τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως, ὅτι τὸ "Αγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ. Τέλος ἔχει τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀσπίλου συλλήψεως τῆς Θεοτόκου, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἡ Θεοτόκος ἐγεννήθη ὅπως καὶ ὁ Χριστὸς ἐκ Πνεύματος Ἀγίου.

γ') *Διαφοραὶ εἰς τὴν λατρείαν*. 'Η Δυτικὴ Ἐκκλησία δὲν βαπτίζει ἀλλὰ ραντίζει τοὺς χριστιανούς. Τὸ "Αγιον Μόρον παρέχει εἰς τὸν βαπτισθέντα εἰς ἡλικίαν 12—14 ἑτῶν. Κατὰ τὴν μετάληψιν τῆς Θείας Εὐχαριστίας δὲν δίδει εἰς τὸν λαόν καὶ ἐκ τοῦ Ποτηρίου, ἀλλὰ μόνον ἐκ τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ. Κατὰ τοῦτο δὲ τὸ μυστήριον δὲν μεταχειρίζεται ἔνζυμον· ἀλλὰ ἀξυμον ἀρτον. 'Η λειτουργία, αἱ τελεταὶ κλπ, γίνονται μόνον εἰς τὴν Λατινικὴν γλώσσαν, καθὼς καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἀγίων Γραφῶν. Καὶ δ') *Διαφοραὶ εἰς τὰ ἥθη*. Δὲν ἐπιτρέπει ἡ Δυτικὴ τὸν γάμον εἰς τοὺς κληρικούς, οὕτε τὸν δεύτερον τοιοῦτον εἰς τοὺς λαϊκούς. Δὲν παρέχει διαζύγιον εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν. "Εχει τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου, κατὰ δὲ τὰς ἄλλας νηστείας ἐπιτρέπει τὴν κατάλυσιν τοῦ ἰχθύος καὶ τοῦ γάλακτος, τῶν ὡῶν καὶ τοῦ τυροῦ κ.τ.τ.

Αὗται εἶναι αἱ σπουδαιότεραι διαφοραὶ αἱ χωρίζουσαι τὰς δύο Ἐκκλησίας.

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΩΝ

Α') ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΡΕΩΣ ΤΗΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΟΝ

Ἡ Θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου.

Ἡ Θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις, ἡ δποία ἔφερε τὴν Ἰδρυσιν τῆς τρίτης Χοιστιανικῆς Ἐκκλησίας, τῆς τῶν Διαμαρτυρομένων, ἔλαβεν ἀρχὴν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ ἐντὸς δλίγου ἐξηπλώθη καθ' ἄπασαν τὴν Εύρωπην.

Ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία κατὰ τὸν IE' αἰώνα εἶχε φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον τῆς διαφθορᾶς. Ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς ἔγραφε πρὸς τὸν Πάπαν Εὐγένιον Δ', δτι αἱ ἀταξίαι τοῦ κλήρου εἶναι τόσαι καὶ τόσον διεγείρουν τὸ μῆσος τοῦ λαοῦ, ὡστε εἶναι φόβος μὴ ἐγερθῆ στάσις, ὁμοία τῶν Χουσιτῶν. Ὁ κόσμος ἔπειτα τῆς Εύρωπης διὰ τῆς Ἀναγενήσεως τῶν Γραμμάτων εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσεται, τὸ δὲ θρησκευτικὸν συναίσθημα νὰ γίνεται λεπτότερον καὶ πνευματικότερον, ἥτοι οἱ ἀνθρώποι τῆς Δύσεως ἀναπτυχθέντες ἥρχισαν νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξωτερικεύσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναίσθηματος διὰ τύπων περισσότερον πνευματικῶν.

Ἡ Μεταρρύθμισις ἥρχισεν ἀπὸ τὴν Γερμανίαν κυρίως, ἀπὸ τὴν χώραν δηλαδὴ ἐκείνην, ἡ δποία ὑπήγετο ἀμέσως εἰς τὸν Πάπαν καὶ ἐπομένως ἀμέσως οἱ ἀνθρώποι ἀντελαμβάνοντο τὴν διαφθοράν τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτὰ εἶναι τὰ βαθύτερα αἴτια τῆς Μεταρρυθμίσεως.

Χρ. Μ. Ἐνισλείδου—Ιστορία Χρ. Ἐκκλ. ἔκδ. Δ'. 1939

‘Αρχὴ τῆς Μεταρρυθμίσεως.—Ο Λούθηρος.

‘Αρχομένου τοῦ ΙΣΤ’ αἰώνος ὁ Πάπας Λέων ὁ Γ’ ἔχων ἀνάγκην χρημάτων διὰ νὰ ἀποπερατώσῃ δῆθεν τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Πέτρου εἰς τὴν Ρώμην ἐπέτρεψεν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Μαγνεντίας ἐν Γερμανίᾳ νὰ ἑκδώσῃ καὶ πωλήσῃ συγχωροχάρτια ἐπὶ ὅκτω ἔτη μὲ τὴν συμφωνίαν νὰ μοιρασθῶσι τὰ κέρδη. Τότε ὁ μοναχὸς Ἰωάννης Τέτζελος περιῆλθε τὴν Γερμανίαν πωλῶν τὰς ἀφέσεις τῶν ἀμαρτιῶν καὶ διδάσκων ὅτι δύναται τις οὕτω νὰ ἔξαγοράσῃ τὰς ἀμαρτίας καὶ τὰς ἰδιαῖς του καὶ τῶν πεθαμένων του. «Μόλις ἀκουσθῇ ὁ ἥχος τοῦ χρήματος, ἔλεγεν, ἡ ψυχὴ ἐκπηδᾷ ἐκ τοῦ καθαρτηρίου».

Εἰς τὴν Βιττεμβέργην, ὅπου ἦλθεν ὁ Τέτζελος, ἔζη ὁ Μαρτίνος Λούθηρος, μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ Αὐγουστίνου καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Βιττεμβέργης. Οὗτος ὅταν ἤκουσε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Τέτζέλου, κατελήφθη ὑπὸ ἀγανακτήσεως καὶ εἰς τὴν Θύραν τοῦ ναοῦ τῶν ἀνακτόρων ἀνήρτησε τὴν 31 Οκτωβρίου 1517, ὅπως συνήθιζον τότε, 95 θέσεις ἥτοι προτάσεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῶν ἀφέσεων, προκαλῶν τὸν Τέτζελον εἰς δημοσίαν συζήτησιν. ‘Ο Τέτζελος ἐδημοσίευσεν 106 ἀντιθέσεις. Τὸ γεγονός διεθόθη ἀστραπιαίως προκαλέσαν τὴν ἔξεγερσιν ἄλλων μὲν κατὰ τοῦ Λουθήρου καὶ ἄλλων ὑπὲρ αὐτοῦ. Οἱ φοιτηταὶ τῆς Βιττεμβέργης καίουν τὰς ἀντιθέσεις τοῦ Τέτζέλου καὶ ὁ λαός τάσσεται μὲ τὸ μέρος των. Οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας τάσσονται οἱ πλεῖστοι μὲ τὸν Λούθηρον, ἐν ὃ ἄλλοι προσπαθοῦν νὰ ἀντικρούσουν τὰς ἰδέας αὐτοῦ.

‘Η Ρώμη δὲν ἔδωκε κατ’ ἀρχὰς σημασίαν εἰς τὰ γεγονότα ταῦτα. Κατόπιν δμως καλεῖ τὸν Λούθηρον νὰ μετανοήσῃ ἀπειλοῦσα αὐτὸν διὰ τοῦ ἀφορισμοῦ. ‘Ο Λούθηρος δὲν ὑπακούει καὶ ἀφορίζεται, δημοσίᾳ δμως οὕτος καίει τὸν ἀφορισμὸν δεικνύων οὕτω τὴν περιφρόνησίν του πρὸς τὸν Πάπαν. Οὕτω κηρύσσεται πόλεμος

Ο Λουθιρός.

Λουθήρου καὶ Πάπα τὸ ἔτος 1521. Ὁ Λούθηρος ἐκηρύχθη ἀλετικός· τὰ συγγράμματά του δύνεται ἐπρεπε νὰ κασοῦν, οἱ δύπαδοί του ἦσαν ἀφωρισμένοι. Τέλος καθ' ὅλης τῆς Γερμανίας ἐκηρύχθη τότε ἡ ἀπαγόρευσις.

Ἄγῶνες τοῦ Λουθήρου.

Τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ Λούθηρος ἐνώπιον τοῦ Συνέδριου τῶν ἡγεμόνων εἰς τὴν πόλιν Βόρμς ἐκλήθη νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν διδασκαλίαν του· αὐτὸς ὅμως ἤρνήθη.

Τὸ 1529 εἰς τὴν πόλιν Σπέιερ συνέρχεται ἔτερον Συνέδριον ἡγεμόνων, τὸ δόποιον ἀπηγόρευσε τὴν διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Λουθήρου. Τότε οἱ δύπαδοί τοῦ Λουθήρου διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην καὶ ἀπὸ τότε ἐκλήθησαν Διαμαρτυρόμενοι (Προτεστάνται). Αὐτοὶ δὲ μεταξύ των ἐλέγοντο *Εὐαγγελικοί*.

Τὸ ἔτος 1530 συνῆλθεν εἰς τὴν Αὐγούσταν ἔτερον Συνέδριον, τὸ δόποιον ἐκήρυξε τὴν μεταξὺ τῶν διαμαχομένων εἰρήνην. Εἰς τὸ συνέδριον τοῦτο οἱ Προτεστάνται ἀνέπτυξαν τὴν διδασκαλίαν των, ἡτις ἀπὸ τότε λέγεται *Ομολογία τῆς Αὐγούστης*. Ἐξηκολούθησαν ὅμως αἱ θρησκευτικαὶ ἔριδες καὶ τὸ 1555 εἰς τὴν Αὐγούσταν καὶ πάλιν συνήφθη, ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης, ἡ δύποια ἔθεσε τέρμα εἰς τὰς διαμάχας. Δι’ αὐτῆς ἐκηρύχθη ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκείας, πᾶς δὲ πολίτης εἶναι ἐλεύθερος νὰ πρεσβεύῃ οίανδήποτε θρησκείαν θέλει.

Μετά τίνα ἔτη ὅμως καὶ πάλιν ἐπανελήφθησαν αἱ ἔριδες μετὰ σκληρότητος καὶ συνεχίσθησαν μέχρι τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ὁ Λούθηρος ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδος Ἐϊσλέμπεν τὴν 18 Φεβρουαρίου 1546.

Ἡ Μεταρρύθμισις ἐκτὸς τῆς Γερμανίας.

α') *Ἡ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν Ἐλβετίαν.*

Ταύτοχρόνως σχεδόν τὴν Μεταρρύθμισιν ἐκήρυξεν εἰς

τὴν Ἐλβετίαν ὁ Ἐλβετὸς ἵερεὺς Ζβιγγλιος λαβών ἀφορ-
μήν ἐκ τῆς πιστότητος συγχωροχαρτίων ὑπὸ τοῦ
μοναχοῦ Σαμψών. Ἡ Ζυρίχη, εἰς τὴν ὅποιαν ἔζη, ἦτο πό-
λις ἐλευθέρα, τὸ δὲ Συμβούλιον αὐτῆς ἐπέτρεψεν εἰς αὐ-
τὸν νὰ ἔφαρμόσῃ τὴν Μεταρρύθμισιν. Ἡ διδασκαλία του
ἦτο παραπλησία μὲ τὴν τοῦ Λουθήρου. Διεδόθη δὲ εἰς τὴν
βόρειον καὶ δυτικὴν Ἐλβετίαν καὶ εἰς τὴν νότιον Γερμα-
νίαν, ἐν ᾧ ἡ ὀρεινὴ Ἐλβετία ἔμεινε πιστὴ εἰς τὸν Πάπαν.
Ο Ζβιγγλιος ἀπέθανεν εἰς μίαν σύγκρουσιν τῶν ὀπαδῶν
του μετά τῶν Παπικῶν τὸ 1531. Τὸ ἔργον του συνεχίζει δ
ἐκ Γαλλίας Ἰωάννης Καλβῖνος.

β') Ἡ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν Γαλλίαν.

Ἡ Γαλλία τότε εύρισκετο εἰς σχετικὴν ἐκκλησιαστικὴν
ἀνεξαρτησίαν. Ο λαός δην ἐπεθύμει τὰς μεταρ-
ρυθμίσεις. Αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς Φραγκίσκος Α' εἶχε διώ-
ξει αὐστηρῶς τοὺς Λουθηρανούς ἐν Γαλλίᾳ.

Τῆς Μεταρρυθμίσεως ἐν Γαλλίᾳ ἀρχηγὸς ἀνεδείχθη
ὁ Καλβῖνος, ὁ ὅποιος κατεδιώχθη καὶ ἥλθεν εἰς τὴν Ἐλ-
βετίαν. Ἐνταῦθα συνέχισε τὸ ἔργον τοῦ Ζβιγγλίου ἐπι-
τυχῶς ὥστε ἡ ἐν Ἐλβετίᾳ Μεταρρύθμισις ὡνομάσθη Καλ-
βινισμός. Καὶ τούτου δὲ αἱ ἰδέαι δὲν διαφέρουν πολὺ¹
ἀπὸ τοῦ Λουθῆρου καὶ τοῦ Ζβιγγλίου.

γ') Ἡ Μεταρρύθμισις εἰς τὴν Βρετανίαν.

Ἐνταῦθα ἀπὸ πολλοῦ εἶχε διαδοθῆ ὁ Λουθηρανισμὸς
καὶ ὁ Καλβινισμός. Ρυθμιστὴς δὲ ἐδῶ τῆς Μεταρρυ-
θμίσεως εἶναι ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κανταβριγίας Θωμᾶς
Κρέμερ. Οὗτος ἐκανόνισε τὰ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας

κατά τὰς ἀρχὰς τοῦ Καλβίνου, διατηρήσας τὴν Ἱεραρχίαν καὶ πολλούς τύπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τὴν διδασκαλίαν ταύτην περιέλαβεν εἰς τὸ *Εὐχολόγιον* τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. "Αλλοι δῆμοι ἔζήτησαν αὐτηροτέραν μεταρρύθμισιν, οἱ δύνομασθέντες πρεσβυτεριανοί, διότι ἥθελον ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας νὰ γίνεται ύπο τῶν πρεσβυτέρων.

δ') Η Μεταρρύθμισις εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Συγχρόνως σχεδὸν ἡ Μεταρρύθμισις ἐκηρύχθη εἰς τὴν Σουηδίαν, Δανίαν καὶ Νορβηγίαν, εἰς τὰς Κάτω Χώρας, εἰς τὴν Πολωνίαν, τὴν Βοημίαν, τὴν Ούγγαρίαν κλπ. Ἀκόμη δὲ καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν προσεπάθησε νὰ ρίψῃ τὰς ρίζας της ἀστη, ἀλλ᾽ ἔδω ἀπέτυχεν. Ἐκ τῆς Εὐρώπης δὲ μετεδόθη καὶ εἰς τὸν Νέον Κόσμον, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Πολυνησίαν, διὰ τῶν ἐνεργειῶν Προτεσταντῶν Ιεραποστόλων καὶ μεταναστῶν καὶ οὕτως ὁ Προτεσταντισμὸς σήμερον ἀριθμεῖ περὶ τὰ 180 ἑκατομμύρια ὀπαδούς.

Η Ἀναμεταρρύθμισις τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας.

Αἱ ἐπιθέσεις τῶν μεταρρυθμιστῶν κατὰ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας ἐπροκάλεσαν ἀντιδράσεις καὶ οἱ Παπικοὶ μετὰ φανατισμοῦ ἐπολέμησαν τὴν νέαν *αἵρεσιν*, ὅπως ἀπεκάλεσαν τὴν Μεταρρύθμισιν. Οὐχ ἡτον δῆμος αὕτη ἔκαμε τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ φρονιματισθῇ.

Τὴν ἐκ τῆς Μεταρρυθμίσεως δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν ἀντιμετώπισαν οἱ Παπικοὶ οὕτως.

α') *Διὰ τῆς ἐν Τριδέντφ Συνόδου.* Ἡ Σύνοδος αὕτη συνῆλθε κατὰ περιόδους ἀπὸ τοῦ 1545 μέχρι τοῦ 1563. Αὕτη ἐκήρυξε τὸν Πάπαν ἀνώτερον καὶ αὐτῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

β') *Διὰ τοῦ τάγματος τῶν Ἰησουϊτῶν.* Τοῦτο ἰδρύθη τὸ 1540 ύπο τοῦ Ἰγνατίου Λαζόλα, ὅστις εἶναι καὶ ὁ πρῶτος αὐτοῦ ἀρχηγός. Καί.

γ') Διὰ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως. Τοῦτο ἦτο ἀνώτατον δικαστήριον ἐκ καρδιναλίων ἀποτελούμενον καὶ δικάζον τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα ἰδίως τῶν αἱρέσεων. Οἱ καταδικαζόμενοι ἔκαίοντο ἐπὶ τῆς πυρᾶς καὶ ἡ ἀπάνθρωπος αὕτη πρᾶξις ἐθεωρεῖτο ὡς λατρεία θεάρεστος ὀνομαζομένη ἔργον πίστεως.

Ἡ Παπικὴ φιλαρῷα ἔφθασε τότε εἰς τὸ κατακόρυφον, φοβερὰ δὲ ἐγκλήματα ἐν ὀνόματι τῆς Πίστεως τοῦ Χριστοῦ ἐτελέσθησαν. Εἰς τὴν Γαλλίαν οἱ μεταρρυθμισταί, Οὐγενότοι ἀποκαλούμενοι, κατεδιώχθησαν ἀπηνῶς. Τὸ 1572 κατὰ τὴν νύκτα τοῦ Ἀγίου Βαρθολομαίου ἐσφάγησαν περὶ τας 100 χιλιάδας, ὡς λέγεται. Ἔτεραι δὲ 70 χιλιάδες ἔξεπατρίσθησαν κατὰ τὸ 1700.

Ἐνεκα δύμας τῆς διαφθορᾶς ταύτης τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας δυσηρεστήθησαν καὶ πολλοὶ πιστοὶ αὐτῆς ὄπαδοι. Ὅταν δὲ κατὰ τὸ ἔιος 1870 ἡ ἐν Βατικανῷ Σύνοδος ἐκήρυξε τὸν Πάπαν ἀλάθητον, τότε πολλοὶ ἐκ τῶν Καθολικῶν ἐδηγέρθησαν καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς λεγομένους, Παλαιοχαθολικούς, ὀνομασθεντας οὕτως ἐπειδὴ ἐζήτησαν οὗτοι νὰ ἐπανέλθῃ ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα καὶ ἀγνότητα.

Ἡ Διδασκαλία τῶν Προτεσταντῶν — Διαμαρτυρομένων.

Πάντες οἱ Προτεστάνται ἔχουν τὴν αὐτὴν σχεδὸν διδασκαλίαν ὡς πρὸς τὰς πηγὰς τῆς Χρ. Θρησκείας. Τὴν διδασκαλίαν των αὐτὴν ἐξέθηκε κυρίως ὁ Λουθηρος εἰς τὴν λεγομένην Ὁμολογίαν τῆς Αὐγούστης. Δέχονται ὡς μόνην πηγὴν τὴν Ἀγίαν Γραφήν καὶ ἀπορρίπτουν τὴν Ἱερὰν Παραδοσιν, διότι ἐπ' αὐτῆς ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία ἐστήριξεν ὅλας της τὰς αὐθαιρεσίας. Τούτου ἐνεκα ἐξετράπησαν εἰς πολλὰς αἰρέσεις μεταξύ των. Διότι γνώμων τῆς Ἀγίας Γραφῆς εἶνε ἡ Ἱερὰ Παράδοσις, ὅχι βέβαια ἡ αὐθαιρετος

Παράδοσις τῆς Πατικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ καταγεγραμμένη εἰς τὰ συγγράμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Ἐκκλησίας. Διδάσκουν κατόπιν ὅτι ἡ *σωτηρία* τοῦ ἀνθρώπου ἔξαρται ἐκ μόνης τῆς Πίστεως εἰς τὸν Χριστόν, παρὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ὅτι ἡ *Πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἔστι*. Κατήργησαν τὴν Ἱερωσύνην ὡς μυστήριον καὶ τέλος ἀπεγύμνωσαν τὴν λατρείαν καὶ τοὺς ναοὺς ἀπό παντός ἀντικειμένου τὴν ψυχὴν· καὶ τό πνεῦμα παρακινοῦντος εἰς προσευχὴν. Διδάσκουν δέ, καὶ πολὺ ὄρθως, ὅτι ἡ Γραφὴ καὶ ἡ λατρεία πρέπει νὰ λέγωνται εἰς τὴν μητρὶ κήπην ἑκάστου λαοῦ γλωσσαν.

Αἱρέσεις μεταξὺ τῶν Προτεσταντῶν.

Οἱ προτεστάνται ἡ Διαμαρτυρόμενοι χωρίζονται σήμερον μεταξύ των εἰς ὑπέρ τὰς πεντήκοντα αἱρέσεις καὶ σχίσματα.

Οἱ *Λουθηρανοί* πιστεύουν ὅτι ὁ Χριστὸς ὡς Θεός εὐρίσκεται πανταχοῦ παρών καὶ ὅτι οἱ πιστοὶ κατὰ τὴν Μετάληψιν μεταλαμβάνουν αὐτοῦ ἀπὸ τὸν ιερὸν ἄρτον καὶ οἶνον. Ὁνομάζονται καὶ *Εὐαγγελισταί*, διότι παραδέχονται ὡς πηγὴν τῆς Χρ. θρησκείας μόνον τὸ *Εὐαγγέλιον* καὶ διότι νομίζουν ὅτι ζοῦν τὴν ζωὴν τοῦ Εὐαγγελίου.

Οἱ *Καλβινισταί* δέχονται τὸν ἀπόλυτον προορισμόν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεός ὅλως αὐθαιρέτως προορίζει τοὺς ἀνθρώπους ἄλλους μὲν εἰς σωτηρίαν, ἄλλους δὲ εἰς ἀπώλειαν, ἀσχέτως πρὸς τὴν ἡθικὴν ἑκάστου ἀξίαν.

Οἱ *Ἄγγλινανοί* διετήρησαν τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου.

Οἱ *Πρεσβυτεριανοί* ἔχουν μόνον πρεσβυτέρους, ἀπορρίπτοντες τὸν βαθμὸν τοῦ Ἐπισκόπου.

Οἱ *βαπτισταί* ἀπορρίπτουν τὸν Νηπιοβαπτισμόν.

Οἱ *Κονάκεροι* ἥτοι τρέμοντες πιστεύουν, ὅτι ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦ Ἅγιου Πνεύματος καὶ ὅτι δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ διδαχθοῦν ὑπὸ ἀνθρώπων.

Οι Μορμᾶνοι καὶ οἱ Ἰερογυμναῖοι ἐπιτρέπουν τὴν πολυγαμίαν καὶ περιμένουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὴν Δευτέραν Παρουσίαν τοῦ Κυρίου.

Καὶ τέλος οἱ Σπουδασταὶ τῶν Γραφῶν ἔχουν ἀναβιώσει εἰς τὸ θρησκευτικόν των σύστημα δλας τὰς κακοδοξίας, αἵρεσεις καὶ σχίσματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ πιστεύουν ὅτι πρὸ τῆς Δευτέρας Παρουσίας θά ἔλθῃ ὁ Χριστὸς διὰ νὰ βασιλεύσῃ χλια ἔτη, δίδων οὕτω καιρὸν εἰς τοὺς πάντας νὰ μετανοήσουν, (σύγχρονοι Χιλιασταί).

Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία.

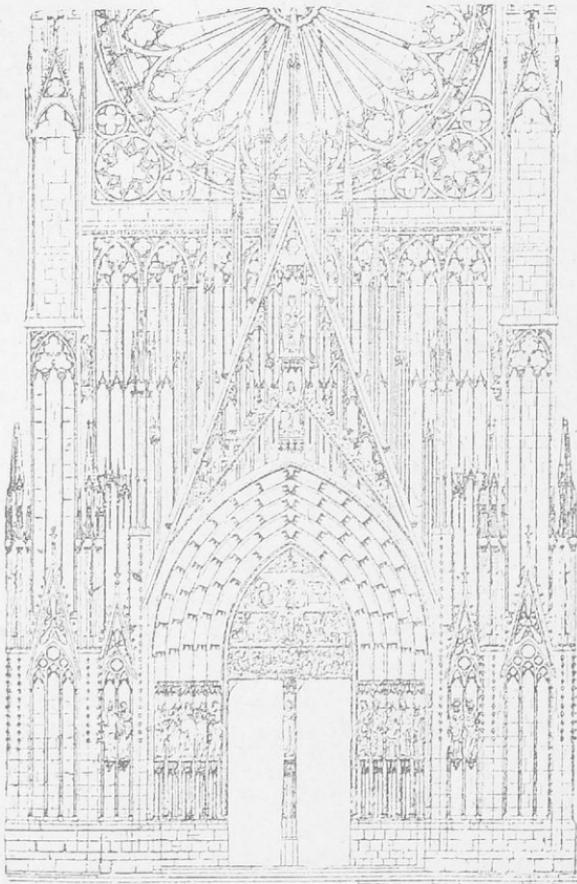
Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ φιλολογία τῶν Προτεσταντῶν εἶναι πλουσία. Μεταξὺ τῶν Θεολόγων των, οἱ ὅποιοι κατατάσσονται εἰς δισφόρους ὑχολάς, π.χ. δρθιολογιστάς, συντηρητικούς κλπ., τὴν μεγαλυτέραν θέσιν κατέχουν οἱ ἔξῆς: ὁ συνεργός τοῦ Λουθήρου Μελάγχθων, ὁ πολὺς Σλαϊερμάχερ, ὁ Στράους, ὁ Μπάουρ, Ἐρ. Ρενάν καὶ ἄλλοι.

Γ') ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ—ΛΑΤΡΕΙΑ—ΗΘΗ

Ἡ Διοίκησις.

Οἱ Προτεστάνται κατήργησαν τὸ Παπικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον καθὼς καὶ τὸ Κανονικὸν καὶ Ἐκκλησιαστικὸν τοιούτον τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐμόρφωσαν ἕδιον σύστημα πολιτεύματος τῆς Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὀνομασθὲν *Προτεσταντικὸν Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον*. Κατὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία εἶναι κρατικὸς ὀργανισμός. Ἱερωσύνη καὶ Ἱεραρχία, διοικοῦσα τὴν Ἐκκλησίαν, δὲν ύπάρχουν. Τὴν Ἐκκλησίαν διοικεῖ ὁ κοσμικὸς ἄρχων, οἱ κληρικοὶ των, πάστορες ὀνομαζόμενοι, δηλαδὴ ποιμένες, εἶναι ύπαλληλοι τοῦ Κράτους διοριζόμενοι ύπὸ τῆς Κυβερνήσεως χωρὶς χειροτονίαν. Εἰς τοῦτο διαφέρει μόνον ἡ Ἀγγλικὴ Ἐπισκοπικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὅποια ἔχει ἰδίαν διοίκησιν, τὸν ἀρχιεπίσκοπον Κανταβριγίας.

Τὸ Προτεσταντικὸν Δίκαιον εἶναι διάφορον εἰς τὰ διάφορα προτεσταντικὰ κράτη Παντοῦ ὅμως ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἔξηρτημένη καὶ ύποτεταγμένη εἰς τὴν Πολιτείαν

Ναὸς Γοτθικοῦ ωθμοῦ.

(ἡ εἴσοδος τοῦ Ναοῦ τοῦ Στρασβούργου. — 'Ο ναὸς οὗτος είναι κατεσκευασμένος μὲ λεπτοτάτην τέχνην, ἡ διακόσμησις δ' αὐτοῦ είναι πολυτελεστάτη).

Ἡ Λατρεία.

Πάντες οἱ Προτεστάνται ἀπέρριψαν τὴν πομπώδη λατρείαν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐπανέφερον τὴν ἀπλότητα τῆς λατρείας τῆς πρώτης Ἐκκλησίας, δύπως αὕτη περιγράφεται εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἀπλοποίησαν τὴν λειτουργίαν καὶ περιώρισαν τὰς τελετὰς καὶ τὰς ἔορτάς. Οἱ περισσότεροι ως μυστήρια δέχονται μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν. Κατήργησαν τὴν προσκύνησιν τῶν Ἅγίων καὶ τῶν Ἱερῶν Λειψάνων καὶ τῶν Εἰκόνων, καθὼς καὶ τὴν πομπώδη ὁργανικὴν μουσικὴν καὶ ὑμνωδίαν,

Καθιερώθη δὲ παντοῦ ἡ *Κυριακὴ ἀργία*. Κατ' αὐτὴν ὁ ἐκκλησιασμὸς γίνεται ὅχι εἰς μεγαλοπρεπεῖς ναούς, ἀλλὰ εἰς εὐητηρίους οἶκους. Τὴν κυριωτέραν δὲ θέσιν τῆς Λειτουργίας κατέλαβε τὸ *κήρυγμα* καὶ ἡ μετάληψις τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ.

Τὰ Ἡθικά.

Ἡ Μεταρρύθμισις δὲν εἶχε μόνον σκοπὸν τὴν ἐπαναφορὰν τῆς Πίστεως εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀγνότητα τῶν ἡθῶν. Πράγματι δὲ διὰ τῶν σχολείων καὶ τοῦ κηρύγματος κατωρθώθη νὰ ἀποκαθαρθῶσιν αἱ ἡθικαὶ ἰδέαι καὶ νὰ ἐκλείψουν ἐκ τῆς Προτεσταντικῆς Κοινωνίας αἱ κακίαι καὶ ἡ ἀμαρτία. Ἡ ἀρετὴ εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐθριάμβευσε καὶ ἡ φιλανθρωπία εἰς πολλὰ μέρη ἐξετέλεσε τὸ χρέος της. Οἱ διαρκεῖς δύμως πόλεμοι καὶ ἄλλα περιστατικά καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐμφωλεύουσα ἀμαρτία ἔκαμαν καὶ πάλιν τὸν ἀνθρώπων νὰ ἐκκλίνῃ εἰς ἔργα κακίας καὶ ἀμαρτίας.

Δ') ΣΧΕΣΕΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΤΙΚΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ανατολική και Προτεσταντική Εκκλησία.

Ο Πατριάρχης Ἰωάσαφ ἡθέλησε κατά τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Προτεσταντῶν, καὶ ἥλθεν εἰς συνεννόσιν μετὰ τοῦ Μελάγθουνος. Οὗτος ἔστειλεν εἰς τὸν Πατριάρχην τότε τὴν Ὁμολογίαν τῆς Αὐγούστης, ὅπου περιλαμβάνονται αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς Ἐκκλησίας τῶν Διαμαρτυρομένων.

Κατόπιν δὲ καθηγητῆς τῆς Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης Ἀνδρέου καὶ δὲ τοιοῦτος Κρούσιος ἔγραψαν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν Β' ζητοῦντες σχέσεις καὶ διεξήχθη τότε μακρὰ ἀλληλογραφία, ἡ ὁποία δύμως εἰς οὐδέν κατέληξεν.

Τέλος οἱ Προτεστάνται ἥλθον εἰς συνεννοήσεις καὶ μετὰ τοῦ Πατριάρχου Κ)πόλεως Κυρίλλου Λουκάρεως καὶ μετὰ τοῦ Ἀλεξανδρείας Μελετίου Πηγᾶ, ζητοῦντες τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ Παπισμοῦ. Πάσαι δύμως αἱ γενόμεναι συνεννοήσεις καὶ ἀπόπειραι δὲν κατέληξαν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα.

Ε') ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Αἱ Ὀφιστάμεναι διαφοραὶ μεταξὺ τούτων.

Τὰς ύφισταμένας μεταξὺ τῶν δύο τούτων Ἐκκλησιῶν— Ἀνατολικῆς καὶ Προτεσταντικῆς— διαφορὰς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορίσῃ τῆς, διότι καθημερινῶς προβάλλονται νέαι διδασκαλίαι καὶ νέαι αἱρέσεις μεταξὺ αὐτῶν— ἰδίως εἰς τὴν Ἀμερικήν. Η πλὴν αἱ ύφιστάμεναι τοιαῦται εἶναι αἱ ἔξης:

α') *Διαφοραὶ εἰς τὴν διοικησιν.* Δὲν δέχονται τὴν Ἱεραρχίαν ως διοικητικὸν ὅργανον τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως δέχεται ἡ Ἀνατολικὴ καὶ Πατικὴ Ἐκκλησία τὴν δὲ Ἐκκλησίαν ἔχουν ὑπαγάγει ύπό τὴν Πολιτείαν ως κρατικὸν ὅργανον μόνον.

β') *Διαφοραὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν.* Δέχονται τὸν ἀπήλυτον προορισμὸν ἰδίως οἱ Καλβινισταί. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δέχεται τὸν σχετικὸν προορισμόν, ὅτι δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ ἀνθρωπὸς μέλλει νὰ πράξῃ οὕτως ἢ οὕτως, ὁ Θεός ως παντογνώστης προβλέπει καὶ προορίζει.

‘*Ἡ Σωτηρία* τοῦ ἀνθρώπου κατ’ σύτοὺς ἔξαρταται μόνον ἐκ τῆς Πίστεως εἰς τὸν Χριστόν. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δέχεται ὅτι αὕτη εἶναι ἔργον καὶ τῆς Πίστεως καὶ τῶν ἀγاثῶν ἔργων.

Οἱ Προτεστάνται δὲν δέχονται τὰ ἐπτὰ μυστήρια, ἀλλὰ μόνον τὸ Βάπτισμα καὶ τὴν Θείαν Εὐχαριστίαν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν δὲν πιστεύουν, ὅτι πράγματι ύπό τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον μεταλαμβάνομεν αὐτὸ τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Κυρίου.

Κατόπιν δὲν δέχονται, ὅτι πηγαὶ τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας εἶναι ἡ ‘Αγία Γραφὴ καὶ ἡ ‘Ιερὰ Παράδοσις, ἀλλὰ μόνον ἡ ‘Αγία Γραφὴ καὶ ἀπορρίπτουν τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν κλπ. Καὶ

γ') *Διαφοραὶ εἰς τὴν λατρείαν.* Οἱ Προτεστάνται ἀπέρριψαν τὴν τιμητικὴν προσκύνησιν τῶν Ἀγίων, τῶν Λειψανῶν καὶ τῶν Εἰκόνων.

Οὕτως ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἵσταται μεταξὺ τῆς Δυτικῆς καὶ Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας καὶ υπερέχει κατὰ τὴν διδασκαλίαν, τὴν διοικησιν, τὴν λατρείαν καὶ τὰ ἥθη ἀμφοτέρων. Ἡ Δυτικὴ καὶ ἡ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία ἔφθειραν καὶ ἡλοιώσαν τὸ ἔργον καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων.

Διὰ τοῦτο ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, καὶ πολὺ δικαίως, ὠνομάσθη Ὁρθόδοξος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΙ ΣΗΜΕΡΙΝΑΙ ΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Α') Η ΕΝΩΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

“Ενεκα τοῦ Ὁρθοδόξου πνεύματος, τὸ ὅποῖον διέπει τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, πολλοὶ καὶ Καθολικοὶ καὶ Προτεστάνται ἐζήτησαν τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν των μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς. Πρῶτοι ἐκ τῶν Προτεσταντῶν οἱ Ἀγγλικανοὶ ἐζήτησαν τὴν ἔνωσιν αὐτὴν κατὰ τὸ ἔτος 1866 τινὲς δὲ καὶ προσῆλθον εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ὁρθοδοξίας. Αἱ ύφιστάμεναι μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφοραὶ κατέστησαν τότε τὴν ἔνωσιν ἀδύνατον. Ἐκ δὲ τῶν Καθολικῶν πρῶτοι ἐζήτησαν τὴν ἔνωσιν οἱ Παλαιοχολικοὶ κατὰ τὸ ἔτος 1870, ὅτε ἀπέχωρίσθησαν ἐκ τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας. Οὗτοι εἶναι περίου 500 χιλιάδες κατοικοῦντες καθ' ὅλην τὴν Εύρωπην καὶ Ἀμερικήν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν, περὶ τοὺς 100 ἐν Γαλλίᾳ, ἔγιναν τότε Ὁρθόδοξοι. Ἐσχάτως ἐξ ἀφορμῆς τῆς 1600ῆς ἐπετηρίδος τῆς συγκλήσεως τῆς Α΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἡκούσθησαν καὶ πάλιν εὐχαὶ ἔνωσεως τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ μάλιστα τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς. Εἰς τὰς εὐχὰς ταύτας τῶν Παπικῶν ἐδόθη ἐπίσημος ἀπάντησις ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου Κων)πόλεως καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Αἱ δύο αὗται Ἐκκλησίαι συμφωνοῦν διὰ τὴν διδασκαλίαν νὰ παραμείνῃ αὕτη ὡς ἔχει εἰς ἔκαστην, διαφωνοῦν ὅμως ὡς πρὸς τὴν διοίκησιν, ἥτοι τὴν ἀξίωσιν τοῦ Πάπα νὰ κυβερνᾷ αὐτὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὅλην. Ἡ Ἀνατ. Ἐκκλησία ἐδήλωσεν, δτι ἀναγνωρίζει τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα,

άναγνωρίζει δηλαδή αύτὸν πρῶτον μεταξὺ τῶν επισκόπων." Αν λοιπὸν ὁ νῦν Πάπας ἀπορρίψῃ ὅτι μεταγενεστέρως οἱ Πάπαι προσέλαβον ως νέον καὶ ξένον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑκκλησίας, θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ως πρωτόδρονον ἵεράρχην περιβεβλημένον τὸ ηὔτιδον καὶ πνευματικὸν αὐτοῦ πρωτεῖον.

Τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἐνώσεως τῶν Ἑκκλησιῶν θὰ ἔξετάσῃ ἡ μέλλουσα νὰ συνέλθῃ εἰς "Αγιον" *Ορος Πανορθόδοξος Σύνοδος*.

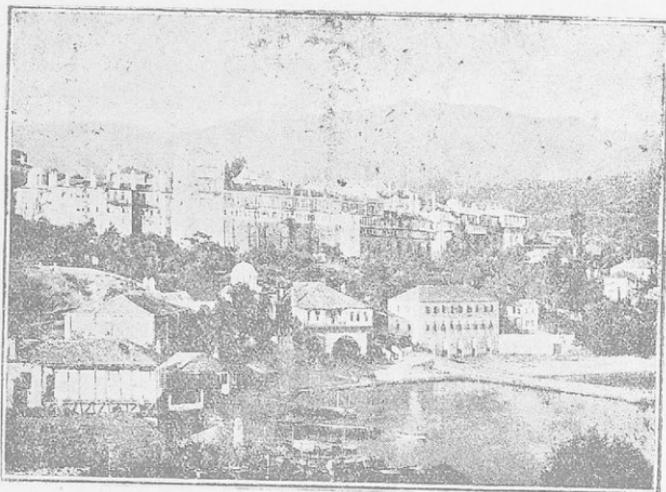
B') ΑΙ ΣΗΜΕΡΙΝΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ ΠΡΟΣ ΑΛΛΗΛΑΣ

Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἑκκλησίαι ιδίως τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου ἀπὸ πολλοῦ λόγῳ τῶν φυλετικῶν καὶ ἔθνικιστικῶν βλέψεων ιδίως ἐπὶ τῆς Μακεδονίας καὶ λόγῳ τῆς δημιουργίας τοῦ αὐτοκεφάλου αύτῶν ἔγιναν σὺν τῷ χρόνῳ ξέναι πρὸς ἀλλήλας. Δὲν ἐλημόνησαν δῆμως τὴν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον Κων)πόλεως ἄλλοτε σχέσιν των, διὸ ὅταν παρῆλθεν ὁ ἔκ τοῦ Παγκοσμίου πολέμου σᾶλος, ἔσπευσαν νὰ συνάψουν καὶ πάλιν φιλικάς σχέσεις μεταξύ των καὶ νὰ ἔλθουν εἰς συνεννόησιν.

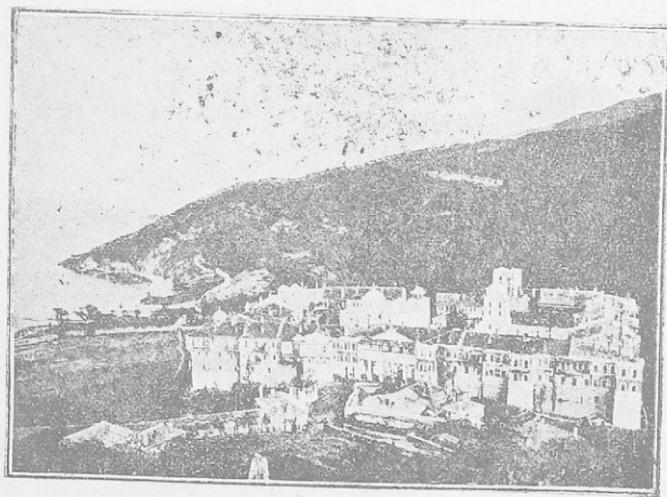
Τὸ ἔτος 1922 συνεκλήθη ἐν Κων)πόλει τὸ *Πανορθόδοξον Συνέδριον* ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γηραιοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως. Ἀσχέτως δὲ πρὸς τὰ πρακτικά του ἀποτελέσματα ἐπῆλθε τότε ἡ πρώτη ἐπαφὴ ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων Ἑκκλησιῶν. Ἀπεφασίσθη τότε νὰ συνέλθῃ ἄλλο τοιοῦτον Συνέδριον, διὰ νὰ θέσῃ τας βάσεις μιᾶς *Διορθοδόξου Συνόδου*, ἥτις νὰ συζητήσῃ ὅλα τὰ ἀπασχολοῦντα σήμερον τὴν Ὁρθόδοξον Ἑκκλησίαν ζητήματα.

Ἡ *Πανορθόδοξος αὕτη προσύνσκεψις* συνήλθε τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1930 εἰς τὸ "Αγιον" Όρος, καὶ κατήρτισε τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν τῆς μελλούσης

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Η Μονή Βατοπεδίου.

Η μονή Ιβιγού.

X. Έντελείδου Ιστορία Χριστιαν. Εκκλησίας—εκδοσις Δ'. 1939 9

νὰ συνέλθῃ *Προσυνόδου*, ἡτις καὶ ώρισθη μὲν διὰ τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ ἔτους 1932 εἰς Ἀγιον Ὄρος, ἀλλ’ ἀνεβλήθη.

Μεταξὺ τῶν θεμάτων, τὰ ὅποια θὰ συζητηθοῦν εἶναι καὶ τὸ τῆς συνάψεως στενοτέρων σχέσεων μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, τὸ τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς *μίαν*. Ἀνατολική, Δυτική, Προτεσταντική· καὶ τὸ τῆς δημιουργίας *ὅρθιοδόξου πολιτισμοῦ*.

Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὅλης κινήσεως ταύτης εύρισκεται τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον (Κων)πόλεως καὶ ἐμψυχωτής αὐτῆς εἶναι ὁ νῦν Πατριάρχης αὐτοῦ *Βενιαμίν*, κληρικὸς εύρείας μαθήσεως, διακατεχόμενος ἀπό τὸν πόθον νὰ ἔδη συνησπισμένας τὰς Ὁρθοδόξους Ἐκκλησίας, προκοπτούσας εἰς τὴν κιλήσιν τῆς ἐνώσεως ὅλων τῶν Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ εύδοιυμένας εἰς τὴν προσπάθειαν τῶν Ἱεραποστολῶν πρὸς ἑκχριστιανισμὸν τῆς Οἰκουμένης ὄλοκλήρου. Διότι ἔκ τῶν δύο περίπου δισεκατομμυρίων κατοίκων τῆς Γῆς, μόνον τὰ 600 ἑκατομμύρια δυστυχῶς εἶναι σήμερον *Χριστιανοί*. Μέλλουν δέ καὶ οἱ ὑπόλοιποι νὰ προσέλθουν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὅπότε θὰ γίνη *μία πολύνη* ὑπὸ ἔνα *ποιμένα*, τὸν Χριστόν. Τῆς ποιμνῆς ταύτης, ἡτις εἶναι ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, «καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν».

ΤΕΛΟΣ

ΠΙΝΑΞ ΟΡΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ κτλ.

A

- Αβελάρδος 103
- Αγάπη 74
- Αγγλικανοί 117-123
- Αγιοι 25, 105, 120
- Αγιον Ὄρος 93.124
- Αδελφοί οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ 9
- Αδελφότης 18
- Αθανάσιος μέγας 59
- Αθηναγόρας 56
- Αθῆναι 15
- Αἴρεσις 39, 117
- Ακινάτης Θ. 103
- Αλάνθαστον Πάπα 107, 116
- Αλβανική ἔκκλησία 87
- Αλεξανδρείας Πατριαρχ. 84
- Αμβρόσιος 62
- Αναγένν. Γραμμάτ. 103, 110
- Ανανίας χριστιανὸς ἐν Ἀντιοχείᾳ 14
- Ανδρέας Ἀπόστολος 16
- Ανδροῦντος Χρ. 90
- Ανθοῦσα 62
- Αντίδρασις κατὰ τῶν χριστιανῶν 21
- Αντώνιος Μέγας 76
- Ανδρέας 103
- Αντιοχείας Πατριαρχεῖον 84
- Απαγόρευσις 76-113
- Απολογῆται 56
- Αποστολικοὶ Πατέρες 54
- Αραβες 34

• Αρειανισμὸς 42

- Αρειος 42
- Αριστείδης 56
- Αρχιερεὺς Μέγας 29
- Ασπιλος σύλληψις Θεοτόκου 109
- Αնγούστης εἰδήνη 113
- Αύγουστινος 63
- Αύστριας ὁρθόδοξοι 85
- Αφέσεις 106, 111
- Αφορισμὸς 76, 109, 111
- Αχρίδος θρόνος 86

B

- Βαπτισταὶ 117
- Βαρθολομαῖος ἀπόστολος 16
- Βαρθολομαίου ἄγιου νῦν 116
- Βαρνάβας συνεργὸς τοῦ Παύλου 14, 21 54
- Βαυλείδης γνωστικὸς 40
- Βασίλειος Μέγας 33, 59
- Βασιλικά 69
- Βατικανοῦ Κράτος 102
- Βενέδικτος 77
- Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ 102
- Βίος Χριστιανῶν 74
- Βλαδιμῆρος 79
- Βλαζήιας Ἐκκλησία 86
- Βογόμηλοι 88
- Βόγορις Βουλγάρων 36
- Βονιφάτιος Η' Πάπας 95
- Βοσσούνετος 103
- Βούλγαρις Εὐγένιος 90

Οἱ Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ φανερώνουν τὴν σελίδα

- Βουλγαρική Ἐκκλησία 86
 Βουλγαροί, ἐκχριστιανισμός αὐτῶν 38. 78. 87
 Βυζαντινὸς ρυθμὸς 69
- Γ
- Γαμαλιὴλ, Ἰουδαῖος Νομοδιδάσκαλος 12
 Γαλλικὴ Ἐπανάστασις 114
 115
 Γέννησις τοῦ Χριστοῦ 71
 Γιανίτσαροι 81
 Γνωστικὰ αἰρέσεις 43
 Γοτθικὸς ρυθμὸς 106
 Γρηγόριος Ε' 83
 Γρηγόριος Μέγας 105
 Γρηγόριος Ζ' Πάπας 97
 Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Θεολόγος 33. 47. 61
 Γυνὴ ὡς Χριστιανὴ
- Δ
- Δημαλᾶς Ν. 90
 Δαμασκηνὸς Ἰωάννης 52.64
 Δαμασκὸς 14
 Δέλιγγερ 103
 Διάκονοι 10
 Διαμαρτυρόμενοι 101. 116. 117
 Διαμαρτυρομένων διοίκησις 116
 Διάταγμα Μεδιολάνων 28
 Διαφοραὶ Ἀνατ. Δυτ. Διαιρ. 107. 120
 Δίκαιον 34
 Δίκαιον Ἐκκλησιαστ. 90
 Δίκαιον Κανον. 90
 Δίκαιον Παπικὸν 100.105
 Δίκαιον προτεστ. 118
 Διοίκησις Ἐκκλησίας 65.103
 Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης 21
 Διονύσιος μικρὸς 72
 Διωγμὸς Χριστιανῶν 24. 75
- Δοῦλος 34
- E
- Ἐθνικοὶ οἱ Εἰδωλολάτραι 12
 23
 Ἐθνισμὸς 30.34
 Εἰζόνες 50.112
 Εἰζονομαχία 50.53
 Εἰρήνη Ἀθηναία 52
 Εἰρηναῖος 58
 Εἰσόδια Θεοτόκου 71
 Ἐκκλησία 5.6.9.10.95.101.118
 Ἐκκλησίαι κατ' οἶκον 9, 68
 Ἐλεημοσύνη 18.34
 Ἐλένη ἀγία 30
 Ἐμμέλεια 61
 Ἐλλάδος Ἐκκλησία 83
 Ἐοσταὶ 69 105
 Ἐπίσκοποι 65
 Ἐπιτίμια 76
 Ἐπιφανίων ἑορτὴ 71
 Ἐρμᾶς 54
 Ἐρμείας 58
 Εὐαγγέλιον 12
 Εὐαγγελικοὶ 113. 117
 Εὐστάθιος Θεσσαλονίκης 90
 Εὐτύχης αἰρετικὸς 49
 Εὐτύχιος Πατριάρχης 50
- Z
- Ζβίγγλιος 113
 Ζολότας Ἐμμ. 90
- H
- Ἡθὴ Ἀνατολ. Ἐκκλησίας 92
 Ἡθὴ Παπικῆς » 106
 Ἡθὴ Διαμαρτ. » 121
 Ἡθικὴ 35
 Ἡλίου τέκνα 88
 Ἡμερολόγιον 70.72.91.106.
 Ἡσαχασταὶ 88

Θ

- Θεία δύναμις
Θεοδικία 76
Θεοδόσιος Μέγας 33
Θεοδώρα 53
Θεοδώρητος 4
Θεόδωρος Στουδίτης 52
Θεοτόκης Ν. 90
Θεοτόκος 7.48
Θεσσαλονίκη 15
Θωμᾶς ἀπόστολος 16

Ι

- Ιάκωβος ἀδελφόθεος 23
Ιάκωβος Ζεβεδαίου 16
Ιβηρίας Ἐκκλησία 86
Ιγνάτιος Πατριάρχης Κων(πόλεως 36
Ιγνάτιος ἀποστολικὸς Πατὴρ 21.26.56
Ιερὰ Παράδοσις 116
Ιερὰ ἔξτασις 100.107.115
Ιερὰ ἀποδημία 106
Ιεραρχία 74
Ιερεμίας Β' 121
Ιεροσολύμ. Πατριαρχ. 84
Ιερώνυμος 63
Ιερώνυμος πρόδρομος μεταρρυθμίσεως 100
Ιερωσύνη 74.118
Ιησουΐται 100.108
Ιησοῦς Χριστὸς 48.49.50
Ιννοκέντιος Γ' 97.99
Ιουβιλαῖον ἔτος 106
Ιουλιανὸς Παραβάτης 31
Ιουδαϊσμὸς 35
Ιουδαῖοι 12
Ιουδαῖονται αἰρέσεις 42
Ιουστινιανὸς Α' 34
Ιουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς 26.56
Ιορδιγγιανοί 117

Ἴσοτης 18

- Ἴστορία Ἐκκλησίας 5.18
Ιωάννης Εὐαγγελιστὴς 6.18
Ιωάννης Χρυσόστομος 62

Κ

- Καθαροὶ 103
Καθαρήριον Πῦρ 106-109
Καθολικοὶ 102
Καΐρης Θ. 89
Καισάρια Παλαιστίνης 15
Κακοδοξίαι Προστ. 102
Καλβῖνος Ἡ. 114
Καλβινισταὶ 114. 117
Κανονικὸν δίκαιον 66-90
Κάρολος μέγας 95
Κατακόμβαι 68
Κατηγορούμενοι 75
Κήρυνθος αἰρετικὸς 43
Κηρουλάριος Μιχαὴλ 40
Κήρυγμα 10.74
Κίεβον 79
Κλήμης ὁ Ρώμης 21.54
Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς 58
Κοδράτος 56
Κοράνιον 80
Κόρινθος 15
Κουάκεροι 117
Κράμερ, Κρέμερ 114
Κρήτη 15
Κράτος Πάπα 96.102
Κρούστιος Μ. 121
Κυπριανὸς 26.59
Κύπρος 14
Κυριακὴ 69
Κυριακὴ δροθοδοξίας 53
Κυριακὸς Α. Δ. 90
Κύριλλος Ἀλεξανδρείας 49
Κύριλλος Ἀπ. Σλαβών 38.78
Κωνσταντίνος Μέγας 24.26
Κωνσταντινούπολις 30.79
Κωνστάντιος Χλωρός 26

Α

Λασκαρᾶτος Ἀ. 89
 Λατρεία Χριστιανὴ 18. 67. 90
 103. 118
 Δειτουργία 72
 Δεΐψανα Ἀγίων 105. 120
 Λέων Θ'. Πάπας 40
 Λέων Ι' Πάπας 111
 Λιβάνιος 33
 Λιτίνιος 28
 Δούβαρις Ν. 90
 Δούθηρος Μ. 110
 Δούκαρις Κύριλλος 90
 Λουκιανός 23

Μ

Μαγείας 106
 Μάνης 34
 Μακεδόνιος αἰρετικὸς 47
 Μακράκης Α. 89
 Μακρίνη 59
 Μανιχαῖοι 43
 Μαρία Θεοτόκος 7.48
 Μαρκίων αἰρετικὸς 43
 Μάρκος Αὐγήλιος 23
 Μασσιλὼν 103
 Ματθαῖος Εὐαγγελιστὴς 16
 Ματθίας Ἀπόστολος 7
 Μεθόδιος Ἀπόστολος Σλαύων
 38.78
 Μελάγχθων 118
 Μελέτιος Πηγᾶς 90.121
 Μεσολωδᾶς Ι. 90
 Μεταρρυθμιστες 51 — 110 καὶ
 ἔξῆς
 Μηναῖα 91
 Μηνιάτης Ἡλ. 90
 Μητροπολῖται 65
 Μιχαὴλ Κηρουλάριος 40
 Μοναχοὶ 76
 Μοναχικὰ τάγματα 100

Μονοθελῆται 50
 Μονοφυσῖται 49
 Μοντανιστοὶ 43
 Μορμῶνοι 110
 Μόσχα 79
 Μοσχάκης Ἰγ. 90
 Μουσικὴ ἐκκλ. 105
 Μουσοσολίνι 102
 Μπρατσιώτης Π. 90
 Μυστήρια 105.110.120
 Μωάμεθ 35
 Μωάμεθ Β' 80
 Μωαμεθανισμὸς 35

Ν

Ναπολέων Μέγας 101
 Νεομάρτυρες 92
 Νέρων 15.25
 Νεστοριανοὶ 48
 Νεστόριος 48
 Νηστεία 77.91
 Νικαίας Σύνοδος 45.52
 Νικόλαος Α' Πάπας 38
 Νόννα 61

Ο

Οἰκογένεια 34.74
 Οἶκος Εὐκτήριος 9.120
 Οἰκονόμος Κωνστ. 90
 Ὁλγα, Βασίλισσα Ράσων 79
 Όμολογία Αὐγούστης 109.121
 Οὐγενότοι 116
 Οὐνίκλεφος 100
 Οὖνīται Ἐλληνες 90.99
 Οὖσīται 100.110
 Οὖσīς 84

Π

Παιδομάζωμα 81
 Παλαιοὶ καθολικοὶ 108.123
 Παπαδόπουλος Χρυσόστ. 90

- Πάπαι 65.96.97.102
 Παπίας 21.56
 Παράδοσις Τερὰ 116
 Παρακλητική 91
 Πάσχα 70
 Πατέρες Ἐκκλησίας 54
 Πατριάρχαι 65
 Παυλικανὸι 88
 Παῦλος Ἀπόστολος 12.26
 Παῦλος Θηβαΐδος 76
 Πελάγιος 63
 Πεντηκοστὴ 7.70
 Πεντηκοστάριον 91
 Περιβολὴ 97
 Πέτρος Ἀπόστολος 9.16.25
 Πιπίνος 96
 Πιστοὶ 75
 Πνεῦμα Ἀγιον 102
 Πολιτεία 75
 Πολιτισμὸς Χριστιανικὸς 18
 Πολύκαρπος Σμύρνης 23.26.56
 Πρεσβύτεροι 115
 Πρωτεῖον Ηάπα 41.65.96.99.
 107.123
- P
- Ρασκολνίκοι 87
 Ρενάν Τρ. 118
 Ρουμανίας Ἐκκλησία 86
 Ρώμη 15
 Ρόσης Ζ. 90
 Ρωσικὴ Ἐκκλησία 89.84
- Σ
- Σαῦλος 12
 Σερβικὴ Ἐκκλησία 85
 Σινᾶ μοναστήριον
 Σλαβοὶ 78
 Σπουδασταὶ Γραφῆς 118
 Σταυρὸς 29.68.71
- Σταυροφορία 80.97
 Στέφανος Πρωτομάρτυς 10
 Σύμβολα Χριστιανικὰ 68
 Συγγραφεῖς Ἐκκλησίας 54
 Σύμβολον Νικαίας 40.47.48
 Συνοδικὸν σύστημα διοική-
 σεως 66
 Σύνοδος Ἀποστολικὴ 20
 Σύνοδος Πανορθόδοξος 124
 Σύνοδοι Οἰκουμενικαὶ 45.47
 54. 67. 107
 Σχέσεις Ἐκκλησιῶν 115
 Σχίσμα 36
 Σχολάριος Γεώργιος 80
 Σχολαὶ φιλοσοφικαὶ 34
 Σχολαστικοὶ Θεολόγοι 103
 Σχολὴ Ἀλεξανδρείας 59
 Σχολὴ Ἀντιοχείας 61
- T
- Τάκιτος 23
 Ταράσιος Πατριάρχης 52
 Τατιανὸς 56
 Τάφος Πανάγιος 95
 Τελεταὶ Ἐκκλησίας 72
 Τετυλλιανὸς 58
 Τέτζελος 111
 Τορκονεμάδας 107
 Τούτῳ νίκα 26
 Τυπιζὸν 91
 Τριδέντον σύνοδος 115
 Τριώδιον 91
- Y
- Ὑμνογράφοι 74
 Ὑμνολογία 74.91
 Ὑπατία Φιλόσοφος 33
 Φ
 Φαρμακίδης Θ. 36
 Φελίτσιτας 26

στ'

Φανελών	103	Xριστιανὸς	12
Φιλανθρωπία	10.74	Xριστότοκος ἡ Θεοτόκος	49
Φίλιπποι	15	Xρονολογία Χριστιανικὴ	72
Φίλιππος Ἀπόστολος	16		Ψ
Φλωρεντίας Σύνοδος	38.80	Ψελλὸς Μ.	90
Φότιος Πατριάρχης Κων	πόλεως	Ψηφίδων γραφὴ ἡ μωσαϊκὰ	69
			Ω
X		Ωριγένης	58
Χιλιασμὸς	43.110		
Χοῦς ἡ Οὖσος	100		

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

"Ἐννοια – Ὁρισμὸς – Διαλεξεις Ἐκκλησ. Ἰστορίας σελ. 5

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

* Η Ἐκκλησία τῶν ἐννέα πρώτων αἰώνων.
* Ιστορία τῆς ἡνωμένης μιᾶς τοῦ Χριστοῦ
Ἐκκλησίας.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

A') Η Ἐκκλησία ἀπὸ τῆς ἑδρύσεώς της μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου

"Ιδρυσις τῆς Ἐκκλησίας	7
"Η Πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία	9
Οἱ ἑπτὰ διάκονοι. Ὁ πρῶτος διωγμός	10
"Ο Ἀπόστολος Παῦλος	12
"Η δρᾶσις τοῦ Παύλου	14
Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι	16
"Ο Χριστιανικὸς πολιτισμός	18
"Η διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ	21
"Η ἀντίδρασις κατὰ τῶν Χριστιανῶν	21
Οἱ διωγμοί	24
"Ο Μέγας Κωνσταντίνος	26
Προστατευτικὰ μέτρα ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν	29

B') Ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Σχισμάτος

Οἱ διάδοχοι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου	31
"Η ἐπήρεια τοῦ Χριστιανισμοῦ	34
"Ἐξάπλωσις εοῦ Χριστιανισμοῦ	35

Τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας	>	36
Ἀπόπειραι πρός ἐνωσιν	>	40

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

'Η πνευματικὴ δρᾶσις τῆς Χριστ. Ἐκκλησίας.

Α') Οἱ πνευματικοὶ ἀγῶνες τῆς Ἐκκλησίας

Αἰρέσεις καὶ αἰρετικοὶ	v	42
α') Ἰουδαῖοιςσαι αἰρέσεις	>	42
β') Γνωστικαὶ αἰρέσεις	*	45
γ') Αἱ ὁρθολογικαὶ αἰρέσεις	»	45
'Η αἴρεσις τοῦ Ἀρείου	>	45
'Η αἴρεσις τοῦ Μακεδονίου	>	47
Τὸ Σύμβολον τῆς Νικαίας	>	47
'Η αἴρεσις τοῦ Νεστορίου	»	48
'Η αἴρεσις τοῦ Εὐτυχοῦς	>	49
'Η αἴρεσις τοῦ Μονοθελητισμοῦ	>	50
'Η αἴρεσις τῶν Εἰκονομάζων	*	50

Β') Διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς τῆς Ἐκκλησίας

Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας	>	53
Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες	>	54
Οἱ Ἀπολογηταὶ	>	56
Πατέρες καὶ συγγραφεῖς τοῦ Β' καὶ Γ' αἰώνος	>	58
Οἱ μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας	>	59

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

'Θ ἐσωτερικὸς ὄργανισμὸς τῆς Ἐκκλησίας.

Α') Τὸ πολιτευμα τῆς Ἐκκλησίας

Διοίκησις καὶ Κληρος	>	65
'Η βάσις τῆς διοικήσεως τῶν Ἐκκλησιῶν	»	66

Β') 'Η λατρεία

'Ο τόπος τῆς Λατρείας—ὁ Ναὸς	>	67
'Ο χρόνος τῆς Λατρείας. Αἱ ἔορται	»	69

I I I

‘Η Χριστιανική Χρονολογία ‘Ο τύπος τῆς Λατρείας. ΑἼ τελεταὶ	> 72 » 72
--	--------------

Γ') Τὰ Χριστιανικὰ ἥδη

‘Ο Βίος τῶν Χριστιανῶν	> 74
------------------------	------

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

‘Η Ἐκκλησία ἀπὸ τοῦ Σχίσματος μέχρι σήμερον.

‘Ιστορία τῆς διηρημένης μιᾶς τοῦ Χ5ιστοῦ

‘Ἐκκλησίας.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

‘Ιστορία τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολ. Ἐκκλησίας.

A') Ἀπὸ τοῦ σχίσματος μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

‘Ο ἐκχριστιανισμὸς τῶν Σλαύων	> 78
“Ἀλωσις τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων	> 79

B') Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι σήμερον

‘Η θέσις τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τοὺς Τούρκους	> 80
‘Η Ἐκκλησία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος	> 83
Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα	> 84
Αἱ ἄλλαι δραδόδοξοι Αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι	> 84

Γ') διδασκαλία καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία

Αἰρέσεις καὶ Σχίσματα	> 87
‘Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	> 90

Δ') Διοικησις – Λατρεία – Ἡδη

‘Η Διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας	> 90
‘Η Λατρεία	> 91
Τὰ Ἡθη	> 92

E') Γενικὰ πορίσματα

Τὸ Ὁρθόδοξον πνεῦμα τῆς Ἀνατολ. Ἐκκλησίας	> 93.
---	-------

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

'Ιστορία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

A') Ἀπὸ τοῦ σχισμάτος μέχρι τῆς θρησκευτικῆς
μεταρρυθμίσεως τοῦ Λουθήρου

'Ο Ἐκχριστιανισμὸς τῆς ὑπολούπου Εὐφώπης	> 95
'Η ἰδρυσις τοῦ Παπικοῦ Κράτους	> 96
'Η παντοδυναμία τοῦ Πάπα	> 97
Αἱ Σταυροφορίαι	97

B') Ἀπὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως μέχρι σήμερον

Αἱ αὐθαιρεσίαι τῶν Παπῶν	> 99
'Η κατάρρευσις τῆς παντοδυναμίας τοῦ Πάπα	> 101

Γ') Διδασκαλία Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία

Αἱρέσεις καὶ Σχίσματα	102
'Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	> 103

Δ') διοικησις – Λατρεία – "Ηθη

'Η Διοίκησις	> 103
'Η Λατρεία	> 105
Τὰ "Ηθη	> 106

E') Σύγκρισις Ἀνατολ. καὶ Παπικῆς Ἐκκλησίας

Αἱ ύφιστάμεναι μεταξὺ τούτων διαφοραὶ	> 107
---------------------------------------	-------

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

'Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας τῶν Διαμαρτυρομένων.

'Η θρησκευτικὴ Μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου	> 110
'Αρχὴ τῆς Μεταρρυθμίσεως. 'Ο Λούθηρος	> 111
'Αγῶνες τοῦ Λουθήρου	> 113
'Η Μεταρρύθμισις ἐκτὸς τῆς Γερμανίας	> 113
Η Ἀντιμεταρρύθμισις τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας	> 115

B') Διδασκαλία καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία

‘Η Διδασκαλία τῶν Προτεσταντῶν	> 116
Αἱρέσεις μεταξὺ τῶν Προτεσταντῶν	> 117
‘Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία	> 118

G') Διοίκησις—Λατρεία—”Ηθη

‘Η Διοίκησις	» 118
‘Η Λατρεία	» 118
Τὰ Ἡθη	» 120

A') Σχέσεις Ἀνατολ. καὶ Προτεσταντ. Ἐκκλησίας

Ἀνατολικὴ καὶ Προτεσταντικὴ Ἐκκλησία	> 120
--------------------------------------	-------

*E') Σύγκρισις Ἀνατολικῆς καὶ Προτεσταντικῆς
Ἐκκλησίας*

Αἱ σημεριναὶ τάσεις τῶν Ἐκκλησιῶν	> 121
-----------------------------------	-------

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Αἱ σημεριναὶ τάσεις τῶν Ἐκκλησιῶν.

A') Ἡ ἐνωπικὴ κίνησις τῶν Ἐκκλησιῶν

Αἱ σχέσεις Ὁρθοδόξου καὶ λοιπῶν Ἐκκλησιῶν	> 123
---	-------

B') Αἱ σημεριναὶ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι

Σχέσεις Ὁρθοδόξου καὶ λοιπῶν Ἐκκλησιῶν πρὸς ἄλληλας	> 124
ΠΙΝΑΞ ΟΡΩΝ—ΟΝΟΜΑΤΩΝ κλπ.	

Δ 1694

ΧΡΗΣΤΟΥ Μ. ΕΝΙΣΛΕΙΔΟΥ
Πτυχιούχου Θεολογίας - Καθηγητοῦ

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΤΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΤΚΕΚΡΙΜΕΝΗ
ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

Πρὸς χρήσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' — καὶ νῦν τῆς Δ' — τάξεως
τῶν Ἰνμανασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου τῶν λατιπόν Σχο-
λείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ
Ἄντιτυπα 1000

Τιμάται μετὰ βιβλιοσήμου καὶ φόρου Δρχ. 37.10
Βιβλιόσημον καὶ φόρ. Ἀν. Δανείου > 12.70

Ἄριθ. ἀδείας κυκλοφ. 36377
16-4-39

ΕΚΔΟΤΗΣ: Δ.Ι.ΡΑΛΛΗΣ & ΣΙΑ - ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6-ΑΘΗΝΑΙ 1939

Αριθ. Πρωτ. 40822

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Αὐγούστου 1933

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Πρὸς
τὸν κ. Ξ. Ἐνισλείδην

Καθηγητὴν, συγχραφέα διδακτικῶν βιβλίων

Ἄνακοινοῦμεν ὅμιν ὅτι διὰ ταῦτα ίθμους ὑπουργικῆς ἀποφάσεως ἐκδόθείσης τὴν 1 Αὐγούστου 1933 καὶ δημοσιευθείσης τὴν 4 Αὐγούστου 1933 εἰς τὸ ὅπ' ἀριθ. 77 φύλον τῆς Ἐφημ. τῆς Κυβερνήσεως, στηριζομένης δὲ εἰς τὸ ἀριθμὸν 3 τοῦ Νόμου 5045 καὶ τὴν ἀπόφασιν τῆς οἰκείας κριτικῆς ἐπιτροπῆς τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὸ ὅπ' ἀριθ. 11 πρακτικὸν ταύτης, ἐνεκρίθη ὡς διδακτικὸν βιβλίον πρὸς χρήσιν τῶν μαθητῶν τῆς Γ' τάξεως τῶν Ἑξατάξιων Γυμνασίων τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ιστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἔκκλησίας» βιβλίον σας, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ὑποδείξεις τῶν εἰσηγητῶν.

Ἐντολῆ τοῦ Ὅπουργοῦ

Ο Τμηματάρχης
Ν. Σ Υ Ρ Ν Η Σ
(Τ. Σ)

Ἀκριβές ἀντίγραφον αὐθιμερόν

Κ. Καμπέρης
(ὑπογρ.)

«Ἀριθμον Βον τοῦ Π. Διατάγματος τῆς 14/9/32

«Περὶ τοῦ τρόπου τῆς διατιμήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων κ.λ.π.».

«Τὰ διδακτικὰ βιβλία τὰ πωλούμενα μακρὰν τοῦ τόπου τῆς ἐκδόσεώς των ἐπιτρέπεται νὰ πωλῶνται ἐπὶ τιμῇ ἀνωτέρᾳ κατὰ 15 ο/ο τῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ παρόντος διατάγματος κανονισμείσης ἀνευ βιβλιοσήμου τιμῆς, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δαπάνης συσκευῆς καὶ τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅπως ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τοῦ ἔξωφύλλου ἡ τῆς τελευταίας σελίδος τούτου ἐκτυποῦται τὸ παρὸν ἀριθμον.